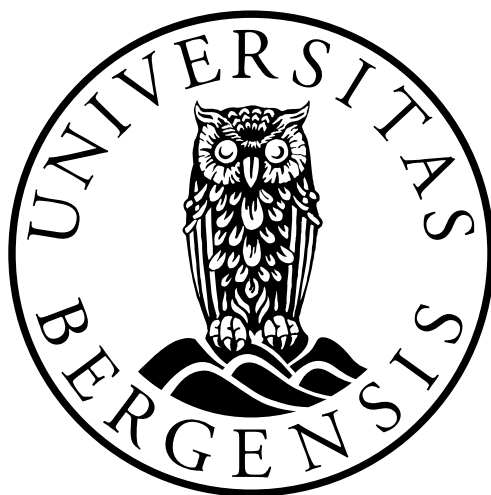

Foreldres medieeksponering av egne barn

*Hvilken kompetanse har foreldre etter
foreldreansvaret til å eksponere egne barn
på ulike medieplattformer?*

Kandidatnummer: 106

Antall ord: 33 814

JUS396 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

10. mai 2023

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1 Introduksjon	4
1.1 Oppgavens tema og problemstilling	4
1.2 Problemstillingens aktualitet	6
1.3 Avgrensninger	9
1.4 Fremstillingen videre	10
Kapittel 2 Bakteppet for analysen	11
2.1 Innledning	11
2.2 Foreldreansvaret: Særlig om vilkåret «personlege tilhøve»	11
2.3 Barnets beste	15
2.4 Barnets medbestemmelsesrett og selvbestemmelsesrett	18
2.5 Hvordan påvirker privatlivet og ytringsfriheten foreldrenes kompetanse?	20
2.5.1 Retten til respekt for privatlivet	20
2.5.2 Ytringsfriheten	21
2.5.3 Den klassiske konflikten mellom privatlivet og ytringsfriheten: Forholdsmessighetsvurderingen	22
Kapittel 3 Foreldrenes kompetanse påvirkes av barnets medbestemmelsesrett	26
3.1 Innledning	26
3.2 Gjeldende rett	27
3.3 Er det hensiktsmessig å bruke aldersgrense for å sikre medbestemmelsesretten?	28
3.3.1 Bakgrunnen for spørsmålet om hensiktsmessighet	28
3.3.2 Bør den nye barnelova videreføre regelen om en ubetinget medbestemmelsesrett basert på en aldersgrense?	29
3.4 Barnets modenhet som premiss for medbestemmelsesretten: Hvordan skal barnets modenhet stadfestes?	32
3.5 Vektleggingen av barnets mening	34
3.5.1 Hva sier barnelova om vektleggingen av barnets mening?	34
3.5.2 Vektleggingen av barnets mening påvirker foreldrenes kompetanse til å eksponere barnet	34
3.6 Hvordan blir medbestemmelsesretten realisert?	35
3.6.1 Problemstillingen	35
3.6.2 Rekkevidden av medbestemmelsesretten	36
3.6.3 Foreldrenes opplysninger til barnet	36
3.6.4 Eksempler fra virkeligheten belyser hvordan medbestemmelsesretten realiseres ...	37
3.6.5 Hvilke tiltak kan iverksettes for å bedre realiseringen av barns medbestemmelsesrett?	39

Kapittel 4 Foreldrenes kompetanse påvirkes av barnets selvbestemmelsesrett.....	42
4.1 Innledning	42
4.2 Spørsmålet om personvernrettslig myndighetsalder.....	43
4.2.1 Problemstillingen	43
4.2.2 Hvorfor er det aktuelt å drøfte personvernrettslig myndighet?.....	44
4.2.3 Personvernrettslig myndighetsalder fastsatt etter barns medievaner og digitale relasjoner?	45
4.2.4 Hvilken alder er mest hensiktsmessig å bruke for å gi barn personvernrettslig myndighet?.....	47
4.3 Barnets nektelsesrett	50
4.3.1 Hva er nektelsesrett?	50
4.3.2 Når kan barn nekte med rettslig virkning?.....	51
4.3.3 Tilsidesettelse av barnets nektelsesrett?.....	52
4.3.4 Er nektelsesretten tilstrekkelig hjemlet i regelverket?	52
4.4. Samtykke i straffbare eksponeringstilfeller	53
4.4.1 Problematikken	53
4.4.2 Foreldrenes kompetanse i straffbare eksponeringstilfeller	54
4.5 Barn og lojalitetskonflikter	56
4.5.1 Hva er lojalitetskonflikter?	56
4.5.2 Hvordan påvirker lojalitetskonflikter oppriktigheten ved barnets mening eller avgjørelse?	57
Kapittel 5 Andre forhold som påvirker foreldrenes kompetanse.....	59
5.1 Innledning	59
5.2 Skadevirkninger av eksponeringen.....	60
5.2.1 Problemstillingen	60
5.2.2 Eksponeringsmaterialets innhold	60
5.2.3 Bruk av en bestemt medieplattform og eksponeringsmaterialets form	61
5.2.4 Konsekvenser ved eksponeringen.....	62
5.2.5 Foreldrenes metode for å innhente eksponeringsmaterialet av barnet og bruken av eksponeringsmaterialet	63
5.2.6 Anonymisering og tildekking av barnets personopplysninger i eksponeringsmaterialet	65
5.3 Barn i meningsladet eksponeringsmateriale: Ulike forståelser av barnets beste.....	69
5.3.1. Problemstillingen	69
5.3.2 Eksponering av barn i foreldres influencervirksomhet	70
5.3.3 Eksponering av barn med sykdom eller funksjonsnedsettelse.....	73
5.4 Føre-var-prinsippet	74

Kapittel 6 Rettsforholdet mellom foreldrene påvirker den enkelte forelderens kompetanse	76
6.1 Innledning	76
6.2 Foreldre som er uenige om eksponeringen av felles barn	76
6.2.1 Problemstillingen	76
6.2.2 Foreldrenes kompetanse til å eksponere felles barn avhenger av familiesammensetningen.....	77
6.2.3 Hvordan løser tredelingen av foreldreansvaret uenighet mellom foreldre med felles foreldreansvar, men som ikke bor sammen?.....	79
6.2.4 Hvilke eksponeringsavgjørelser kan fattes alene av foreldre med felles foreldreansvar, men som ikke bor sammen?.....	81
6.3 Foreldre med felles foreldreansvar og som bor sammen: Kan én forelder representere begge foreldrene uten fullmakt?	86
6.3.1 Problemstillingen	86
6.3.2 Hva sier rettskildene om representasjon mellom foreldrene?	87
6.3.3 Rettslig grunnlag for analogi fra helse retten?	88
Kapittel 7 Avsluttende kommentarer	94
Kilderegister	95
Lover.....	95
Nasjonale lover	95
Utenlandske lover	96
Konvensjoner.....	96
EU-rettsakter.....	97
Lovforarbeider	97
Rettspraksis.....	99
Høyesterettsavgjørelser	99
Underrettsavgjørelser	99
Rettsavgjørelser fra EMD	99
Litteratur	101
Bøker.....	101
Artikler.....	102
Lovkommentarer.....	108
Offentlige dokumenter, kommentarer og veiledere	108
Annet materiale	111
Videoklipp	112

Kapittel 1

Introduksjon

1.1 Oppgavens tema og problemstilling

Temaet for denne masteroppgaven er foreldres eksponering av egne barn i medier. Medier er kommunikasjonskanaler som gjør det mulig for personer å formidle et budskap. I praksis blir «medier» ofte brukt synonymt med «massemedier».¹ Massemedier er kommunikasjonskanaler som legger til rette for at avsenderen kan formidle budskapet til mange personer samtidig og på kort tid.² Når jeg bruker ordet «medier» i oppgaven, skal dette forstås som «massemedier». Typiske eksempler på medier er fjernsyn, bøker, filmer, aviser, magasinblader og internett.³

Det er vanskelig å tenke seg et moderne samfunn uten ulike medieplattformer. Mediebildet har tradisjonelt bestått av redaktørstyrte medier, som kontrolleres av en redaktør og reguleres av medieansvarsloven.⁴ Medieansvarsloven gjelder for medier som driver «regelmessig journalistisk produksjon og publisering av nyheter, aktualitetsstoff, samfunnsdebatt eller annet innhold av allmenn interesse.», jf. medieansvarsloven § 2. Internetteknologien har utvidet mediebildet ytterligere ved å gi opphav til nye digitale kommunikasjonskanaler, herunder sosiale medier. Sosiale medier er ikke-redaktørstyrte medieplattformer på internett som muliggjør mange-til-mange-kommunikasjon.⁵ Dette er annerledes fra den tradisjonelle mediekommunikasjonen, som har vært en-til-en eller en-til-mange. Kjentegnet med sosiale medier er at brukerne selv kan produsere og dele eksponeringsmateriale i form av bilder, videoer, tekst og lenker til andre nettsider.⁶

Opptreden i medier gir omverdenen et innblikk i hvem du er som person, og hvordan livet ditt er. Derfor kan medieeksponering oppleves som personlig og sårbart for den eksponerte. Personer som selv kan ta et veloverveid valg om å bli eksponert i mediene og hvordan eksponeringen skal foregå, innehar en stor personlig frihet til å råde over seg selv. Disse personene kontrollerer hvor utleverende de skal være om seg selv overfor omverdenen ved å

¹ Lindholm (2004) s. 31.

² Syvertsen (2023).

³ Lindholm (2004) s. 31.

⁴ Lov 29. mai 2020 nr. 59 om redaksjonell uavhengighet og ansvar i redaktørstyrte journalistiske medier (medieansvarsloven). Se også Vær Varsom-plakaten, som er vedtatt av Norsk Presseforbund. Plakaten legger ned presseetiske begrensninger på pressens virksomhet.

⁵ Aalen (2013) s. 14 og Enjolras mfl. (2013) s. 11. Se Aalen (2015) for en dypere redegjørelse av sosiale medier.

⁶ Aalen (2013) s. 14 og Enjolras mfl. (2013) s. 11. Se Aalen (2015) for en dypere redegjørelse av sosiale medier.

frivillig oppsøke mediene. Derfor oppstår det både etiske og rettslige spørsmål når en person eksponeres i mediene på grunnlag av at noen andre har bestemt eller samtykket til eksponeringen.

Det rettslige utgangspunktet er at det er den enkelte som selv bestemmer om man skal eksponeres i mediene. Dette utgangspunktet får imidlertid begrenset virkning når det gjelder barn. Barn er generelt mer sårbare enn voksne grunnet lavere nivå av konsekvenstenkning, impuls kontroll og livserfaring.⁷ Derfor har barnets foreldre fått en lovfestet kompetanse til å ta beslutninger overfor og på vegne av barnet for å ivareta dets interesser og behov, jf. barnelova § 30 første ledd om foreldreansvaret.⁸ Problemstillingen som behandles i masteroppgaven er:

Hvilken kompetanse foreldre har til å eksponere egne barn på ulike medieplattformer i kraft av foreldreansvaret.

Hvilken kompetanse foreldre har etter foreldreansvaret er et spørsmål om hvilket rettslig handlingsrom foreldreansvaret gir foreldre til å eksponere egne barn i medier. Ifølge bl. § 30 første ledd skal foreldreansvaret utøves ut fra «barnet sine interesser og behov», som er en annen formulering for hensynet til barnets beste. Dermed blir hensynet til barnets beste en ytre ramme for foreldreansvarets rekkevidde.⁹ Foreldre skal respektere barn som egne rettssubjekter og hjelpe dem med å ivareta sine rettigheter og interesser. Samtidig må det tas hensyn til at foreldre selv har egne rettigheter. Dermed foreligger det en nær sammenheng mellom foreldrenes håndhevelse av egne rettigheter og hvordan de utøver foreldreansvaret.¹⁰

For å besvare problemstillingen undersøker jeg hvilke forhold som påvirker om foreldrenes eksponering er i samsvar med hensynet til barnets beste. Dette skal jeg gjøre ved å drøfte hvordan barns rettigheter og interesser legger rettslige føringer og begrensninger på foreldreansvaret i eksponeringstilfellene. Et overordnet spørsmål er hvordan barns utvikling til å bli voksne personer påvirker den kompetansen foreldre har etter foreldreansvaret. Videre må det tas stilling til betydningen av at ulike medieplattformer legger ulikt press på barns rettigheter og interesser. I tillegg må det vurderes hvordan rettsforholdet mellom foreldrene påvirker den enkelte forelderens kompetanse til å eksponere felles barn i ulike medier.

⁷ NOU 2009: 1 s. 130 og Innst. 279 S (2022–2023) s. 3.

⁸ Lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova – bl.).

⁹ NOU 2020: 14 s. 167.

¹⁰ NOU 1977: 35 s. 46.

Masteroppgaven er ikke begrenset til eksponering av barn i sosiale medier. Tvert imot er siktemålet å ta for seg mediebildet som en helhet. Dette valget skyldes at spørsmålet om hvilken kompetanse foreldre har til å eksponere egne barn, ikke bare er aktuelt i forbindelse med eksponering i sosiale medier. Vurderingen av hvilken kompetanse foreldrene har til å eksponere barnet er også relevant når barnet skal eksponeres i redaktørstyrte medier. De redaktørstyrte mediene fritar ikke foreldrene fra å foreta en selvstendig vurdering av sin kompetanse til å eksponere barnet, selv om redaktøren må foreta en redaksjonell vurdering før eksponeringen godkjennes.¹¹ Foreldrenes kompetanse er imidlertid særlig aktuell når eksponeringen skjer gjennom ikke-redaktørstyrte medier, fordi foreldrene er alene om å beslutte at barnet skal eksponeres og at eksponeringen skal skje på en bestemt måte.

1.2 Problemstillingens aktualitet

Det har blitt et hverdagslig fenomen at barn eksponeres på ulike medieplattformer på grunn av foreldres utøvelse av foreldreansvaret.¹² I 2020 kom UNICEF Norge ut med en pressemelding om foreldres eksponering av egne barn på sosiale medier. Organisasjonen opplyste at et barn i Norge vil ha gjennomsnittlig 1165 bilder av seg selv liggende på internett innen det er 12 år gammelt, grunnet foreldrenes eksponering av dem.¹³ Samme år slapp UNICEF Norge kampanjen «Stop Sharenting» for å stoppe foreldres overeksponering av barn på sosiale medier.¹⁴ Kampanjen understreker problemet med å få en foreviget barndom på internett: Fremtidige voksne fratras både valget og muligheten til å danne sin egen digitale identitet.

Til tross for at eksponering av barn i medier er et hverdagslig fenomen, gir temaet opphav til rettsspørsmål med uklare svar. Mange foreldre er ikke bevisste på at den eksponeringen de selv foretar eller samtykker til, kan krenke barns rettigheter og interesser fordi de har gått utenfor den kompetansen som foreldreansvaret gir.¹⁵ Ingvild Schiøll Ericson og Kirsten Kolstad Kvalø uttalte nylig at «[i] møte med teknologiske muligheter er det mye å kreve at det enkelte barn eller forelder skal se stort på det, og gi avkall på effektivitet, fremskritt og

¹¹ Det redaksjonelle ansvaret innebærer at redaktøren må foreta en selvkontrollering av eksponeringens innhold og gjennomføringen av eksponeringen i lys av Vær Varsom-plakaten og medieansvarsloven. Ansvaret er et sikkerhetsnett for å påse at eksponeringen ikke krenker barnets rettigheter. Vær Varsom-plakaten (2021) punkt 4.8 fastslår at det er god presseskikk å ta hensyn til hvilke konsekvenser medieomtalen kan få for barnet, og dette gjelder selv om de foresatte har samtykket til eksponeringen.

¹² NOU 2009: 1 s. 134, NOU 2011: 12 s. 53–54 og NOU 2020: 14 s. 108–109, Medietilsynet (2020c) og UNICEF Norge (2020).

¹³ UNICEF Norge (2020).

¹⁴ Se ANTI (2020). Se også Unicef.no om «6 råd om deling av bilder av barn».

¹⁵ NOU 2011: 20 s. 91. Se kapittel 2 i oppgaven om hvilke rettigheter og interesser som står i motstrid når foreldre eksponerer barn.

underholdning for å verne verdier som er usynlige og overbyggende.»¹⁶ Det er et stort problem at foreldrene, som er de nærmeste til å ivareta barnets rettsstilling, i mange tilfeller ikke klarer å gjøre nettopp det.

I 2019 ble en mor straffedømt av Høyesterett for å ha offentliggjort sensitive personopplysninger om datteren på Facebook i forbindelse med en barnevernssak.¹⁷ Dette er den første dommen i Norge der Høyesterett har tatt stilling til hvor langt foreldreansvaret rekker når foreldrene selv eksponerer barnet i sosiale medier. Dommen har imidlertid begrenset prejudikatsverdi i situasjoner der eksponeringen ikke er straffbar. Det kan ikke utledes klare retningslinjer eller en konklusjon på hvilken kompetanse foreldre har til å eksponere egne barn i alminnelige og mindre alvorlige eksponeringstilfeller.

Som en løsning på eksponeringsproblematikken kan det være lett å tenke at barn overhode ikke skal eksponeres i mediene. Løsningen er imidlertid lite tilfredsstillende fordi det er urealistisk at barn, som utgjør en viktig gruppe i samfunnet, skal fjernes totalt fra alle medier. I tillegg må det anerkjennes at foreldrenes ytringsfrihet medfører en rett til å ytre seg på en måte som berører barnet innenfor foreldreansvarets rekkevidde.¹⁸ Et spørsmål er hvor langt ytringsfriheten strekker seg før rettigheten støter på den ytre grensen som barnets beste oppstiller. Om eksponeringen har et innhold som fremstiller barnet på en negativ måte, er det lettere å konkludere at foreldrene har gått utenfor foreldreansvarets rekkevidde. Det er vanskeligere å komme med en konklusjon på den eksponeringen som viser frem harmløse hverdagsøyeblikk fra barnets liv.

Derfor må eksponeringsproblematikken løses ved å nyansere ulike eksponeringstilfeller og avveie motstridende rettigheter. Problemet er at det er høyst usikkert hvordan denne avveiningen skal foregå, og hvilke forhold som må tas i betraktning for at avveiningen blir treffende. Lucy Smith oppsummerte rettstilstanden treffende allerede i 2011 ved å skrive følgende:

«Det er alminnelig enighet om at det må gjelde visse begrensninger for foreldrenes samtykkekompetanse, men det er usikkerhet om hvilke regler som gjelder, og hvilke som bør gjelde.»¹⁹

¹⁶ Ericson og Kvalø (2023).

¹⁷ HR-2019-2038-A.

¹⁸ Se punkt 2.5.2 og 2.5.3 om henholdsvis ytringsfriheten og den klassiske konflikten mellom ytringsfriheten og privatlivet.

¹⁹ Smith (2011) s. 118.

Eksponeeringsproblematikken har blitt drøftet i diverse lovforarbeider opp gjennom tidene, uten å resultere i en lovregel som regulerer spørsmålet.²⁰ Lovforarbeidene har et gjennomgående fokus på at foreldres eksponering av egne barn utfordrer reglene om hvilken kompetanse foreldre egentlig har til å gjøre dette.²¹ Barnelovutvalget foreslår i NOU 2020: 14 å innføre en egen lovbestemmelse i barnelova som regulerer eksponeeringsproblematikken.²² Lovforslaget vil være en rettslig nyvinning i forhold til gjeldende rett, fordi gjeldende rett regulerer eksponeeringsproblematikken gjennom et fragmentert regelverk.²³ Barnelovutvalget mener at lovforslaget skal øke bevisstheten om barnets rett på privatliv og personvern, og samtidig avklare hvor langt foreldreansvaret rekker når det gjelder å eksponere egne barn.²⁴ I skrivende stund går Barne- og familiedepartementet gjennom forslagene fra Barnelovutvalget, og sikter på å legge frem en lovproposisjon om ny barnelov i 2024.²⁵

I januar 2023 kom Venstre med et representantforslag fra representantene Grunde Almeland, Abid Raja og Ingvild Wettrhus Thorsvik.²⁶ Representantforslaget ville blant annet styrke barns rett til personvern i familiære forhold. Venstre er enige med Barnelovutvalget om å innføre en egen lovbestemmelse i ny barnelov som tydeliggjør barns rett på privatliv holdt opp mot foreldres kompetanse til å eksponere dem.²⁷ I tillegg vil forslagsstillerne forby foreldres kommersielle eksponering av barn på nett.²⁸ Et eventuelt forbud mot denne typen kommersiell eksponering vil være en tydelig grense for kompetansen foreldre har til å eksponere barnet i kraft av foreldreansvaret. I april 2023 ble det imidlertid stadfestet at de andre partiene i

²⁰ Den lovbestemmelsen som har vært nærmest til å regulere foreldres adgang til å publisere personopplysninger om egne barn, er lov 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven – popplyl.) (opphøvet) § 11. Lovbestemmelsen skulle hindre at barns personopplysninger ble behandlet på en måte som var «uforsvarlig av hensyn til barnets beste». Datatilsynet hadde hjemmel til å gripe inn i tilfeller der foreldrene hadde publisert barnets personopplysninger på internett basert på et samtykke foreldrene selv hadde avgitt på barnets vegne, jf. Prop. 56 LS (2017-2018) s. 99.

²¹ NOU 2009: 1 s. 129 og 137, NOU 2011: 12 s. 53–54, NOU 2011: 20 s. 91, NOU 2019: 10 s. 63, NOU 2020: 14 s. 108–109 og NOU 2022: 11 s. 176.

²² Bestemmelsen er omtalt som § 6-7 i NOU 2020: 14.

²³ Se kapittel 2 for en redegjørelse av rettskildet bildet.

²⁴ NOU 2020: 14 s. 109.

²⁵ Innst. 279 S (2022–2023) s. 5. Se også s. 4 i brevet fra statsråd Kjersti Toppe som er lagt med som vedlegg i innstillingen.

²⁶ Dokument 8: 81 S (2022–2023).

²⁷ Dokument 8: 81 S (2022–2023) s. 3.

²⁸ Dokument 8: 81 S (2022–2023) s. 4. I 2020 vedtok Frankrike en ny lov som beskytter barn under 16 år mot kommersiell utnyttelse når de eksponeres på nettbaserte medieplattformer, jf. LOI n° 2020-1266 du 19 octobre 2020 visant à encadrer l'exploitation commerciale de l'image d'enfants de moins de seize ans sur les plateformes en ligne.

familie- og kulturkomiteen ikke stilte seg bak representantforslaget.²⁹ Dermed ser det ikke ut til at foreldres kompetanse til å eksponere egne barn i medier blir avklart med det første.

Til tross for at eksponeringsproblematikken er tatt opp i lovforberedende arbeid, er rettstilstanden fremdeles usikker. Usikkerheten tydeliggjøres av at Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) har fått støtte av Norges Forskningsråd for å gjennomføre et forskningsprosjekt om barns rett til digitalt privatliv i perioden 2022-2026.³⁰

Forskningsprosjektet skal blant annet ta for seg foreldres eksponering av egne barn. Inntil det kommer en lovregel som avklarer hvor langt foreldreansvaret rekker i eksponeringssituasjonene, er det viktig å være bevisst på hvilke rettsspørsmål som påvirker foreldres kompetanse til å eksponere sine barn. Sagt annerledes kan opplysningsarbeid avhjelpe for mangelen på lovgivning som bringer klarhet til et dagsaktuelt tema.

1.3 Avgrensninger

Jeg må foreta avgrensninger for å analysere hvilken kompetanse foreldre har til å eksponere egne barn på ulike medieplattformer. Avgrensningene er nødvendig for at jeg kan begi meg ut på drøftelser og vurderinger av ulike forhold som påvirker rettsforholdet mellom barnet og foreldrene, men også rettsforholdet mellom foreldrene.

Masteroppgaven avgrenser mot eksponering av barn som barneverntjenesten har omsorgsansvaret for etter barnevernsloven § 5-4, jf. §§ 4-2 eller 5-1.³¹ Selv om barneverntjenesten har foretatt en omsorgsovertakelse, har foreldre i mange tilfeller fremdeles et begrenset foreldreansvar for barnet, såkalt restforeldreansvar.³² Begrunnelsen for denne avgrensningen er å gjøre masteroppgaven mest mulig relevant. De fleste foreldre med foreldreansvar har ikke begrenset foreldreansvar grunnet vedtak eller dom om omsorgsovertakelse.³³

Videre avgrenser oppgaven til hvilke strafferettslige og sivilrettslige sanksjoner som oppstår dersom foreldre først går utenfor kompetansen de har etter foreldreansvaret. Det samme gjelder rettsspørsmål om barns prosessuelle klagemuligheter til å rettsforfølge sine krenkede rettigheter. Dette er rettsspørsmål som først blir aktuelle etter at foreldreansvarets rekkevidde er kartlagt, og faller derfor utenfor oppgavens problemstilling.

²⁹ Innst. 279 S (2022–2023) s. 9.

³⁰ Nhri.no (2022).

³¹ Lov 18. juni 2021 nr. 97 om barnevern (barnevernsloven – bvl.).

³² Jf. bvl. § 5-4 tredje ledd, bl. § 42.

³³ Se bvl. §§ 4-2, 5-1 og 14-25.

1.4 Fremstillingen videre

Masteroppgaven er delt inn i syv kapitler. Jeg starter med noen generelle utgangspunkter i kapittel 2. Kapitlet fungerer som et bakteppe for analysene i oppgavens hoveddel. I dette kapitlet belyser jeg hvilke rettigheter og interesser som står i et spenningsforhold til hverandre, og forklarer samspillet mellom dem. Oppgavens kjerne og tyngdepunkt ligger i kapitlene 3, 4, 5 og 6. Felles for disse kapitlene er at de omhandler ulike forhold som har direkte påvirkning på kompetansen foreldre har etter foreldreansvaret til å eksponere egne barn i medier. I hoveddelen gjør jeg fortløpende deskriptive og normative vurderinger av gjeldende rett. Her vurderer jeg om regelverket får sin tiltenkte virkning i praksis, eller om det er behov for endringer i lovverket eller holdningsendrende tiltak.

I kapittel 3 og 4 vurderer jeg hvordan det rettslige innholdet i foreldreansvaret påvirkes av barnets medbestemmelsesrett og selvbestemmelsesrett. Kapittel 5 handler om andre forhold enn barnets med- og selvbestemmelsesrett som påvirker foreldreansvarets rekkevidde. Her behandler jeg skadevirkninger av eksponeringen, ulike oppfatninger av barnets beste og føre-var-prinsippet. I kapittel 6 tar jeg stilling til rettsforholdet mellom barnets foreldre. Kapitlet undersøker hvordan ulike problemstillinger i rettsforholdet mellom foreldrene påvirker den enkelte forelderens kompetanse til å eksponere felles barn i medier. Til slutt gis det en oppsummering av oppgavens funn og et kort svar på oppgavens problemstilling i kapittel 7.

Kapittel 2

Bakteppet for analysen

2.1 Innledning

Det er viktig å ha klart for seg hvilke grunnleggende rettigheter og interesser som gjør seg gjeldende når foreldreansvarets innhold skal kartlegges i forbindelse med medieeksponering av barn. Oppgaven tar utgangspunkt i foreldreansvaret, som behandles i punkt 2.2. Det er særlig hensynet til barnets beste, samt barnets med- og selvbestemmelsesrett, som påvirker foreldreansvarets rekkevidde. Disse rettighetene er lovregulerte og behandles henholdsvis i punkt 2.3 og 2.4. I lovverket er foreldreansvaret, barnets beste, og barnets med- og selvbestemmelsesrett utformet generelt for å være anvendelige i alle spørsmål av betydning for barns liv. Derfor kan disse rettighetene gi andre problemstillinger og andre vurderinger i et annet typetilfelle, som for eksempel i foreldretvister og barnevernssaker. Dermed må rettighetene i denne masteroppgaven tolkes og anvendes i konteksten om at barn eksponeres i medier på grunnlag av foreldres utøvelse av foreldreansvaret. Først da kan en forstå hvordan retten til respekt for privatlivet og ytringsfriheten påvirker foreldres kompetanse i eksponeringstilfellene. Privatlivet, ytringsfriheten og deres betydning for oppgavens problemstilling behandles i punkt 2.5.

Hva foreldre kan foreta seg i kraft av foreldreansvaret forutsetter en avveining av rettighetene og interessene til barnet og foreldrene. I avveiningen vil de lovfestede rettighetene naturligvis spille en stor rolle, men det er også rom for å trekke inn andre relevante forhold som ikke springer ut av lovverket. Disse forholdene kan trekkes inn som vurderingsmomenter i kartleggingen av foreldreansvarets rekkevidde, og forklares nærmere i punkt 2.5.3.

2.2 Foreldreansvaret: Særlig om vilkåret «personlege tilhøve»

Foreldreansvaret særpreger rettsforholdet mellom barn og foreldre. Barn er alle personer under 18 år, jf. barnekonvensjonen artikkel 1, jf. vergemålsloven § 8.³⁴ Foreldreansvaret tilkommer normalt de personene som er barnets foreldre etter barnelova kapittel 2 og

³⁴ Convention on the Rights of the Child, 20. november 1989 (trådt i kraft 2. september 1990) (barnekonvensjonen) og lov 26. mars 2010 nr. 9 om vergemål (vergemålsloven – vgml.).

adopsjonsloven § 24.³⁵ I de tilfellene foreldre ikke har mulighet eller ikke er egnet til å ha foreldreansvaret, kan andre få tilkjent ansvaret etter bl. § 38 og §§ 64 til 64 d. Siden foreldreansvaret kan tilkomme andre enn de som er foreldre etter barnelova kapittel 2 og adopsjonsloven, vil jeg for enkelthetens skyld bruke ordet «foreldre» som et samlebegrep for foreldre og andre personer med foreldreansvar.

Barneloven § 30 første ledd fastslår at foreldreansvaret består av to hovedelementer. Foreldrene skal gi barnet «omsut og omtanke», og de har «rett og plikt» til å ta avgjørelser for barnet i «personlege tilhøve innanfor dei grensene som §§ 31 til 33 set». Det er foreldrenes bestemmelsesrett og bestemmelsesplikt som er særlig relevant for oppgavens problemstilling. Ordlyden «personlege tilhøve» viser at foreldreansvarets anvendelsesområde er begrenset til spørsmål om barnets personlige forhold. Dette utelukker at foreldrene – i kraft av foreldreansvaret – kan treffe avgjørelser i ethvert spørsmål som angår barnet. For spørsmål som gjelder barnets økonomi og kompetanse til å foreta rettslige handlinger på egen hånd, kommer vergemålsloven til anvendelse.³⁶ Verger har altså kompetanse til å fatte avgjørelser for barnet som ikke gjelder personlige forhold. Problemet er at avgjørelser som gjelder barn ofte er sammensatt, slik at en og samme avgjørelse kan berøre barnets personlige og ikke-personlige forhold.³⁷ Dette reiser spørsmål om beslutningen om å eksponere egne barn i medier er et personlig forhold, eller en mer rettslig beslutning.³⁸

Ifølge lovforarbeidene til vergemålsloven og ny barnelov er samtykke til behandling av personopplysninger en rettslig handling etter vgml. § 9.³⁹ Personopplysninger er «any information relating to an identified or identifiable natural person», som for eksempel navn, identifikasjonsnummer utseende og sosial identitet, jf. personvernforordningen artikkel 4 nr.

³⁵ Lov 16. juni 2017 nr. 48 om adopsjon (adopsjonsloven).

³⁶ Vgml. §§ 1 første ledd og bl. § 30 fjerde ledd. I praksis har skillet mellom vergemålsloven og barnelova liten betydning i de fleste tilfellene, fordi barnets verger vil som regel være de personene som også har foreldreansvaret etter barnelova, jf. NOU 2020: 14 s. 189 og Ericson (2022) s. 14.

³⁷ NOU 1977: 35 s. 123 og NOU 2020: 14 s. 189.

³⁸ NOU 2020: 14 s. 189. Spørsmålet ble nylig behandlet i NOU 2022: 11 gjennom en ekstern utredning gjennomført av Ingvild Schiøll Ericson. Utredningen viser at det er uklart om eksponering av barn og dets personopplysninger reguleres av vergemålsloven eller barnelova, jf. Ericson (2022) s. 14–15.

³⁹ Ot.prp. nr. 110 (2008–2009) s. 172 og NOU 2020: 14 s. 182.

1.⁴⁰ Lovforarbeidene tilsier at eksponeringsavgjørelsene reguleres av vergemålsloven og ikke barnelova. Derimot må det tas høyde for at samtykke til behandling av personopplysninger kan gis i ulike kontekster med ulike formål.⁴¹ Åpenhetsutvalget konkluderte at i de fleste tilfeller vil «behandling av personopplysninger der det tas og publiseres bilder, film og lydopptak av barn [...]», antagelig regnes som en avgjørelse om personlige forhold.⁴² Personvernkommisjonen uttalte også at personlige forhold dekker «tilgang til og bruk av informasjon som beskriver barnet [...]».⁴³ Dermed kan det hevdes at avgjørelser om eksponering av barn i medier er nærmere å være et personlige forhold, som faller utenfor vergemålslovens anvendelsesområde, jf. vgml. § 1 første ledd, jf. bl. § 30 første ledd.

I barnelovas lovforarbeider er det listet opp en rekke eksempler på hva som utgjør «personlege tilhøve». Foreldrene kan først og fremst fatte avgjørelser om barnets oppdragelse i kraft av foreldreansvaret.⁴⁴ Videre påpekes det at avgjørelser om blant annet «vergemål, medisinsk behandling, utstedelse av pass, valg av type skole, samtykke til adopsjon, navnevalg [...]» tilhører barnets personlige forhold.⁴⁵ Problemet med de nevnte eksemplene er at dette er forhold som skiller seg vesentlig fra medieeksponering. Med andre ord har ikke eksemplene i lovforarbeidene direkte overføringsverdi for å konstatere at medieeksponering av barn er et personlig forhold.

For å vurdere om medieeksponering av barn er en avgjørelse om barns personlig forhold, er det hensiktsmessig å tolke andre rettskilder som kan gi veiledning for spørsmålet. Først kan det vises til straffeloven § 267 om privatlivets fred.⁴⁶ Straffebestemmelsen fastslår at det er straffbart å krenke privatlivets fred gjennom offentlig meddelelse. I lovforarbeidene presiseres det at den offentlige meddelelsen kan omfatte både personlige og huslige forhold, og at straffebestemmelsen kan få anvendelse på eksponeringstilfeller der foreldre legger ut personlige opplysninger om sine barn på internett.⁴⁷ Uttalelsen gir en sterk indikasjon på at medieeksponering er et

⁴⁰ Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation – GDPR/personvernforordningen).

⁴¹ Ericson (2022) s. 14.

⁴² NOU 2019: 10 s. 62.

⁴³ NOU 2009: 1 s. 132

⁴⁴ NOU 1977: 35 s. 123.

⁴⁵ Ot.prp. nr. 56 (1996–1997) s. 39 og 56.

⁴⁶ Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven – strl.).

⁴⁷ Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) s. 425.

personlig forhold. Videre kan det vises til åndsverkloven § 104 om retten til eget bilde.⁴⁸ Lovbestemmelsen legger til grunn at fotografi som avbilder en person, ikke kan gjengis eller vises offentlig, uten samtykke fra den avbildede. Det personvernrettslige vernet som lovbestemmelsen gir, taler også for at medieeksponering ligger nærmere å være et personlige forhold.⁴⁹

Det er vanskelig å forestille seg eksponeringsmateriale av et barn som ikke inneholder et personlig element av barnet. Samlet sett tilsier strl. § 267, åndsverkloven § 104, og forarbeidsuttalelsene fra Åpenhetsutvalget og Personvernkommissjonen at det er mest nærliggende å anse medieeksponering av barn som en avgjørelse om barns «personlege tilhøve». Denne forståelsen kan også utledes fra juridisk teori.⁵⁰ Ragna Aarli skriver at en avgjørelse om å «vise frem personbilder og andre opplysninger om barnet på internett [...]», vil typisk kunne være en beslutning som faller innunder foreldreansvaret.⁵¹ Dermed legger jeg til grunn i oppgaven at foreldreansvaret kommer til anvendelse når foreldre eksponerer egne barn i medier.

Når foreldrene selv offentliggjør informasjon om barnet, handler foreldrene i kraft av *bestemmelsesretten*: Foreldrene bestemmer at de selv skal lage eksponeringsmaterialet og publisere det. Om foreldrene gir samtykke til at tredjeperson eksponerer barnet, er det tale om foreldrenes *samtykkekompetanse*. Siden foreldreansvaret kan knyttes opp til mange ulike avgjørelser i barns liv, må ordet «foreldreansvar» få en mer begrenset betydning i denne oppgaven. Når jeg bruker ordet «foreldreansvar» skal dette forstås som foreldres bestemmelsesrett og samtykkekompetanse til å eksponere egne barn i medier.

Det er mulig å si at samtykkekompetansen faller innunder foreldrenes bestemmelsesrett, slik at det er unødvendig å skille mellom bestemmelsesrett og samtykkekompetanse. Jeg har likevel valgt å omtale samtykkekompetansen separat fra bestemmelsesretten, selv om begge deler er utøvelse av den kompetansen som foreldre har etter foreldreansvaret. Grunnen til skillet er at det er unaturlig å si at foreldrene, på vegne av barnet, samtykker

⁴⁸ Lov 15. juni 2018 nr. 40 om opphavsrett til åndsverk mv. (åndsverkloven).

⁴⁹ Det personvernrettslige vernet kan for øvrig utledes fra lov 15. juni 2018 nr. 38 om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven) og personvernforordningen.

⁵⁰ Allstrin (2015) s. 214, Aarli (2020) s. 261–262, Hovlid (2015) s. 175 og Smith (2011) s. 115.

⁵¹ Aarli (2020) s. 262.

til å utføre egne eksponeringshandlinger som rammer barnet. Det er mer treffende å si at foreldrene har bestemt at barnet skal eksponeres ved å selv lage eksponeringsmaterialet og foreta eksponeringen. Derfor forbeholder jeg samtykkekompetansen til de tilfellene foreldrene gir tredjeperson samtykke. Skillet mellom bestemmelsesretten og samtykkekompetansen er likevel kun ment som hjelp for tanken. Kartleggingen av hvilken kompetanse foreldrene har til å eksponere egne barn i medier endres ikke, selv om foreldrene kan ha utøvd foreldreansvaret på ulike måter. Det er de samme rettighetene og interessene som gjør seg gjeldende.

2.3 Barnets beste

Hensynet til barnets beste gjennomsyrrer barneretten som rettsområde, og er utgangspunktet for å forstå hvorfor foreldreansvaret er underlagt begrensninger. Ifølge Grunnloven § 104 annet ledd og barnekonvensjonen artikkel 3, er barnets beste et grunnleggende hensyn ved alle handlinger og avgjørelser som berører barn.⁵² I tillegg har FNs barnekomité (barnekomiteen) stadfestet at barnets beste også er en materiell rettighet, et fortolkende juridisk prinsipp og en prosedyreregulering.⁵³ I formell lov er hensynet nedfelt i bl. §§ 30 første ledd og 48, samt i særlovgivning som berører barn.⁵⁴

Til tross for at barnets beste er det grunnleggende vurderingstemaet i barneretten,⁵⁵ finnes det ingen felles og entydig definisjon av «barnets beste».⁵⁶ Begrepet vil trolig variere avhengig av hvem man spør. Kultur, religion, generasjon og samfunnsutvikling er påvirkende faktorer for svaret. En viktig påpekning er at barnets beste uansett må vurderes subjektivt til det enkelte barnet, fordi barn har individuelle interesser og behov.⁵⁷ Av den grunn kan barnets beste gi ulike vurderinger, avhengig av det konkrete barnet og foreldrenes forståelse av hva hensynet innebærer.⁵⁸ Det individuelle aspektet medfører at foreldre kan få et vidt eller snevert handlingsrom innenfor foreldreansvarets rekkevidde til å eksponere barnet.

⁵² Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grl.).

⁵³ FNs barnekomité, Generell kommentar nr. 14 (2013) avsnitt 6. Barnekomiteens uttalelser er ikke rettslig bindende for medlemsstatene, jf. blant annet Rt. 2009 s. 1261 avsnitt 40–41. Uttalelsene har likevel betydelig vekt som rettskilde, fordi uttalelsene kan gi veiledning for hvordan medlemsstaten skal tolke og anvende konvensjonsbestemmelsene for å oppfylle sine folkerettslige forpliktelser.

⁵⁴ Se for eksempel adopsjonsloven § 4, barnevernsloven § 1-3, og lov 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven – utlendl.) § 70 første ledd.

⁵⁵ Bendiksen og Haugli (2021) s. 26.

⁵⁶ Bendiksen og Haugli (2021) s. 26 med videre henvisninger.

⁵⁷ FNs barnekomité, Generell kommentar nr. 14 (2013) avsnitt 32. Avsnitt 48 lister opp relevante vurderingsmomenter ved fastleggingen av det konkrete barnets beste.

⁵⁸ Se punkt 5.3 om ulike forståelser av barnets beste.

I bl. § 30 første ledd står det eksplisitt at foreldreansvaret «skal utøvast ut frå barnet sine interesser og behov». Ordlyden viser at foreldreansvaret ikke er gitt foreldrene for deres skyld, men for barnets skyld.⁵⁹ Det at foreldrene må ta hensyn til barnet før de fatter avgjørelser om barnets personlige forhold, forhindrer at foreldrene fritt kan forvalte kompetansen de har etter foreldreansvaret. I juridisk teori er det imidlertid uenighet om hvilken begrensning hensynet til barnets beste legger på foreldreansvaret når det gjelder medieeksponering av barn.⁶⁰ En forståelse er at eksponeringen må være *til det beste for barnet* for at eksponeringen i det hele tatt kan skje. Den andre forståelsen innebærer at det er tilstrekkelig at eksponeringen *ikke strider mot barnets beste*. De ulike forståelsene setter opp forskjellige handlingsrom for hva foreldre kan gjøre innenfor foreldreansvarets rekkevidde. Dersom eksponeringen må være til det beste for barnet, vil foreldrene få en snevrere kompetanse til å eksponere barnet enn når det er tilstrekkelig at eksponeringen ikke strider mot barnets beste.

Smith mente at eksponering av barn som hovedregel må være til det beste for barnet.⁶¹ Hun begrunnet standpunktet med at det ikke foreligger noen «beskyttelsesverdige interesser» i å publisere skrytebilder av egne barn på internett.⁶² Nina Tøgersen Allstrin synes å dele standpunktet til Smith når hun skriver at det «vanskelig kan sies at barn har et *behov* for at andre kan følge deres livshistorie» via publisert eksponeringsmateriale.⁶³ Smith vurderte imidlertid standpunktet sitt som dramatisk, og åpnet opp for unntak i få tilfeller. Hun mente at dersom eksponeringen medfører små skadevirkninger bør «hensynet til familielivet veies mot hensynet til barnets personvern» slik at eksponeringen kan falle innenfor foreldreansvarets rekkevidde.⁶⁴

Aarli er ikke like kategorisk som Smith og Allstrin. Hun mener at det ikke er «like klart at barnets interesser alltid vil være et argument *mot* at opplysninger om barnet blir delt».⁶⁵ Aarli formulerer problemstillingen på en annen måte enn Smith og Allstrin. I stedet for å spørre om eksponeringen er til det beste for barnet, spør Aarli om eksponeringen strider mot barnets beste. Aarli mener at eksponering som ikke strider mot barnets beste er innenfor

⁵⁹ Se også NOU 1977: 35 s. 123.

⁶⁰ Allstrin (2015) s. 213, Aarli (2020) s. 264–265, og Smith (2011) s. 120–121.

⁶¹ Smith (2011) s. 120.

⁶² Smith (2011) s. 120.

⁶³ Allstrin (2015) s. 213.

⁶⁴ Smith (2011) s. 121.

⁶⁵ Aarli (2020) s. 264.

foreldreansvarets rekkevidde, selv om eksponeringen ikke direkte er i barnets interesse eller behov.⁶⁶ Tilnærmingen til Aarli åpner opp for at foreldrene kan eksponere barnet selv om eksponeringen ikke har en positiv påvirkning på barnet, eller når skaderisikoen for barnet er liten. Aarli begrunner standpunktet sitt med at foreldrene må ha en viss adgang til å dele barnets personopplysninger, selv om foreldrenes ytringsfrihet må utøves innenfor rammen av foreldreansvaret. Det avgjørende for om eksponeringen er innenfor foreldreansvarets rekkevidde er – ifølge Aarli – at eksponeringen skjer med «tilbørlig respekt for barnets interesser og behov».⁶⁷ I enkelte tilfeller vil det innebære at foreldrene avstår fra eksponeringen, men «tilbørlig respekt» kan ikke forstås som at eksponeringen alltid må være til det beste for barnet for å gjennomføres.

For å besvare spørsmålet om hvilken begrensning hensynet til barnets beste legger på foreldreansvaret, må rettskildene tolkes. Lovteksten «[f]oreldreansvaret skal utøvast ut frå barnet sine interesser og behov» i bl. § 30 første ledd kan tolkes som at foreldrene er bundet til å føye seg etter barnets interesser og behov i enhver situasjon. I så fall må all eksponering kunne sies å være til det beste for barnet for at foreldrene kan foreta eksponeringen i kraft av foreldreansvaret. En slik forståelse av lovbestemmelsen ville imidlertid stått i strid med formålet bak regelverket. I barnelovas lovforarbeider står det at foreldrene har «krav på å få leve et liv som på rimelig måte tilfredsstillende dem selv», selv om barnet «under oppveksten [må] ha en prioritet fremfor foreldrenes personlige interesser».⁶⁸ Det betyr at hensynet til barnets beste skal være det primære, men ikke det eneste hensynet i avveiningen mellom barnets interesser og interessene til øvrige familiemedlemmer.⁶⁹ Aarli eksemplifiserer uttalelsen i lovforarbeidet ved å vise til at foreldre har rett til å skille seg og gifte seg på nytt, selv om dette ikke er i barns interesse.⁷⁰ Sett hen til ytringsfriheten og samfunnets interesser i at foreldre bidrar med informasjon om foreldrerollen, mener Aarli at tilsvarende handlingsrom gjelder når foreldre ytrer seg om barn i kraft av foreldreansvaret.⁷¹

Høyesterett har tilsluttet seg uttalelsene i barnelovas lovforarbeider. I HR-2019-2038-A måtte Høyesterett vurdere om en mor hadde krenket privatlivets fred etter strl. § 267 ved å

⁶⁶ Aarli (2020) s. 264–265.

⁶⁷ Aarli (2020) s. 271.

⁶⁸ NOU 1977: 35 s. 46.

⁶⁹ NOU 1977: 35 s. 46 og Bendiksen og Haugli (2021) s. 57.

⁷⁰ Aarli (2020) s. 264–265.

⁷¹ Aarli (2020) s. 265.

offentliggjøre sensitiv og privat informasjon om sin datter på Facebook.⁷² I rettsstridsvurderingen tilknyttet strl. § 267 anførte forsvareren at morens eksponering lå innenfor «det attverandre foreldreansvaret» til moren.⁷³ Høyesterett var ikke enig med forsvareren. Domstolen mente at morens offentliggjøring uansett ville være «eit misbruk av den *moglege kompetansen*».⁷⁴ Uttalelsen viser at foreldre har et handlingsrom til å eksponere barna sine i medier og samtidig være innenfor foreldreansvarets rekkevidde. Derimot kan ikke foreldrenes ytringsfrihet vektes så tungt at det legitimerer eksponering som går utover grensen som barnets beste setter. Enkelte eksponeringstilfeller kan altså ligge innenfor foreldreansvaret, selv om eksponeringen ikke motiveres av at det er til beste for barnet. Det avgjørende er at ytringen ikke strider mot barnets beste.

Rettskildene viser at hensynet til barnets beste aldri kan utelates i avgjørelser og handlinger som berører barn. Derimot er det ikke en forutsetning at eksponeringen er til det beste for barnet for at eksponeringen kan skje. Det betyr at medieeksponering av barn kan ligge innenfor foreldreansvarets rekkevidde, selv om eksponeringen ikke direkte er i barnets interesser eller behov.⁷⁵ Her må det imidlertid poengteres at selv om det enkelte eksponeringsmaterialet ikke strider mot barnets beste, kan hyppigheten av eksponeringsmaterialet kumuleres og medføre at eksponeringen samlet sett strider mot barnets beste.⁷⁶ Oppsummert viser rettskildene til en forståelse av barnets beste som ligger nærmere Aarli sitt standpunkt. Dermed legger jeg til grunn at foreldre har kompetanse til å eksponere egne barn i den grad eksponeringen ikke strider mot barnets beste.

2.4 Barnets medbestemmelsesrett og selvbestemmelsesrett

Foreldreansvaret begrenses også eksplisitt av bl. §§ 31 og 33 om henholdsvis barnets medbestemmelsesrett og selvbestemmelsesrett, jf. bl. § 30 første ledd. I bl. § 31 første ledd står det at etter hvert som barnet blir «i stand til å danne seg egne synspunkt på det saka dreier seg om», skal foreldrene «høyre kva barnet har å seie før dei tek avgjerd om personlege forhold for barnet.» Barnets mening skal tillegges vekt etter hvor «gammalt og modent» det

⁷² Dommen behandles nærmere i punkt 4.4.

⁷³ HR-2019-2038-A avsnitt 21. Barnevernet hadde foretatt en omsorgsovertakelse av barnet, slik at moren hadde restforeldreansvar.

⁷⁴ HR-2019-2038-A avsnitt 22 (min utheving).

⁷⁵ Se Aarli (2020) s. 264–265, Bendiksen og Haugli (2021) s. 57, Hovlid og Lillebø (2020) s. 308 og Smith (2011) s. 121.

⁷⁶ Se punkt 5.2.6 iii) for en nærmere forklaring.

er. Ordlyden er i det vesentlige sammenfallende med Grl. § 104 første ledd og barnekonvensjonen artikkel 12, som også forankrer barnets medbestemmelsesrett.

Selv om barnet ikke har rett til å bestemme over seg selv, er ordlyden tydelig på at barnets mening skal være et moment i foreldrenes avgjørelsesgrunnlag for om barnet skal eksponeres eller ikke. Medbestemmelsesretten kan også få betydning for hvordan eksponeringen skal foregå. For eksempel kan barnet foretrekke at eksponeringsmaterialet er et fotografi fremfor et videoklipp. Dermed er barnets medbestemmelsesrett et forhold som påvirker foreldres kompetanse til å eksponere barn: Foreldrene kan ikke fritt fatte eksponeringsavgjørelser uten å inkludere barnet i beslutningsprosessen.

Selvbestemmelsesretten er individets rett til å treffe beslutninger om forhold som angår en selv.⁷⁷ Barns selvbestemmelsesrett som en menneskerett kan utledes fra Grl. §§ 102 annet ledd og 104 tredje ledd om vern av den personlige integritet.⁷⁸ Etter bl. § 33 skal foreldrene gi barnet «stendig større sjølvråderett med alderen og fram til det fyller 18 år.» Ordlyden viser at barnet får full selvbestemmelsesrett når det oppnår myndighetsalder.⁷⁹ Før barnet fyller 18 år er det opp til foreldrene å avgjøre i hvilke saker barnet kan bestemme over seg selv. Det at selvbestemmelsesretten utvides desto eldre barnet blir, er en naturlig konsekvens av barnets utvikling til å bli voksen. Foreldreansvaret vil derfor uttynnes gradvis og ulikt, avhengig av hvilken avgjørelse det er tale om å fatte.⁸⁰

I eksponeringstilfellene vil barns selvbestemmelse avhenge av dets alder, modenhet, om eksponeringsmaterialet har et sensitivt innhold og om eksponeringen skjer gjennom en medieplattform som når ut til et større eller ubegrenset publikum.⁸¹ Når barnet oppnår selvbestemmelsesrett er utgangspunktet at foreldrene ikke lenger har kompetanse til å eksponere han eller henne uten samtykke.

I oppgaven har jeg valgt å spalte opp barnets selvbestemmelsesretten til tre typer selvbestemmelsesrett: personvernrettslig myndighet, samtykkekompetanse og nektelsesrett. Grunnen til at jeg eksplisitt skiller mellom personvernrettslig myndighet, samtykkekompetansen og nektelsesretten, skyldes ønsket om å tydeliggjøre at dette er ulike

⁷⁷ NOU 2020: 14 s. 342.

⁷⁸ NOU 2020: 14 s. 351.

⁷⁹ Barnet kan få selvbestemmelsesrett i særlige tilfeller før det fyller 18 år, se NOU 2020: 14 s. 343–345 for tabelloversikt.

⁸⁰ NOU 2020: 14 s. 342 og 346.

⁸¹ Hovlid og Lillebø (2020) s. 299–300.

sider av selvbestemmelsesretten som reiser egne problemstillinger. De tre sidene av selvbestemmelsesretten behandles nærmere i henholdsvis punkt 4.2 og 4.3.

2.5 Hvordan påvirker privatlivet og ytringsfriheten foreldrenes kompetanse?

2.5.1 Retten til respekt for privatlivet

Når barn eksponeres i mediene og kan gjenkjennes, utgjør dette et inngrep i barnets privatliv.⁸² Hvor stort inngrep eksponeringen utgjør har betydning for om eksponeringen strider mot barnets beste eller ikke. Retten til respekt for privatlivet er først og fremst forankret i GrL § 102, som fastslår at «[e]nhver har rett til respekt for sitt privatliv [...]». Vernet er også forankret i EMK artikkel 8, SP artikkel 17 og barnekonvensjonen artikkel 16.⁸³ I formell lov er privatlivet beskyttet i ulike lover. Straffeloven §§ 267 og 267 a gir henholdsvis et vern av privatlivets fred og et forbud mot deling av krenkende bilder mv. Åndsverkloven § 104 beskytter retten til eget bilde, og skadeserstatningsloven § 3-6 gir hjemmel for å tilkjenne erstatning for krenkelse av privatlivets fred.⁸⁴

Selv om barn omfattes av vernet i GrL § 102, valgte lovgiver å vedta en egen grunnlovsbestemmelse for å tydeliggjøre barns menneskerettigheter i GrL § 104.

Begrunnelsen var at de generelle menneskerettighetsbestemmelsene ikke ble ansett for å ivareta barns særlige behov for beskyttelse på en tilstrekkelig måte.⁸⁵ Paragraf 104 tredje ledd fastsetter at barn har rett til vern om sin «personlige integritet». I lovforarbeidene sikter «personlige integritet» primært til vern mot integritetskrenkelser som vold, mishandling og seksuell utnyttelse, men vernet omfatter også mindre alvorlige inngrep slik som «utidig og unødvendig innblanding i barnets privatliv».⁸⁶

Hva som omfattes av privatlivet har vært diskutert i en rekke dommer fra Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD). Domstolen har ikke gitt en uttømmende definisjon av hva «privatliv» er. En vanlig formulering fra EMD er likevel at privatlivet dekker «the physical and psychological integrity of a person», slik at «multiple aspects of the person's physical and

⁸² Punkt 5.2.6 går nærmere inn på identifikasjon av barnet i eksponeringsmaterialet.

⁸³ European Convention on Human Rights, 4. november 1950 (trådt i kraft 3. September 1953) (EMK) og International Covenant on Civil and Political Rights, 16. desember 1966 (trådt i kraft 23. mars 1976) (SP).

⁸⁴ Lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning (skadeserstatningsloven – skl.).

⁸⁵ Dokument 16 (2011–2012) s. 189.

⁸⁶ Dokument 16 (2011–2012) s. 193.

social identity» faller innunder begrepet.⁸⁷ Høyesterett har for sin del vist til rettspraksis fra EMD hva gjelder utpenslingen av det nærmere innholdet i vernet av privatlivet.⁸⁸ Poenget er at den informasjonen som foreldre typisk offentliggjør om egne barn i medier, omfattes av vernet i Grl. §§ 102 og 104, samt EMK artikkel 8. Vernet gjelder både sensitive personopplysninger og ikke-sensitive personopplysninger.⁸⁹

2.5.2 Ytringsfriheten

Ytringsfriheten er en viktig grunnpilar for demokratiet, og har fått et konstitusjonelt vern i Grl. § 100. Rettigheten er også forankret i EMK artikkel 10, barnekonvensjonen artikkel 13 og SP artikkel 19. Ytringsfriheten har en positiv og negativ side. Den positive siden omhandler friheten til å ha, meddele og motta meninger og informasjon.⁹⁰ Den negative siden er friheten til å forholde seg taus om sine meninger og om faktiske opplysninger.⁹¹ Eksponeringstilfellene aktualiserer barnets og foreldrenes ytringsfrihet. Foreldre har rett til å ytre seg om informasjon som berører barnet. Barn har på sin side rett til å ytre seg om eksponeringen, men også å forholde seg taus.⁹²

Utgangspunktet er at ytringsfriheten verner om alle ytringer, selv de ytringene mange vil kategorisere som fornærmende, sjokkerende og moralsk forkastelige.⁹³ Ytringsfriheten gir imidlertid et sterkere vern om politiske ytringer enn andre ytringer, jf. Grl. § 100 tredje ledd.⁹⁴ At det er de politiske ytringene som nyter et særskilt sterkt vern, følger av koblingen mellom ytringsfriheten og demokratiet.⁹⁵ Noen ganger må det imidlertid fastsettes begrensninger for enkelte ytringer dersom utøvelsen av ytringsfriheten kommer i konflikt med tungtveiende

⁸⁷ Jf. blant annet *S. and Marper v. The United Kingdom* (2008) avsnitt 66. Se også EMD, justissekretariat (2022) kapittel 2 for oversikt over spesifikke forhold som omfattes av privatlivet.

⁸⁸ Se for eksempel Rt. 2015 s. 93 (Maria) avsnitt 58.

⁸⁹ Sensitive personopplysninger er regulert i personvernforordningen artikkel 9 nr. 1. Lovgivning omtaler i dag sensitive personopplysninger som «særlige kategorier av personopplysninger». I oppgaven omtaler jeg «særlige kategorier av personopplysninger» for «sensitive personopplysninger» for å gjøre oppgaven mer leservennlig og forståelig.

⁹⁰ Aall (2022) s. 290.

⁹¹ St.meld. nr. 26 (2003–2004) s. 33–34 og Aall (2022) s. 290.

⁹² Retten til å forholde seg taus kan særlig være betydningsfull om barnet havner i lojalitetskonflikter, se punkt 4.5.

⁹³ *Handyside v. The United Kingdom* (1979) avsnitt 49.

⁹⁴ Se ordlyden i Grl. § 100 annet og tredje ledd. I annet ledd er det tilstrekkelig at inngrep «lar seg forsvare» i ytringsfrihetens begrunnelser, mens inngrep i politiske ytringer krever «særlig tungtveiende hensyn». Se også Grl. § 66.

⁹⁵ Aall (2022) s. 287. Menneskerettskonvensjonen artikkel 10 opererer ikke eksplisitt med ulike inngrepsterskler basert på om ytringen er politisk eller ikke. Praksis fra EMD bekrefter likevel at det eksisterer et skille mellom politiske og ikke-politiske ytringer, jf. for eksempel *Castells v. Spain* (1992) avsnitt 43 og 46.

motstående interesser.⁹⁶ Begrensninger i ytringsfriheten er nødvendig for å sikre at andre rettigheter respekteres når de veier tyngre enn ytringsfriheten. Når foreldrene eksponerer eget barn i medier med hjemmel i foreldreansvaret, vil barnets beste være en slik begrensning. Barnets beste kan derfor komme i konflikt med foreldrenes ytringsfrihet når foreldrene ytrer seg på en måte som berører barnet.

Utfordringen med å trekke inn foreldrenes ytringsfrihet i denne masteroppgaven, er at foreldrenes ytringsfrihet aldri kan anses for å veie tyngre enn hensynet til barnets beste.⁹⁷ Dette skyldes grensen som barnets beste oppstiller for foreldreansvarets rekkevidde, jf. bl. § 30 første ledd.⁹⁸ Følgelig er ikke foreldrenes ytringsfrihet et forhold som gir foreldre videre kompetanse til å eksponere barnet utover det barnets beste tillater. Oppgaven inkorporerer foreldres ytringsfrihet fordi det er viktig å påpeke at foreldre har ytringsfrihet. Men det poengteres at ytringsfriheten alltid er begrenset av og underlagt hensynet til barnets beste så lenge foreldre foretar eksponeringen med hjemmel i foreldreansvaret.

2.5.3 Den klassiske konflikten mellom privatlivet og ytringsfriheten:

Forholdsmessighetsvurderingen

i) Den menneskerettslige tilnærmingen på konflikten mellom ytringsfriheten og privatlivet

I situasjoner der noen har blitt eksponert i mediene, har dette som regel vært konflikter mellom pressen og en offentlig person, eller pressen og en privatperson.⁹⁹ Høyesterett og EMD har behandlet konfliktene som en forholdsmessighetsavveining mellom pressens ytringsfrihet og de omtaltes rett på privatliv. Forholdsmessighetsvurderingen er ett av tre vilkår som må være oppfylt for å gjøre inngrep i relative menneskerettigheter.¹⁰⁰ I EMK artikkel 8 og 10 er forholdsmessighetskravet formulert slik at inngrepet må være «necessary in a democratic society».¹⁰¹ Forholdsmessighetsvurderingen skal sikre samsvar mellom mål

⁹⁶ Se for eksempel skl. §§ 3-6 og 3-6 a, strl. §§ 183, 185, 263, 266, 266 a, 267 og 267 a, *Jersild v. Denmark* (1994), *Delfi AS v. Estonia* (2015) og *Perinçek v. Switzerland* (2015). Se også Eggen (2002) s. 89.

⁹⁷ HR-2019-2038-A avsnitt 22.

⁹⁸ Se punkt 2.3 om barnets beste.

⁹⁹ Se blant annet Rt. 2007 s. 687 (Big Brother), Rt. 2009 s. 265 (Memo), *Von Hannover v. Germany no. 1* (2004), *Von Hannover v. Germany no. 2* (2012), *Axel Springer AG v. Germany* (2012), *Krone Verlag GmbH v. Austria* (2012), *Lillo-Stenberg and Sæther v. Norway* (2014), og *Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary* (2016).

¹⁰⁰ Et inngrep må være forankret i lovhjemmel, forfølge et legitimt formål og være forholdsmessig, jf. Rt. 2015 s. 93 (Maria) avsnitt 60 og HR-2016-2554-P (Holship) avsnitt 82. Dommene er basert på rettspraksis fra EMD, som alltid vurderer de tre inngrepsvilkårene når en part mener at sine menneskerettigheter er krenket, jf. blant annet *Sunday Times v. The United Kingdom no. 1* (1979) avsnitt 45.

¹⁰¹ EMD har uttalt at tre undervilkår må være oppfylt for at forholdsmessighetskravet er innfridd. Inngrepet må svare til «a pressing social need», være «proportionate to the legitimate aim pursued» og «the reasons adduced

og virkemiddel, og mellom situasjonens alvor og hvilke tiltak som blir iverksatt.¹⁰² På den måten kan rettsanvenderen vurdere hvilken av de kolliderende menneskerettighetene som må begrenses i den enkelte saken.

I oppgaven har jeg valgt en annen synsvinkel enn pressens medieeksponering. Bakgrunnen er å fremheve det barnerettslige aspektet som oppstår når foreldre eksponerer barnet i kraft av foreldreansvaret. Mitt utgangspunkt er ikke forholdsmessighetsvurderingen mellom foreldrenes ytringsfrihet og barnets privatliv for å avgjøre hvilken av menneskerettighetene som må begrenses. Utgangspunktet mitt er foreldreansvaret og dets nærmere innhold når det gjelder foreldres medieeksponering av egne barn. Når foreldrene ytrer seg om barnet i kraft av foreldreansvaret, må foreldrenes ytringsfrihet tilpasse seg etter barnets beste. I hvilken grad foreldre kan påberope seg ytringsfriheten når de eksponerer egne barn, avhenger derfor av eksponeringsmaterialet og det enkelte barnet.

Problemstillingen i masteroppgaven kan illustreres med HR-2019-2038-A. Høyesterett fastslo først at morens eksponering av datteren ikke lå innenfor foreldreansvarets rekkevidde, fordi handlingen var et misbruk av kompetansen som foreldreansvaret ga.¹⁰³ Dermed var offentliggjøringen av datterens personopplysninger rettsstridig etter strl. § 267 om privatlivets fred. Det andre spørsmålet var om hensynet til privatlivets fred måtte vike for ytringsfriheten slik at moren likevel ikke kunne straffes.¹⁰⁴ Det er i den andre problemstillingen man får forholdsmessighetsvurderingen mellom ytringsfriheten og privatlivet – ikke i det første spørsmålet om moren hadde handlet innenfor foreldreansvaret. Av den grunn blir ikke rettspraksis om forholdsmessighetsvurderingen mellom ytringsfriheten og privatlivet like treffende for min oppgave når foreldreansvarets rekkevidde skal kartlegges. Rettspraksisen kan likevel gi en viss veiledning for de spørsmålene jeg skal drøfte i oppgavens hoveddel. Nedenfor i punkt 2.5.3 ii) forklarer jeg hvorfor og hvordan rettspraksisen kan være veiledende for oppgavens problemstilling.

ii) EMD sine vurderingsmomenter

Når spørsmålet er hva foreldre kan bestemme og samtykke til i eksponeringstilfeller, må foreldreansvarets rekkevidde kartlegges. Det kan ikke alltid besvares kort og enkelt om

by the national authorities to justify it are relevant and sufficient», jf. blant annet *S. and Marper v. The United Kingdom* (2008) avsnitt 101.

¹⁰² Aall (2022) s. 168–172 og 304, og Bendiksen og Haugli (2021) s. 29.

¹⁰³ HR-2019-2038-A avsnitt 22.

¹⁰⁴ HR-2019-2038-A avsnitt 25–26.

foreldrene har gått utenfor foreldreansvarets rekkevidde. Eksponeringssakene byr på nyanser, slik at det kreves en konkret vurdering i det enkelte tilfellet for å besvare spørsmålet. Det er ubestridt at foreldreansvarets rekkevidde påvirkes av hensynet til barnets beste, barnets med- og selvbestemmelsesrett, samt barnets privatliv. Men foreldreansvarets rekkevidde kan i tillegg påvirkes av andre relevante forhold som ikke er lovregulerte. For å identifisere hvilke ulovfestede forhold som er relevante i kartleggingen av foreldreansvarets rekkevidde, er det aktuelt å se hen til rettspraksis fra EMD.

EMD har utviklet noen vurderingsmomenter for å operasjonalisere fremgangsmåten, eller det nærmere innholdet i forholdsmessighetsvurderingen mellom privatlivet og ytringsfriheten. Vurderingsmomentene er tilknyttet den klassiske rettighetskollisjonen mellom ytringsfriheten og privatlivet når pressen har eksponert enkeltpersoner i mediene. Det er EMD-dommene *Axel Springer AG v. Germany* (2012) og *Von Hannover v. Germany no. 2* (2012) som først nevnte vurderingsmomentene:¹⁰⁵

- I) Contribution to a debate of general interest
- II) How well known is the person concerned and what is the subject of report?
- III) Prior conduct of the person concerned
- IV) Method of obtaining the information and its veracity/circumstances in which the photos were taken
- V) Content, form and consequences of the publication
- VI) Severity of the sanction imposed

Vurderingsmomentene er tilknyttet et annet typetilfelle enn det masteroppgaven tar for seg. Dette tilsier at de samme momentene, ikke uten videre og fullt ut, får anvendelse i analysen om foreldreansvarets rekkevidde. Høyesterett har imidlertid vist til EMDs momentliste i HR-2019-2038-A.¹⁰⁶ Dommen viser at momentlisten kan anvendes i tilfeller der en privatperson har eksponert en annen privatperson, og ikke bare i konflikter mellom pressen og en offentlig person eller privatperson. Av den grunn kan momentlisten brukes i konflikter mellom barn og foreldre tilknyttet medieeksponering.

Forskjellen er at når jeg viser til EMDs momentliste, er det ikke for å bruke den i en forholdsmessighetsvurdering mellom foreldrenes ytringsfrihet og barnets privatliv. Formålet mitt med momentlisten er å påpeke at noen av momentene også er relevante for å kartlegge

¹⁰⁵ *Axel Springer AG v. Germany* (2012) avsnitt 89–95 og *Von Hannover v. Germany no. 2* (2012) avsnitt 108–113.

¹⁰⁶ HR-2019-2038-A avsnitt 29.

hva foreldre kan gjøre innenfor foreldreansvarets rekkevidde.¹⁰⁷ Med andre ord kan EMDs momentliste gi relevante ulovfestede vurderingsmomenter for å avgjøre om eksponeringen strider mot barnets beste. Det er likevel viktig å poengtere at EMD flere ganger har stadfestet at det kun er de vurderingsmomentene fra listen som er relevante i den konkrete saken, som bør behandles i en avveining.¹⁰⁸ En slik frihet åpner også for å trekke inn andre relevante forhold som ikke er nevnt i listen, men som gjør seg gjeldende i den enkelte saken.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Jeg har hentet inspirasjon fra EMDs momentliste for å trekke frem andre forhold som påvirker foreldreansvarets rekkevidde enn barnets med- og selvbestemmelsesrett i kapittel 5.

¹⁰⁸ *Axel Springer SE and RTL Television GmbH v. Gemany* (2017) avsnitt 42 og *Mesić v. Croatia* (2022) avsnitt 86.

¹⁰⁹ *Axel Springer SE and RTL Television GmbH v. Gemany* (2017) avsnitt 42 og *Mesić v. Croatia* (2022) avsnitt 86.

Kapittel 3

Foreldrenes kompetanse påvirkes av barnets medbestemmelsesrett

3.1 Innledning

Barnets rett til å bli hørt i avgjørelser som angår det selv er viktig for å sette barnet «i stand til å ta styringen over eget liv og treffe egne beslutninger».¹¹⁰ Formålet med medbestemmelsesretten er ikke at barnets mening nødvendigvis skal være utslagsgivende for saken, men heller det at barnet opplever å ha påvirkning på eget liv. Dette innebærer at barnet skal få lov til å gi uttrykk for sin mening om saken. I tillegg er foreldrene pliktige til å vektlegge barnets mening før de treffer avgjørelser om barnets personlige forhold, jf. bl. § 30 første ledd.

Problemstillingen som skal behandles i kapittel 3 er hvordan og i hvilken grad barnets mening på eksponeringen faktisk påvirker foreldrenes utøvelse av foreldreansvaret. Det er viktig å vurdere om barnet har en reell mulighet til å påvirke sitt eget liv, da dette har stor betydning for om eksponeringen er i samsvar med barnets beste. Ved å innhente barnets mening før eksponeringsavgjørelser fattes, kan foreldrene på et tidlig stadium få en god indikasjon på om eksponeringen kommer til å stride mot barnets beste.

Jeg starter med en kort redegjørelse av gjeldende rett i punkt 3.2. I punkt 3.3 undersøker jeg hvordan medbestemmelsesretten kommer til uttrykk i bl. § 31, herunder bruken av aldersgrense. I den forbindelse spør jeg om det er hensiktsmessig å bruke en aldersgrense for å sikre medbestemmelsesretten. Videre i punkt 3.4 gjennomgår jeg hvordan foreldrene kan stadfeste barnets modenhet. I punkt 3.5 undersøker jeg hvordan vektleggingen av barnets mening foregår, og hvordan foreldrenes kompetanse påvirkes dersom barnets mening ikke vektlegges i samsvar med barnets modenhet. Til slutt vurderer jeg om barnets medbestemmelsesrett realiseres på en tilstrekkelig og adekvat måte i punkt 3.6.

¹¹⁰ Dokument 16 (2011–2012) s. 191.

3.2 Gjeldende rett

Barnekonvensjonen artikkel 12 krever at barnet må være «capable of forming his or her own views» for å ha medbestemmelsesrett. Videre skal barnets mening tillegges vekt i samsvar med barnets «age and maturity».¹¹¹ Grunnloven § 104 første ledd inneholder ikke en formulering som bestemmer når barnet får medbestemmelsesrett, men fastslår at barnets mening vektlegges i overensstemmelse med barnets «alder og utvikling». Selv om grunnlovsbestemmelsen ikke eksplisitt krever at barnet må være i stand til å danne seg et eget synspunkt på saken for å ha medbestemmelsesrett, tilsier ordlyden «alder og utvikling» at dette likevel er en forutsetning. I realiteten vil neppe ordlyden i barnekonvensjonen artikkel 12 og Grl. § 104 første ledd føre til ulike forståelser av medbestemmelsesretten.

Det problematiske med barnekonvensjonen artikkel 12 og Grl. § 104 første ledd, er at verken av bestemmelsene gir konkret veiledning for *når* barnet får medbestemmelsesrett og *hvordan* vektleggingen av barnets mening skal utføres. Vurderingsmomentene «i stand til å danne seg eget synspunkt» og «alder og utvikling» er vage, og gir rom for tvil om hvordan medbestemmelsesretten skal tolkes og anvendes. Dette har betydning for om foreldrene innhenter barnets mening på eksponeringen, og om meningen blir tillagt riktig vekt i beslutningsprosessen. Barneloven § 31 kan imidlertid bidra til å utfylle og klargjøre innholdet i konvensjonsbestemmelsen og grunnlovsbestemmelsen ved å regulere innholdet i medbestemmelsesretten mer inngående.

Barnelova § 31 første ledd fastsetter at etter hvert som barnet blir «i stand til å danne seg egne synspunkt på det saka dreier seg om», skal foreldrene høre hva barnet har å si før de treffer avgjørelser om personlige forhold for barnet. Barnets mening skal vektlegges etter hvor «gammalt og modent» det er, jf. første og annet ledd. Så langt tilfører ikke første ledd i barnelovsbestemmelsen noe nytt. Barnelova § 31 annet ledd utpensler imidlertid vurderingsmomentene i første ledd ved å fastsette aldersgrenser på 7 og 12 år. Det er aldersgrensene som sier noe mer konkret om når medbestemmelsesretten inntreer og hvordan vektleggingen av barnets mening skal foregå. Aldersgrensene får direkte betydning for når foreldrene innhenter barnets mening på eksponeringen, og hvordan barnets mening vektlegges.

Aldersgrensen på 7 år fastsetter konkret når barnet ubetinget får medbestemmelsesrett. Det betyr at når et barn har fylt 7 år anses det for å være i stand til å danne seg eget synspunkt på

¹¹¹ Jf. barnekonvensjonen artikkel 12.

saken. Barnet skal da høres om han eller hun ønsker det. Er barnet under 7 år må det vurderes konkret i den enkelte situasjonen om barnet er i stand til å danne seg eget synspunkt.

Aldersgrensen på 12 år gir nærmere veiledning for hvor stor vekt barnets mening skal tillegges når det er 12 år eller eldre. Denne aldersgrensen gir uttrykk for at jo eldre barnet er, desto mer vekt må tillegges barnets mening. Aldersgrensene er altså knyttet til to ulike vurderinger. Den første vurderingen er om barnet har en medbestemmelsesrett. Den andre vurderingen er hvor stor vekt barnets mening skal tillegges når det har medbestemmelsesrett.

3.3 Er det hensiktsmessig å bruke aldersgrense for å sikre medbestemmelsesretten?

3.3.1 Bakgrunnen for spørsmålet om hensiktsmessighet

Den ubetingede medbestemmelsesretten var opprinnelig gitt til barn over 12 år da barnelova ble vedtatt i 1981. Barn yngre enn 12 år hadde medbestemmelsesrett etter hvert som barnet «utviklast og mognast». I 2003 fikk barnekonvensjonen status som norsk lov etter en endring av menneskerettsloven § 2.¹¹² Dette medførte at aldersgrensen for den ubetingede medbestemmelsesretten i bl. § 31 ble endret fra 12 år til 7 år. Utformingen av bl. § 31 har betydning for om Norge oppfyller sin konstitusjonelle og folkerettslige forpliktelse etter Grl. § 104 første ledd og barnekonvensjonen artikkel 12.¹¹³ Om lovgiver ikke gir bl. § 31 en adekvat formulering, vil konsekvensen være at foreldre anvender lovbestemmelsen i strid med dets formål.

Dersom bl. § 31 ikke er godt nok utformet til å oppnå lovbestemmelsens formål, risikerer man at barnet ikke får gitt uttrykk for sin mening når det egentlig har det. En slik praksis vil stride mot både Grunnloven og barnekonvensjonen. Innhenting av barnets mening kan ha stor betydning for at foreldrene forstår om eksponeringen strider mot barnets beste. Barnet kan komme med synspunkter og argumenter som foreldrene ikke har tenkt på i sin vurdering av eksponeringen. Om foreldrene unnlater å inkludere barnet og dets mening i beslutningsprosessen, legger ikke medbestemmelsesretten begrensninger på foreldrenes kompetanse til å eksponere barnet. Foreldrene får da et friere handlingsrom til å utøve foreldreansvaret, fordi det blir både lettere og raskere for foreldrene å fatte

¹¹² Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven – mrl.), jf. lov 1. august 2003 nr. 86 om endringer i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov). Barnekonvensjonen skal gå foran formell lov ved motstrid, jf. mrl. § 3.

¹¹³ Jf. statens sikreplikt i Grl. § 92 og EMK artikkel 1.

eksponeringsavgjørelser. Derfor er det viktig at bl. § 31 har en ordlyd som både rettslig og faktisk ivaretar medbestemmelsesretten. Spørsmålet er om bruken av aldersgrense bidrar til en hensiktsmessig utforming av medbestemmelsesretten for å sikre at rettigheten respekteres, eller om bruken av aldersgrense motarbeider dette.

3.3.2 Bør den nye barnelova videreføre regelen om en ubetinget medbestemmelsesrett basert på en aldersgrense?

Ved lovendringen i 2003 bestemte Barne- og familiedepartementet å videreføre bruken av aldersgrense for når barn ubetinget får medbestemmelsesrett. Aldersgrensen ble imidlertid endret fra 12 år til 7 år, fordi departementet mente at 7-årsgrensen ville gi medbestemmelsesretten større gjennomslagskraft i praksis.¹¹⁴ En fastsatt aldersgrense gjør det tydelig når barnet uten videre får medbestemmelsesrett. Tydeligheten øker bevisstheten om barnets medbestemmelsesrett, og kan medføre at barn fra 7-årsalderen faktisk får medbestemmelsesretten sin respektert.

En aldersgrense kan imidlertid skape et ubevisst skille mellom barn over og under aldersgrensen. Skillet øker risikoen for at barn under 7 år ikke får en konkret vurdering av sin modenhet, eller at deres faktiske evner til å danne en mening og gi uttrykk for den blir undervurdert.¹¹⁵ Det er altså fort gjort å trekke slutningen om at barn under 7-årsgrensen uansett ikke er gammelt eller modent nok til å ha medbestemmelsesrett. I eksponeringstilfellene vil denne slutningen medføre at foreldre tar avgjørelser om å eksponere barnet i mediene på en bestemt måte uten å inkludere det i avgjørelsen, selv om barnet i realiteten kan ha medbestemmelsesrett.

Selv om 7-årsgrensen hadde politisk flertall i 2003, har bruken av aldersgrense blitt diskutert på nytt i nyere lovforarbeid. I NOU 2020: 14 deler Barnelovutvalget seg i to fraksjoner om bruken av aldersgrense bør opprettholdes eller ikke.¹¹⁶ Den ene fraksjonen vil beholde aldersgrensen, men senke den til 6 år for å sikre at enda flere barn blir hørt.¹¹⁷ Denne siden mener at bruk av aldersgrense reduserer sjansen for at medbestemmelsesretten blir en skjønnsmessig regel som ikke fremmer likbehandling og forutsigbarhet.¹¹⁸ Den andre fraksjonen legger vekt på at verken Grunnloven eller barnekonvensjonen bruker en nedre

¹¹⁴ Innst. O. nr. 96 (2002–2003) s. 12.

¹¹⁵ Ot.prp. nr. 29 (2002–2003) s. 61.

¹¹⁶ To fraksjoner med fire mot fire, jf. NOU 2020: 14 s. 311.

¹¹⁷ NOU 2020: 14 s. 311.

¹¹⁸ NOU 2020: 14 s. 311–312.

aldersgrense for når medbestemmelsesretten inntreffer. Sistnevnte fraksjonen vil – i likhet med Grunnloven og barnekonvensjonen – rette fokuset på en individuell vurdering av barnets alder og modenhet for å avgjøre om barnet har medbestemmelsesrett for det aktuelle spørsmålet.¹¹⁹

Det kan innvendes at barn yngre enn 6 og 7 år sjelden vil ha en fornuftig mening om å bli eksponert i mediene. I praksis vil da medbestemmelsesretten ikke være aktuell før barnet er 6 eller 7 år. Her må det likevel vises til at barnekomiteen har fremhevet følgende om barnets medbestemmelsesrett:

«Research shows that the child is able to form views from the youngest age, even when she or he may be unable to express them verbally. Consequently, full implementation of article 12 requires recognition of, and respect for, non-verbal forms of communication including play, body language, facial expressions, and drawing and painting, through which very young children demonstrate understanding, choices and preferences.»¹²⁰

Barnekomiteen tydeliggjør at formuleringen «capable of forming his or her own views» i barnekonvensjonen artikkel 12 ikke skal anses som en begrensning. Tvert imot er det en forpliktelse for medlemsstatene til å ta høyde for at barnet kan uttrykke sin mening gjennom andre uttrykksmåter enn verbal kommunikasjon. Barnekomiteen utdypet innholdet i forpliktelsen slik:

«[...] State parties cannot begin with the assumption that a child is incapable of expressing her or his own views. On the contrary, State parties should presume that a child has the capacity to form her or his own views and recognize that she or he has the right to express them; it is not up to the child to first prove her or his capacity.»¹²¹

Det foreligger altså en presumsjon om at barnet har evnen til å forme egne synspunkter, og dermed har en rett til å uttale seg. Det er foreldrene som må begrunne hvorfor barnet likevel ikke har medbestemmelsesrett i den konkrete saken. I enkelte eksponeringstilfeller vil det være uproblematisk for foreldrene å slå fast at barnet ikke har medbestemmelsesrett. Dette er aktuelt i barnets første leveår, eller når eksponeringsmaterialet medfører alvorlig risiko og konsekvenser som et ungt barn ikke har kognitive forutsetninger til å forstå. For eksempel vil offentliggjøring av barnets sensitive personopplysninger tale mot at barn under 7 år har medbestemmelsesrett.¹²² I den andre enden av glideskalaen ligger den harmløse

¹¹⁹ NOU 2020: 14 s. 312.

¹²⁰ FNs barnekomité, Generell kommentar nr. 12 (2009) avsnitt 21.

¹²¹ FNs barnekomité, Generell kommentar nr. 12 (2009) avsnitt 20.

¹²² HR-2019-2038-A avsnitt 20.

eksponeringen som viser barnets hverdagslige øyeblikk, typisk skrytebilder av barnet. Det er mer forsvarlig å la de yngre barna omtale det harmløse eksponeringsmaterialet, da det skal mindre modenhet til for å forstå konsekvensene ved denne eksponeringen kontra når sensitive personopplysninger deles.¹²³

Selv om bl. § 31 ikke stenger for at yngre barn blir hørt, kan aldersgrensene undergrave presumsjonen som barnekomiteen fremhever. Derimot kan det være vanskelig å sikre en riktig fortolkning av et barns ikke-verbale kommunikasjon.¹²⁴ Av den grunn vil det være vanskelig å ivareta medbestemmelsesretten i tråd med barnekomiteens uttalelser. Derfor er det ikke sikkert at medbestemmelsesretten sikres på en bedre måte ved å kun foreta skjønnsmessige vurderinger av barnet, enn ved å bruke en aldersgrense. Aldersgrensen er i alle fall er tydelig på når medbestemmelsesretten inntreer.

Gjennomgangen viser at det er vanskelig å komme med en konklusjon på om bruken av aldersgrense er hensiktsmessig for å oppnå lovbestemmelsens formål. Det er fordeler og ulemper med begge løsningene som Barne Lovutvalgets fraksjoner foreslår. Når det er sagt, har medbestemmelsen i barnelova alltid blitt formulert med en nedre aldersgrense for når den ubetingede medbestemmelsesretten inntreer. Dermed foreligger det ingen empirisk data for hvordan medbestemmelsesretten praktiseres i Norge uten bruk av aldersgrense, og om det da er en fordel med aldersgrense eller ikke. Fraksjonen som er mot aldersgrensen, viser imidlertid til at ingen av de øvrige nordiske landene bruker aldersgrense for barnets rett til å bli hørt.¹²⁵

For eksempel krever dansk rett at det skal tas hensyn til barnets egne synspunkter «etter alder og modenhet» i alle forhold som gjelder barnet.¹²⁶ Svensk rett følger samme linje som dansk rett. Dette kommer for eksempel til uttrykk i föräldrabalken 6 kap. 2 b §.¹²⁷ Her står det at barnet skal få «information och ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor om vårdnad, boende och umgänge». Barnets synspunkter skal vektlegges i samsvar med «barnets ålder och mognad». Med andre ord stilles det ikke krav om at barnet må ha nådd en viss alder for å få

¹²³ Den hverdagslige eksponeringen må likevel nyanseres etter forholdene i saken, da for eksempel hyppighet og størrelsen på mottakerkretsen kan være faktorer som gjør eksponeringen mer alvorlig, jf. kapittel 5. Da kreves det også mer modenhet fra barnet for å fastslå at det har medbestemmelsesrett.

¹²⁴ NOU 2020: 14 s. 312.

¹²⁵ NOU 2020: 14 s. 312.

¹²⁶ Bekendtgjørelse af forældreansvarsloven, jf. lovbekendtgjørelse nr. 776 af 7. august 2019, med de ændringer, der følger af § 4 i lov nr. 962 af 26. juni 2020 (forældreansvarsloven) § 5.

¹²⁷ Föräldrabalken (1949:381) av 10. juni 1949 (föräldrabalken).

medbestemmelsesrett. Det avgjørende er om barnet – etter en skjønnsmessig vurdering – har medbestemmelsesrett i den enkelte saken.

Det at de øvrige nordiske landene ikke bruker aldersgrense for når barnet får medbestemmelsesrett, kan være et godt argument for at lovgiver bør fjerne någjeldende 7-årsgrense i bl. § 31. Fortsettelsen med arbeidet mot en ny barnelov vil vise om det fremdeles er politisk enighet om å bruke aldersgrense for å gi barn ubetinget medbestemmelsesrett, og i så fall hvilken alder medbestemmelsesretten skal gjelde fra. Inntil den nye barnelova ferdigstilles, er poenget at foreldre må være bevisste på at 7-årsgrensen kan undergrave den skjønnsmessige vurderingen som kan gi barn under 7 år medbestemmelsesrett.

3.4 Barnets modenhet som premiss for medbestemmelsesretten: Hvordan skal barnets modenhet stadfestes?

Barnets modenhet har betydning for om barn under 7 år har medbestemmelsesrett, og hvor mye vekt et barns mening skal tillegges. Det oppstår utfordringer ved å bruke barnets modenhet til å fastslå om medbestemmelsesretten har inntrådt og hvor stor vekt meningen skal tillegges. På den ene siden er modenhet et vurderingsmoment som er egnet til å følge samfunnsutviklingen. På den annen siden er ordet «modenhet» romslig og avklarer ikke hvordan barnets modenhet på nærmere vis skal kartlegges. Generelt kan det konstateres at barnets modenhet til å danne seg egne synspunkter på saker, utvikles desto eldre barnet blir. Dermed vil ordlyden «modenhet» egentlig bare vise til graden av kognitiv normalutvikling som de fleste barn har, der de med tiden får bedre forutsetninger for å forstå og reflektere.

Det finnes ingen entydig og enkel måte å kartlegge et barns modenhet på. Barnekomiteen forutsetter at vurderingen av barns modenhet ikke kan bero på barnets alder alene. Komiteen fremhever forskning som viser at «[...] information, experience, environment, social and cultural expectations, and levels of support all contribute to the development of a child's capacities to form a view.»¹²⁸ En kritisk vurdering av kommentaren viser at barnekomiteen egentlig ikke kommer med noen klarere retningslinjer enn det som utledes fra ordlyden i bl. § 31. Dessuten vil ulike erfaringer og kunnskaper medføre individuelle forskjeller blant barn, noe det må tas høyde for i vurderingen.

¹²⁸ FNs barnekomité, Generell kommentar nr. 12 (2009) avsnitt 29.

I lovforarbeidene til barnelova er det gitt noen vurderingsmomenter hva gjelder vektleggingen av barnets mening.¹²⁹ Siden vektleggingen av barnets mening også baseres på hvor modent barnet er, kan de samme vurderingsmomentene ha overføringsverdi når barnets modenhet skal kartlegges. I NOU 1977: 35 stadfestes det at man ikke kan si noe generelt om hvor stor vekt foreldrene skal tillegge barnets mening, men at dette beror på omstendighetene og foreldrenes skjønn.¹³⁰ Videre må det tas hensyn til barnets alder, hva slags spørsmål det gjelder, om barnet forstår rekkevidden av spørsmålet, hvor fast det er i sin oppfatning, bakgrunnen for det synspunktet det har og hvilke hensyn som strekker i andre retninger enn barnets mening.¹³¹ Rettskildene viser altså at det er vanskelig å lage en annen generell juridisk regulering på hvordan foreldrene skal kartlegge barnets modenhet enn det som allerede fremgår av någjeldende bl. § 31.

Når det gjelder spørsmålet om hvordan retten bør være, kan det stilles spørsmål om det er nødvendig med en samlet og klar rettslig fremgangsmåte for å stadfeste barns modenhet. Det kan innvendes at mangelen på en standardmal, eller lovregulerte vilkår for stadfestelsen gjør det vanskelig for foreldrene å finne frem til barnets faktiske modenhet. En konsekvens av at barnets modenhet ikke blir avklart riktig i forhold til barnets faktiske modenhet, er at barnets mening blir vektlagt enten mer eller mindre enn det egentlig er rom for.¹³² Det er likevel grunn til å anta at alder og modenhet er tilstrekkelige vurderingsmomenter i bl. § 31 for å stadfeste barnets modenhet.

Grunnen er at de individuelle variasjonene krever at modenhetsvurderingen må tilpasses ethvert barn for å ivareta barnets rettssikkerhet på best mulig måte. Videre er det foreldrene som skal foreta modenhetsvurderingen, og det er vanskelig å kontrollere og etterprøve foreldrenes oppfatning om barnets modenhet. Jeg tror at en rettslig standardmal eller lovregulerte vilkår neppe vil forhindre at kartleggingen av barnets modenhet er et skjønnsmessig spørsmål som foreldrene er best plassert til å ta stilling til. I realiteten tror jeg at foreldrene kan foreta modenhetsvurderingen på en adekvat måte ved å kjenne barnet og dets atferd godt. Slik kan man langt på vei komme til samme resultat som om man hadde brukt lovforarbeidsuttaalelsene, en standardmal, eller lovregulerte vilkår i ordlyden i bl. § 31.

¹²⁹ NOU 1977: 35 s. 124.

¹³⁰ NOU 1977: 35 s. 124.

¹³¹ NOU 1977: 35 s. 124 og Prop. 85 L (2012–2013) s. 35.

¹³² Se punkt 3.5.2 for en nærmere redegjørelse av hvordan foreldrenes kompetanse påvirkes dersom barnets mening vektlegges i større eller mindre grad enn det egentlig er rom for.

Av den grunn er det neppe behov for en nærmere rettslig regulering av hvordan foreldrene skal stadfeste barnets modenhet.

3.5 Vektleggingen av barnets mening

3.5.1 Hva sier barnelova om vektleggingen av barnets mening?

Når barnet har medbestemmelsesrett i en sak om eksponering, er spørsmålet hvilken vekt barnets mening skal tillegges og hvilken innvirkning denne meningen har på foreldrenes avgjørelse. Barnelova § 31 første og annet ledd legger til grunn at foreldre skal vektlegge barnets mening etter hvor «gammalt og modent» det er. At barnets mening skal tillegges vekt etter dets alder og modenhet, gjelder for ethvert barn med medbestemmelsesrett. Det foreligger imidlertid en presumsjon for at det skal legges «stor vekt» på hva barnet mener når det har fylt 12 år, jf. bl. § 31 annet ledd. Ordlyden «stor vekt» tilsier at det må foreligge tungtveiende grunner for at barnets mening ikke blir avgjørende når barnet er 12 år eller eldre. Det at meningene til barn over 12 år skal tillegges stor vekt, kan skyldes særtrekk i barnets kognitive utvikling når det er såpass gammelt. Barn som er rundt 12-årsalderen vil normalt ha utviklet en *kognitiv kapasitet* som ligger opp mot det voksne mennesker har, selv om *forståelsesnivået* er ulikt.¹³³

En liknende presumsjon finnes ikke for barn yngre enn 7 år og barn mellom 7 og 12 år. Her vil barnets alder og modenhet alene være avgjørende i vurderingen for hvor stor vekt meningen skal tillegges. Det er i disse tilfellene det er lett at foreldrene tillegger barnets mening mer eller mindre vekt enn det egentlig er rom for sammenliknet med barnets alder og modenhet.

3.5.2 Vektleggingen av barnets mening påvirker foreldrenes kompetanse til å eksponere barnet

Foreldreansvaret skal utøves ut fra barnets interesser og behov, jf. bl. § 30 første ledd. Når barnet har medbestemmelsesrett, vil barnets mening være et viktig sted å starte for foreldrene når de skal vurdere om eksponeringen strider mot barnets beste. Dersom barnets mening tillegges mer eller mindre vekt enn det som er forsvarlig etter barnets modenhet, vil dette ha direkte påvirkning på handlingsrommet som foreldrene har innenfor foreldreansvarets rekkevidde.

¹³³ Gamst (2017) s. 73.

Et eksempel er et barn som er positiv til at foreldrene eksponerer det i sosiale medier for å kunne bli iakttatt av flere tusen følgere. Dersom barnets positive mening tillegges stor vekt fordi foreldrene er ukritiske, vil handlingsrommet innenfor foreldreansvarets rekkevidde bli videre: Det skal tilsynelatende mer til før eksponeringen strider mot barnets beste.¹³⁴ En nærmere vurdering av saken kan imidlertid tilsi at eksponeringen til tusenvis av personer strider mot barnets beste. Derfor er det viktig å påpeke at selv om et barn er positiv til eksponeringen, fritar ikke det foreldrene i å foreta en selvstendig vurdering av om eksponeringen strider mot barnets beste, jf. bl. § 30 første ledd. Handlingsrommet kan likeledes bli videre når et modent barn, som er negativ til eksponeringen, får sin mening vektlagt i liten grad fordi foreldrene vurderer barnet som lite modent. Her må det imidlertid påpekes at nektelsesretten kan skjære gjennom, slik at foreldrene ikke kan eksponere barnet i kraft av foreldreansvaret. Barnets nektelsesrett behandles i punkt 4.3.

Handlingsrommet innenfor foreldreansvarets rekkevidde kan også bli snevrere ved at foreldrene tillegger barnets mening mer vekt enn det modenheten tilsier. For eksempel kan et barn være negativ til eksponeringen, selv om eksponeringen ikke strider mot barnets beste etter en nærmere helhetsvurdering. Om barnet ikke har nektelsesrett og foreldrene tillegger barnets negative mening for stor vekt i forhold til hvor modent det er, vil feilvurderingen av barnets mening innsnevre handlingsrommet foreldrene har innenfor foreldreansvarets rekkevidde.

3.6 Hvordan blir medbestemmelsesretten realisert?

3.6.1 Problemstillingen

Spørsmålet som drøftes i dette punktet er om medbestemmelsesretten overholdes på en adekvat og effektiv måte i virkeligheten. Et hovedargument for å senke aldersgrensen til 7 år var nettopp å sikre at flere barn fikk en ubetinget rett til å bli hørt i praksis.¹³⁵ Men en lovfestet rettighet er ingen garanti for at den blir overholdt. For eksempel kan det være vanskelig for foreldrene å respektere barnets medbestemmelsesrett dersom det i utgangspunktet foreligger motstridende meninger om eksponeringen mellom dem og barnet. Barn er rettssubjekter som i stor grad er avhengig av at foreldre hjelper dem med å ivareta deres rettigheter. Dette stiller store krav til foreldrene når det gjelder å tilrettelegge for at barnet får en realistisk mulighet til å bli hørt, særlig når de fleste medbestemmelsessakene

¹³⁴ VGTV (2015) fra tiden 02:55 til 03:14 illustrerer dette godt.

¹³⁵ Innst. O. nr. 96 (2002–2003) s. 12.

først oppstår i hjemmet. Det er av vesentlig betydning at foreldre faktisk tilrettelegger for at barn blir hørt, ettersom det ikke eksisterer noen etater som etterprøver eller påser at foreldre overholder barns medbestemmelsesrett.¹³⁶

3.6.2 Rekkevidden av medbestemmelsesretten

Rekkevidden til medbestemmelsen er videre enn det ordlyden i bl. § 31 første ledd kan tilsi. Barnet må være i «stand til å danne seg egne synspunkt på det saka dreier seg om» for å ha medbestemmelsesrett. En forståelse av ordlyden kan være at barnet må ha en mening om sakens utfall for å bli hørt – altså en konklusjon. Lovforarbeidene presiserer at dette er en uriktig lovforståelse.¹³⁷ Det er tilstrekkelig at barnet kan gi uttrykk for annen viktig informasjon som får direkte eller indirekte betydning for foreldrenes avgjørelse i saken. For eksempel er informasjon om hva barnet mener er viktig i dagliglivet, hvordan barnet opplever sin hverdag og hva slags forhold det har til foreldrene, informasjon som foreldrene kan måtte ta høyde for i beslutningsprosessen.¹³⁸

Det at barn ikke trenger å komme med en konklusjon på saken for å bli hørt, snevrer samtidig inn det handlingsrommet foreldre har innenfor foreldreansvaret. Handlingsrommet blir snevret inn fordi det skal mer forarbeid til fra foreldres side før de kan fatte avgjørelser om å eksponere barnet. Med andre ord må foreldrene bruke tid på å undersøke om det er noen koblinger mellom den øvrige informasjonen som barnet gir og selve eksponeringsspørsmålet. Den øvrige relevante informasjonen gir foreldre en god mulighet til å forstå barns reelle meninger, og samtidig unngå forhastede beslutninger. Foreldre får da bedre forutsetninger til å fatte eksponeringsavgjørelser i tråd med barnets beste, jf. bl. § 30 første ledd.

3.6.3 Foreldrenes opplysninger til barnet

En forutsetning for at barnet i det hele tatt får utøvd medbestemmelsesretten på en forsvarlig og reell måte, er at barnet får tilstrekkelig og alderstilpasset informasjon om situasjonen.¹³⁹ I eksponeringstilfeller må barnet få informasjon tilpasset sin alder og forståelse om hva eksponering i mediene er og hva eksponeringen innebærer i den enkelte eksponeringssituasjonen. For å dra linjene tilbake til aldersgrensene i bl. § 31, må foreldre ha en mer basal og barnevennlig formidling av informasjonen til en 7-åring kontra en 12-åring.

¹³⁶ Bendiksen og Haugli (2021) s. 93.

¹³⁷ Ot.prp. nr. 29 (2002–2003) s. 62.

¹³⁸ Jf. Ot.prp. nr. 29 (2002–2003) s. 62.

¹³⁹ NOU 2019: 10 s. 199.

3.6.4 Eksempler fra virkeligheten belyser hvordan medbestemmelsesretten realiseres

i) Eksemplene

Selv om eksponering av barn i medier er et utbredt og vanlig fenomen, er det mange foreldre som ikke vet at eksponeringen kan krenke barnets rettigheter.¹⁴⁰ Når ikke foreldrene er bevisste på risikoer og konsekvenser tilknyttet medieeksponering av barn, er det vanskelig for foreldrene å gi tilstrekkelig alderstilpasset informasjon til barnet. Videre indikerer en undersøkelse fra Medietilsynet, gjennomført i 2020, at barn ikke inkluderes i eksponeringsavgjørelsen.¹⁴¹ Her opplyser kun halvparten av de deltagende barna som har fått bilder av seg selv delt i sosiale medier av foreldrene, at de ble spurt om publiseringen i forkant. Dermed er det ikke nødvendigvis barnets modenhet som er det problematiske i vurderingen av om barnet har medbestemmelsesrett i en eksponeringssak, men heller at foreldrene ikke klarer å realisere barnets rett til å bli hørt.

Realiseringen av barns medbestemmelsesrett i eksponeringssaker kan eksemplifiseres ytterligere. I 2015 opprettet en influencer en egen Instagram-konto til sin daværende 4 år gamle datter. Begrepet «influencer» sikter til en person som «tjener penger på å profilere ulike produkter i sosiale medier» ved å være «mellomleddet mellom avsender (annonsørene) og mottaker (ditt publikum)».¹⁴² I et intervju blir influenceren spurt om hvorfor hun opprettet datterens konto på Instagram.¹⁴³ Moren svarer at datteren har «et kjent ansikt allerede enten hun vil det eller ei».¹⁴⁴ Influenceren forklarer at datteren kommer til å bli eksponert på hennes blogg uansett, uavhengig av om datteren har egen Instagram-konto. Videre sier influenceren at hun selv ville satt pris på å bli eksponert i mediene av sin egen mor, ettersom hun alltid har hatt et personlig ønske om å bli kjent. Det kan stilles spørsmål om morens personlige ønsker om å bli en offentlig person ved å blogge om mammarollen, har overskygget bevisstheten om at barns medbestemmelsesrett. Trolig ville ikke datteren på 4 år hatt medbestemmelsesrett i spørsmålet om å bli eksponert i en landskjent bloggvirksomhet. Poenget med eksempelet er at det illustrerer en holdning som uansett ville fratatt datteren utøvelsen av en fremtidig medbestemmelsesrett, ved at barnet ikke ville fått muligheten til å fremsette sine synspunkter.

¹⁴⁰ NOU 2011: 20 s. 91.

¹⁴¹ Medietilsynet (2020a) s. 91–93 og Medietilsynet (2020c).

¹⁴² Utdanning.no om «Influencer». Se også Dokument 8: 81 S (2022-2023) s. 4.

¹⁴³ VGTV (2015) fra tiden 01:02.

¹⁴⁴ VGTV(2015) fra tiden 01:07 til 02:37.

Et annet eksempel er et influencerpar som var med i TV-serien «Bloggerne». I et intervju blir ekteparet spurt om deres tanker rundt å eksponere barn på sosiale medier.¹⁴⁵ Ekteparet sier det er viktig å ta hensyn til hva foreldre deler og ikke deler, der de unngår å publisere eksponeringsmateriale som barna kan bli flau av i ettertid, eller som viser barna i sårbare situasjoner.¹⁴⁶ På den måten mener ekteparet at de unngår å slippe «folk inn i den private sfæren», selv om foreldrene ellers har eksponert annet eksponeringsmateriale av barna i ulike medier.¹⁴⁷ Jeg forstår ekteparets uttalelser slik: så lenge eksponeringsmaterialet ikke har et sårbart eller flaut innhold, er det greit å offentliggjøre materialet fordi eksponeringsmaterialets innhold ikke griper inn i den private sfæren.¹⁴⁸ En slik forståelse av «privatlivet» vil i så fall være i strid med EMK og Høyesterett sin forståelse av privatlivet og dets vern.¹⁴⁹ Det virker som at influencerparet legger avgjørende vekt på eksponeringsmaterialets innhold for å beslutte om barna skal eksponeres eller ikke. For eksempel vil eksponeringsmateriale som utleverer barnet på en negativ måte gi foreldre et klart signal om ikke å offentliggjøres. Samme signal gir ikke et harmløst eksponeringsmateriale fra barnets hverdag, selv om offentliggjøring av eksponeringsmaterialet utgjør et inngrep i barnets privatliv.

I tillegg må det poengteres at voksne og barn kan ha ulikt syn på hva som er flaut, morsomt og sårbart.¹⁵⁰ Foreldrenes syn på hva som er akseptabel eksponering vil da ikke nødvendigvis samsvare med barnets synspunkt.¹⁵¹ Slik kan mangel på å innhente barnets mening påvirke foreldrenes kompetanse etter foreldreansvaret. Dersom realiteten er at foreldre generelt fatter eksponeringsavgjørelser basert på eksponeringsmaterialets innhold alene, vil det motarbeide realiseringen av barnets medbestemmelsesrett ved at barnet ikke slipper til med sin mening.

ii) Hva kan utledes fra eksemplene?

Medbestemmelsesretten har nok ikke fått den betydningen som regelverket legger opp til. Gjennomgangen viser at det er lett å overse barnets medbestemmelsesrett. Dermed vil barns synspunkt på eksponeringen i enkelte tilfeller få liten eller ingen påvirkning på foreldres utøvelse av foreldreansvaret. En forklaring på at medbestemmelsesretten ikke får den tiltenkte

¹⁴⁵ VGTV (2021).

¹⁴⁶ VGTV (2021) fra tiden 00:45 til 01:03. Ekteparet hadde samme oppfatning i Debatten, jf. NRK TV (2023a) fra tiden 03:50 til 04:40.

¹⁴⁷ NRK TV (2023a) fra tiden 04:17 til 04:42.

¹⁴⁸ NRK TV (2023a) fra tiden 03:50 til 04:40.

¹⁴⁹ Jf. punkt 2.5.1 om retten til respekt for privatlivet.

¹⁵⁰ Grønbold og Hendis (2014) s. 90–91 og punkt 5.2.2 om eksponeringsmaterialets innhold.

¹⁵¹ Dette ble godt illustrert i Debatten, jf. NRK TV (2023a) fra tiden 22:09 til 23:00. Her hadde en far delt et bilde av datteren som han mente var morsomt, men som hun syntes var flaut.

virkingen, kan være at mange foreldre er uvitende om risikoer og konsekvenser ved å eksponere egne barn. Eksponering av barn i medier har utviklet seg raskt, noe som styrker uvitenheten om mulige skadevirkninger. Når det ikke er påvist klare skadevirkninger av å bli eksponert i mediene, foreligger det heller ingen klar oppfordring for foreldre om å være mer varsomme.¹⁵² En konsekvens av dette er at behovet for å innhente barnets mening blir mindre iøynefallende. Kvalø har derfor omtalt dagens barn som «Facebookforeldrenes prøvekaniner».¹⁵³

En annen forklaring kan være at de fleste foreldre i dag tilhører en generasjon som selv ikke ble eksponert i mediene, slik dagens barn blir.¹⁵⁴ Foreldre har dermed ikke samme forhold til eksponeringssituasjonene som barna deres har. Videre er bruken av medier en del av dagliglivets aktiviteter.¹⁵⁵ Normaliteten av å eksponere barn i medier kan i seg selv bidra til å undergrave eller svekke bevisstheten om at barn, både under og over 7-årsgrensen, kan ha medbestemmelsesrett i eksponeringstilfellene.

3.6.5 Hvilke tiltak kan iverksettes for å bedre realiseringen av barns medbestemmelsesrett?

i) Rettslige tiltak

Barn i dag vokser opp med en omfattende mediebruk sammenliknet med eldre generasjoner. Derfor er det rimelig å tro at fremtidige generasjoner foreldre får bedre forutsetninger for å forstå de gode og dårlige sidene ved medieeksponering av barn. På den måten kan medbestemmelsesretten bli bedre ivaretatt i de fremtidige generasjonene når det gjelder spørsmålet om å eksponere barn i mediene. Problemet er at eksponeringsproblematikken er minst like aktuell i dag som den vil være i fremtiden. Det er ikke en tilfredsstillende løsning å vente på at fremtidige foreldre skal lære om eksponeringsproblematikken ved å få sine rettigheter krenket som barn.

¹⁵² Det er først nå eksponerte barn begynner å stå frem for å fortelle om hvilken innvirkning eksponeringen har hatt på dem, se Storhaug og Myklebust (2023). Se også Kolltveit (2022a), Kolltveit (2022b) og Storrusten (2023).

¹⁵³ Kvalø (2019).

¹⁵⁴ For eksempel har politiker Olaug Bollestad uttalt at generasjonene med dagens besteforeldre og foreldre ikke skjønner effekten av eksponeringen fordi de ikke er vokst opp i den digitaliserte verdenen, jf. NRK TV (2023a) fra tiden 25:00 til 25:47. Se for øvrig NOU 2009: 1 s. 134, NOU 2011: 12 s. 53–54, NOU 2020: 14 s. 108–109 og Medietilsynet (2020c).

¹⁵⁵ Statistisk sentralbyrå (2023) og Ipsos (2022) s. 4–5 og 8–16. Statistikkene bekrefter at bruk av medier, særlig sosiale medier, er en hverdagslig aktivitet.

Lovgivning er et egnet tiltak for å få medbestemmelsesretten til å bli realisert på en mer adekvat og effektiv måte i fremtiden. Gjennomgangen av medbestemmelsesretten viser at hovedproblemet med bl. § 31 ikke er om lovgiver skal opprettholde eller forkaste bruken av aldersgrenser. Med grunnlag i eksemplene som viser hvordan barnets medbestemmelsesrett blir realisert i virkeligheten, kan det hevdes at hovedproblemet er at mange foreldre ikke er bevisste på at barnet har medbestemmelsesrett. Derfor bør fokuset flyttes over på å opplyse om medbestemmelsesrettens eksistens og betydningen av den. På den måten kan foreldre bli bevisste på hvordan lovbestemmelsen skal håndheves i tråd med dens formål. Dermed er ikke opplysningsarbeidet nødvendigvis et holdningsendrende tiltak for å endre lovgivningen, men som et verktøy for å begynne å bruke lovgivning som allerede eksisterer på en riktig måte. Holdningsendrende tiltak behandles nedenfor i 3.6.5 ii).

Et rettslig tiltak kan likevel være å pålegge ikke-redaktørstyrte medieplattformer å utforme klare retningslinjer for å eksponere barn. For eksempel kan sosiale medier som Facebook, Instagram, TikTok, og Snapchat gi brukeren et varsel om retningslinjene idet vedkommende er i ferd med å offentliggjøre eksponeringsmateriale på medieplattformen. Retningslinjene bør tydeliggjøre at barn har rett på personvern, og at man skal inkludere barnet i eksponeringsprosessen ved å spørre om tillatelse.¹⁵⁶ Videre bør eventuelle retningslinjer også be brukeren om å utvise varsomhet, samt vurdere å utføre tiltak for å redusere risikoen for at eksponeringsmaterialet havner på avveie og misbrukes.¹⁵⁷ Rettslige tiltak overfor ikke-redaktørstyrte medieplattformer vil trolig kreve lovgivning på internasjonalt plan, og en slik drøftelse ligger utenfor oppgavens rammer.

ii) Ikke-rettslige tiltak

I Venstre sitt representantforslag ble regjeringen bedt om å vurdere ulike fremgangsmåter for å styrke forståelsen av barns rett til personvern i familiære forhold.¹⁵⁸ Partiet fremhevet «obligatorisk veiledning av foreldre eller distribusjon av en veileder til foreldre i forbindelse med kontroller på helsestasjonene» som hensiktsmessige fremgangsmåter.¹⁵⁹ Venstre foreslo også å innføre opplæring i personvern som en grunnleggende menneskerettighet i skoleundervisningen.¹⁶⁰ Tiltakene kan være egnede og effektive til å styrke barns personvern og medbestemmelsesrett i eksponeringstilfellene, siden kunnskap kan legge til rette for nye

¹⁵⁶ Se Unicef.no om «6 råd om deling av bilder av barn».

¹⁵⁷ Se Unicef.no om «6 råd om deling av bilder av barn».

¹⁵⁸ Dokument 8:81 S (2022–2023) s. 3–5.

¹⁵⁹ Dokument 8:81 S (2022–2023) s. 4.

¹⁶⁰ Dokument 8:81 S (2022–2023) s. 5.

holdninger. I tillegg vil det obligatoriske elementet gjøre det vanskeligere for barn og foreldre å unngå tiltakene.

Andre holdningsendrende tiltak kan være å innføre kurs og foredrag om eksponeringsproblematikken til barn og foreldre, som skal utføres jevnlig for å holde temaet ferskt i minnet. En idé er å få sakkyndige til å snakke om eksponering på foreldremøter i barnehager og på skoler. Problematikken må også behandles hyppigere og mer omfattende i diverse medier for å møte publikum der de er.¹⁶¹ Her kan særlig ombud, organisasjoner, tilsynsorgan og andre som fremmer barns rettigheter, særlig utgjøre en forskjell. Barneombudet, Unicef, Plan International Norge, Redd Barna, Barnevakten og SOS-barnebyer er eksempler på aktører som er aktive i sosiale medier, og som kan bidra til å belyse utfordringene ved at barn eksponeres i medier. I tillegg kan det være enda flere innslag om problematikken på TV, i radio og i aviser. Man må ikke glemme at de ulike medieplattformene kan brukes til å belyse problematikken, og ikke bare som et verktøy for å eksponere barn.

¹⁶¹ For eksempel Aftenposten Junior, som retter seg spesifikt til barn og unge. Se Storrusten (2023) s. 12–13.

Kapittel 4

Foreldrenes kompetanse påvirkes av barnets selvbestemmelsesrett

4.1 Innledning

Når et barn har rett til å bestemme selv om det skal eksponeres i mediene, og på hvilken måte eksponeringen skal skje, må foreldrene innhente barnets samtykke for å eksponere han eller henne. Med andre ord bortfaller foreldrenes kompetanse til å eksponere barnet med hjemmel i foreldreansvaret. Barns selvbestemmelsesrett har dermed stor betydning for foreldres kompetanse. Spørsmålet om når barnet får selvbestemmelsesrett i eksponeringstilfellene beror på en konkret vurdering basert på barnets alder, jf. bl. § 33.

Justis- og politidepartementet mente at det ville gi en vag lovbestemmelse å bruke barnets alder som veiledning for når et barn får selvbestemmelsesrett.¹⁶² Til tross for vagheten la departementet vekt på at lovbestemmelsen ga «uttrykk for et verdifullt prinsipp» som var «et visst bidrag i en holdningsskapende prosess».¹⁶³ Ettersom barnet må kunne forstå informasjonen om eksponeringen for å gi et gyldig informert samtykke, må barnets alder ses i sammenheng med barnets modenhet. Barnelova § 33 viser at når barnet har tilstrekkelig modenhet og intelligens til å forstå og avveie fordeler og ulemper gjennom en beslutningsprosess, har barnet rett til å treffe beslutningen selv.¹⁶⁴

Et viktig spørsmål er hvor gammelt barnet må være for å få selvbestemmelsesrett i eksponeringstilfellene. Her skal jeg behandle tre sider ved selvbestemmelsesretten: personvernrettslig myndighetsalder i punkt 4.2, og samtykkekompetansen og nektelsesretten i punkt 4.3. Deretter skal jeg i punkt 4.4 drøfte betydningen av et samtykke når eksponeringen i utgangspunktet er et straffbart forhold. Her bruker jeg dommen HR-2019-2038-A som grunnlag for undersøkelsen. Til slutt i punkt 4.5 undersøker jeg hvordan lojalitetskonflikter påvirker oppriktigheten i et barns mening eller avgjørelse tilknyttet det å bli eksponert i mediene. Hensikten med punkt 4.5 er å belyse hvordan barns oppriktighet påvirker kompetansen til foreldre.

¹⁶² Ot.prp. nr. 62 (1979–1980) s. 20.

¹⁶³ Ot.prp. nr. 62 (1979–1980) s. 20.

¹⁶⁴ Bendiksen og Haugli (2021) s. 98.

4.2 Spørsmålet om personvernrettslig myndighetsalder

4.2.1 Problemstillingen

På enkelte rettsområder og for enkelte rettsspørsmål er det fastsatt aldersgrenser for når barn får selvbestemmelsesrett før det er 18 år.¹⁶⁵ Etter personopplysningsloven § 5 har barn over 13 år samtykkekompetanse til å publisere ikke-sensitive personopplysninger om seg selv ved å bruke informasjonssamfunnstjenester.¹⁶⁶ Informasjonssamfunnstjenester er definert som «[...] any service normally provided for remuneration, at a distance, by electronic means and at the individual request of a recipient of services».¹⁶⁷ Sosiale medier faller innunder definisjonen av informasjonssamfunnstjenester.¹⁶⁸ Derimot vil én-til-mange-tjenester, slik som kringkasting og lineær TV, ikke omfattes av begrepet.¹⁶⁹ Problemet er at personopplysningsloven § 5 ikke gir barn en *generell selvbestemmelsesrett* på personvernrettens område.¹⁷⁰ Spørsmålet er om det finnes en hjemmel som gir barn selvbestemmelsesrett over egne personopplysninger utenfor informasjonssamfunnstjenestene. For å tydeliggjøre skillet mellom selvbestemmelsesretten over egne personopplysninger i og utenfor personopplysningsloven § 5, bruker jeg formuleringen «personvernrettslig myndighetsalder» om sistnevnte tilfelle.

Dersom det eksisterer en personvernrettslig myndighetsalder, vil denne myndighetsalderen frata foreldre den kompetansen de har etter foreldreansvaret til å eksponere egne barn i mediene. Med andre ord er spørsmålet om personvernrettslig myndighetsalder av vesentlig betydning for både foreldre og barn. Problematikken om personvernrettslig myndighetsalder reiser et underliggende spørsmål: Er det barnelova eller vergemålsloven som forankrer en eventuell personvernrettslig myndighetsalder? I punkt 2.2 om foreldreansvaret konkluderte jeg at medieeksponering av barn tilhører barnelovas anvendelsesområde, og jeg går derfor ikke nærmere inn på grensdragningen her.¹⁷¹

¹⁶⁵ Se NOU 2020: 14 s. 343–345 for tabelloversikt over ulike myndighetsaldre.

¹⁶⁶ Jf. personopplysningsloven § 5, jf. personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 og artikkel 8 nr. 1, samt Prop. 56 LS (2017–2018) s. 99.

¹⁶⁷ Directive (EU) 2015/1535 of the European Parliament and of the Council of 9 September 2015 laying down a procedure for the provision of information in the field of technical regulations and of rules on Information Society services (codification) artikkel 1 bokstav b.

¹⁶⁸ Prop. 56 LS (2017–2018) s. 96.

¹⁶⁹ Jarbekk (2021) personvernforordningen artikkel 4 nr. 25 note 25.

¹⁷⁰ Ericson (2022) s. 7.

¹⁷¹ Se for øvrig Ericson (2022) s. 13–16 for en inngående behandling av forholdet mellom vergemålsloven og barnelova når det gjelder barns samtykkekompetanse til eget personvern.

4.2.2 Hvorfor er det aktuelt å drøfte personvernrettslig myndighet?

I praksis har det vokst frem en personvernrettslig myndighetsalder på 15 år som følge av en veileder utgitt av Datatilsynet og Forbrukerombudet i 2004.¹⁷² Ifølge veiledningen har mindreårige over 15 år som hovedregel samtykkekompetanse til innhenting og bruk av egne personopplysninger.¹⁷³ Denne forståelsen har blitt opprettholdt i ulike lovforarbeid og juridisk teori.¹⁷⁴ Det problematiske er at veilederen ikke gir noen klar rettslig forankring for konklusjonen om 15-årsgrensen, annet enn å vise til praksis fra Norge, Sverige og Danmark. Praksisen skal angivelig tilsi at 15-åringene normalt er i stand til å overskue konsekvensene av å gi samtykke til at personopplysningene innhentes og behandles.¹⁷⁵ Veiledningen går derimot ikke inn i materien på det som utgjør praksisen. Dermed er det vanskelig å etterprøve legitimiteten av praksisen det henvises til. Når 15-årsgrensen har blitt lagt til grunn som gjeldende rett i øvrige rettskilder, har dette altså skjedd uten en overprøving av aldersgrensens legitimitet.¹⁷⁶

I nyere tid har det imidlertid oppstått spørsmål om legitimiteten av 15-årsgrensen. Kritikken av 15-årsgrensen beror ikke nødvendigvis på selve alderen, men hvordan aldersgrensen er blitt til i mangel på en etterprøvbare rettslig forankring. I stedet for å legge 15-årsgrensen til grunn som gjeldende rett for en personvernrettslig myndighetsalder, uttaler Barnelovutvalget at regelverket er «for uklart i dag».¹⁷⁷ Derfor etterlyser Barnelovutvalget en lovregulering av barns personvernrettslige myndighetsalder i barnelova.¹⁷⁸ Datatilsynet har i etterkant av 2004-veiledningen oppdatert sin nettside og selv fjernet informasjonen om en personvernrettslig myndighetsalder på 15 år. Valget om å fjerne informasjonen skyldes at rettstilstanden er uoversiktlig, slik at det er bedre å vente på lovgivningsarbeid.¹⁷⁹

En personvernrettslig myndighetsalder er en markant avgrensning på foreldreansvarets rekkevidde i eksponeringstilfellene. Derfor bør det forventes en klar hjemmel med forankring i etterprøvbare og transparente rettskilder for å ivareta barns og foreldres forutberegnelighet. I mangel av et klart rettsgrunnlag er det vanskelig å si at det foreligger en gjeldende hovedregel

¹⁷² Datatilsynet og Forbrukerombudet (2004).

¹⁷³ Datatilsynet og Forbrukerombudet (2004) s. 2.

¹⁷⁴ Se NOU 2019: 10 s. 66, Prop. 145 L (2020–2021) s. 15, Grønvold og Hendis (2014) s. 72, Hovlid (2015) s. 175, Hovlid og Lillebø (2020) s. 299 og Wessel-Aas og Ødegaard (2018) s. 59.

¹⁷⁵ Datatilsynet og Forbrukerombudet (2004) s. 5.

¹⁷⁶ Ericson (2022) s. 13.

¹⁷⁷ NOU 2020: 14 s. 362.

¹⁷⁸ NOU 2020: 14 s. 362. I samme retning Ericson (2022) s. 14.

¹⁷⁹ Ericson (2022) s. 13.

om personvernrettslig myndighetsalder på 15 år.¹⁸⁰ Når det finnes tvil om eksistensen av den personvernrettslige myndighetsalderen og dets innhold, er dette en klar oppfordring for lovgiver til å komme på banen.

4.2.3 Personvernrettslig myndighetsalder fastsatt etter barns medievaner og digitale relasjoner?

Barnelovutvalget foreslår en personvernrettslig myndighetsalder på 13 år for ikke-sensitive personopplysninger.¹⁸¹ Dette er lavere enn mange av de andre aldersgrensene som særlovgivningen bruker.¹⁸² Barnelovutvalget ønsker 13-årsgrense fordi det skaper best overensstemmelse og harmoni med personopplysningsloven § 5.¹⁸³ Argumentet er at det vil virke ulogisk at barn kan beslutte å offentliggjøre alminnelige personopplysninger om seg selv på sosiale medier, mens de ikke kan bestemme over de samme personopplysningene utenfor sosiale medier fra samme alder.¹⁸⁴ Tanken om å ha en personvernrettslig myndighetsalder på 13 år fremgår også av juridisk teori. Jon Wessel-Aas og Martin Ødegaard har for eksempel tatt til orde for at 13-åringer, som deltar i fotballturnering, trolig er samtykkekompetente til å delta i en reportasje uten foreldrenes samtykke.¹⁸⁵

Barnelovutvalget ville opprinnelig foreslå en personvernrettslig myndighetsalder på 12 år for å skape harmoni med 12-årsgrensen som utvalget foreslår tilknyttet religiøs myndighetsalder og samtykke til inn- og utmelding i organisasjoner.¹⁸⁶ Denne løsningen ville imidlertid bare opprettholdt den ulogiske sammenhengen mellom aldersgrensen i personopplysningsloven § 5 og den personvernrettslige myndighetsalderen. Barn over 12 år ville fått selvbestemmelse til å dele ikke-sensitive personopplysninger i alle medier som ikke er informasjonssamfunnstjenester, mens de måtte ventet ett år til for å dele samme opplysninger via informasjonssamfunnstjenestene. Dersom Barnelovutvalget skal ha en personvernrettslig myndighetsalder lavere enn 13 år og som skaper koherens med personvernopplysningsloven § 5, må aldersgrensen i personopplysningsloven § 5 endres.

En interessant tanke er om aldersgrensen for bruk av informasjonssamfunnstjenester kan settes lavere enn 13 år grunnet barns medievaner og digitale relasjoner. I oktober 2020 utga

¹⁸⁰ I samme retning se Ericson (2022) s. 13–14.

¹⁸¹ NOU 2020: 14 s. 362.

¹⁸² Se NOU 2020: 14 s. 343–345 for tabelloversikt over ulike myndighetsaldre.

¹⁸³ NOU 2020: 14 s. 362.

¹⁸⁴ NOU 2020: 14 s. 362.

¹⁸⁵ Wessel-Aas og Ødegaard (2018) s. 59.

¹⁸⁶ NOU 2020: 14 s. 362.

Medietilsynet en undersøkelse om digitale medievaner til barn mellom 9 og 18 år.¹⁸⁷

Undersøkelsen viser at mange barn under 13 år har tilgang på ulike elektroniske gjenstander, som igjen gir tilgang til ulike medieplattformer, særlig sosiale medier.¹⁸⁸ Medietilsynet opplyste også i mai 2021 at 86 % av norske barn og unge mellom 9 og 18 år har en omfattende kontakt med vennene sine via sosiale medier.¹⁸⁹ En ny undersøkelsen om barns bruk av sosiale medier fra september 2022 viser at 48 % av 9-åringene, 56 % av 10-åringene og 85 % av 11-åringene bruker ett eller flere sosiale medier.¹⁹⁰ For øvrig har barnekomiteen utformet en generell kommentar om barns rettigheter i relasjon til det digitale miljøet. Her kommer det frem at barn anser digital teknologi som «vital for their current lives and to their future».¹⁹¹ I tillegg var barna «concerned that adults might not understand the importance of digital play and how it could be shared with friends».¹⁹²

En viktig grunn til at aldersgrensen for bruk av informasjonssamfunnstjenester ble satt til 13 år, var at Justis- og beredskapsdepartementet mente det ville «virke mot sin hensikt å sette en aldersgrense som er kunstig høy sammenlignet med hvem som reelt sett benytter for eksempel sosiale medier [...]».¹⁹³ I dag er det imidlertid mulig å anse 13-års grensen som kunstig høy når barn allerede i 9-årsalderen bruker sosiale medier for å holde seg oppdatert med venner og omverdenen. Det er likevel ikke mulig å senke aldersgrensen under 13 år for bruk av informasjonstjenester, jf. personopplysningsloven § 5, jf. personvernforordningen artikkel 8 nr. 1.

Ettersom Barne Lovutvalget vil senke den personvernrettslige myndighetsalderen til å samsvare med aldersgrensen i personopplysningsloven § 5, gir det lite mening om den personvernrettslige myndighetsalderen skal settes lavere enn 13 år. Dermed vil den realistiske minstealderen for en personvernrettslig myndighetsalder være 13 år. Det avgjørende er om Barne Lovutvalgets forslag om en personvernrettslig myndighetsalder på 13 år oppnår politisk flertall i det videre arbeidet mot ny barne lov.

¹⁸⁷ Medietilsynet (2020b).

¹⁸⁸ Medietilsynet (2020b) s. 5. Se også Hovlid (2015) s. 160 med videre henvisninger.

¹⁸⁹ Medietilsynet (2021).

¹⁹⁰ Medietilsynet (2022) s. 1.

¹⁹¹ FN's barnekomité, Generell kommentar nr. 25 (2021) avsnitt 1.

¹⁹² FN's barnekomité, Generell kommentar nr. 25 (2021) avsnitt 106.

¹⁹³ Prop. 56 LS (2017–2018) s. 99.

4.2.4 Hvilken alder er mest hensiktsmessig å bruke for å gi barn personvernrettslig myndighet?

i) Bakgrunnen for den rettspolitiske vurderingen

Spørsmålet om personvernrettslig myndighetsalder er uavklart. Det sentrale er ikke om det skal eksistere en personvernrettslig myndighetsalder. Problematikken knytter seg i hovedsak til hvilken aldersgrense som skal gi personvernrettslig myndighet. Når det gjelder Barne Lovutvalgets uttalelser om en personvernrettslig myndighetsalder på 13 år, er det ikke sikkert at forslaget bør få politisk oppslutning. På en side er jeg enig i at hensynet til koherens med personopplysningsloven § 5 tilsier at myndighetsalderen skal settes til 13 år. På den annen side er jeg kritisk til 13-åringers faktiske forståelsesnivå om hva det innebærer å ha selvbestemmelsesrett over egne personopplysninger – både i og utenfor informasjonssamfunnstjenestene.

For å oppnå koherens mellom aldersgrensen i og utenfor informasjonssamfunnstjenestene, og samtidig avbøte på tvilen om 13-åringers faktiske forståelsesnivå, kan løsningen være å endre någjeldende § 5 i personopplysningsloven. Spørsmålet er om heving av aldersgrensen i personopplysningsloven § 5 kan være et springbrett for å avgjøre hvilken alder som skal gi personvernrettslig myndighet.

ii) Heving av aldersgrensen i personopplysningsloven § 5: Et springbrett for å lovregulere personvernrettslig myndighetsalder?

Dagens medieplattformer er i stor grad digitaliserte. Digitaliseringen gjelder også medieplattformene som opprinnelig kun var papirbaserte, eller som bare offentliggjorde eksponeringsmaterialet én gang. Dermed vil eksponering i medier generelt medføre større skaderisiko i dag.¹⁹⁴ Det kan hevdes at dagens 13-åringer har gode forutsetninger for å forstå det digitaliserte mediebildet, fordi de er oppvokst med teknologien. Likevel kan det være utfordrende for 13-åringer å ha en bred realistisk innsikt i og forståelse av skaderisikoen tilknyttet personvernproblematikken som oppstår når de avgir samtykke.

I NOU 2022: 11 viser Personvernkommissjonen til en undersøkelse som avdekker at barn og unge generelt har en lav forståelse av personvernproblematikken og hvordan man kan ivareta eget personvern.¹⁹⁵ Til tross for at barn og unge sin forståelse om personvernproblematikken

¹⁹⁴ Se punkt 5.2 om skadevirkninger av eksponeringen. Se også NOU 2021: 3 s. 44–45 for en nærmere redegjørelse av tre hovedkategorier for potensielle risikoer barn kan oppleve ved å bruke internett.

¹⁹⁵ NOU 2022: 11 s. 176 med videre henvisninger.

øker når de blir eldre, mener Personvernkommissjonen at økt kunnskap ikke fører til en tilsvarende økning i handlekraft for å ivareta personvernet.¹⁹⁶ I den forbindelse kan det ses hen til personvernforordningen artikkel 8 nr. 1, som i utgangspunktet gir barn samtykkekompetanse til bruk av informasjonssamfunnstjenester fra de er 16 år. Dette utgangspunktet er et signal fra EU om at medlemsstatene i EU/EØS helst bør holde seg til 16-årsgrensen, selv om medlemsstatene kan sette en aldersgrense på lavest 13 år.¹⁹⁷

Selv om 15-årsgrensen i veiledningen fra Datatilsynet og Forbrukerrådet ikke har sikker forankring i rettskildene, kan 15-årsgrensen være veiledende når personvernrettslig myndighet skal vurderes. Begrunnelsen er at lovgiver har gitt barn en del rettigheter og plikter når de fyller 15 år.¹⁹⁸ Det foreligger altså en gjennomgående enighet i norsk lovgivning om at barn over 15 år generelt har utviklet tilstrekkelig modenhet til å bestemme over seg selv på en fornuftig måte. Den gjennomgående enigheten tilsier at 15 år ville vært en passende alder å bruke for eksponeringstilfellene både i og utenfor personopplysningsloven § 5. Ved å heve aldersgrensen i personopplysningsloven § 5 vil lovbestemmelsen samsvare bedre med personvernforordningen artikkel 8 nr. 1. På den måten blir det også lettere å oppfylle ønsket om en koherent aldersgrense i og utenfor informasjonssamfunnstjenestene.

Problemet med å heve aldersgrensen i personopplysningsloven § 5 er at endring av ordlyden neppe vil få stor reell betydning alene. Aldersgrensen på 13 år har allerede begrenset effekt ettersom barn i 9-årsalderen bruker sosiale medier.¹⁹⁹ Dermed må det – i tillegg til å heve aldersgrensen – iverksettes reell alderskontroll for å verifisere barnets alder når det skal ta i bruk sosiale medier, slik det gjøres ved registrering og innlogging med BankID.²⁰⁰ Et annet argument mot å heve 13-årsgrensen er at Justis- og beredskapsdepartementet mente en høyere aldersgrense ville motarbeide barnets ytringsfrihet, informasjonstilgang, medbestemmelsesrett og selvbestemmelsesrett.²⁰¹ Jeg er imidlertid skeptisk til om dette er en tilstrekkelig begrunnelse for å ha en 13-årsgrense i personopplysningsloven § 5.

Barnets ytringsfrihet, informasjonsfrihet, medbestemmelsesrett og selvbestemmelsesrett er rettigheter som også er aktuelle i forbindelse med særlovgivningen som gir barn myndighet

¹⁹⁶ NOU 2022: 11 s. 176 der kommisjonen omtaler dette som en personvernresignasjon blant unge.

¹⁹⁷ I norsk politikk har det nå oppstått spørsmål om aldersgrensen for bruk av sosiale medier bør heves, jf. Astrup (2023) og NRK TV (2023b) fra tiden 02:57 til 06:50.

¹⁹⁸ Se NOU 2020: 14 s. 343–345 for tabelloversikt over ulike myndighetsaldre.

¹⁹⁹ Medietilsynet (2022) s. 1 og Medietilsynet (2023) s. 21 og 25. Se også Smahel mfl. (2020) s. 6, 21 og 30.

²⁰⁰ Astrup (2023) og NRK TV (2023b) fra tiden 02:57 til 03:08.

²⁰¹ Prop. 56 LS (2017–2018) s. 99.

fra det er 15 år eller eldre.²⁰² Som eksempel får barn først rett til å melde seg inn eller ut av tros- og livssamfunn når de er 15 år, jf. trossamfunnsloven § 2 første ledd.²⁰³ Et annet eksempel er navneloven § 12 første ledd, som gir barn over 16 år rett til å ta, endre eller sløyfe navn på egen hånd.²⁰⁴ Hvorfor skal de samme rettighetene alene kunne begrunne en myndighetsalder i et typetilfelle, men ikke i andre typetilfeller når rettighetene er like aktuelle? Bør ikke barnets modenhet være det avgjørende for om barnet i det hele tatt skal få selvbestemmelsesrett før det er 18 år? Barnet har fremdeles ytringsfrihet, informasjonsfrihet og medbestemmelsesrett selv om det ikke har selvbestemmelsesrett ved 13-årsalderen.

Dermed kan det hevdes at 13-årsgrensen i personopplysningsloven § 5 ikke er tilstrekkelig begrunnet i barnets modenhet. Dette taler for at det er legitimt å heve aldersgrensen i personopplysningsloven § 5 til 15 år. En heving av aldersgrensen vil, om ikke annet, være et klart signal fra lovgiver om at barn under 15 år ikke har forutsetningene til å ivareta personvernet sitt ved bruk av informasjonssamfunnstjenester. Et slikt signal vil da få en overføringsverdi til eksponeringstilfellene som ikke reguleres av personopplysningsloven § 5, og kan fungere som et springbrett for fastsettelsen av den personvernrettslige myndighetsalderen.

For sensitive personopplysninger er det enighet om at barn oppnår selvbestemmelsesrett når de fyller 18 år.²⁰⁵ Enigheten gjelder for både eksponeringstilfellene i og utenfor informasjonssamfunnstjenestene. Bakgrunnen er trolig at offentliggjøring av slike personopplysningene medfører større skaderisiko, og krever mer modenhet av barnet. I de tilfellene barnet ønsker å offentliggjøre sensitive opplysninger om seg selv, vil nok foreldrene som regel samtykke til dette etter en nøye vurdering av situasjonen. Eksempler på slike tilfeller er barn som forteller om hvordan det er å være født i feil kropp og barn som står frem som skeive.²⁰⁶

iii) Hva bør være gjeldende rett i påvente av lovgiver?

Det er vanskelig å legge til grunn som gjeldende rett at barn som hovedregel blir personvernrettslige myndige når de fyller 15 år, jf. punkt 4.2.2. Inntil det fastsettes en spesifikk personvernrettslig myndighetsalder i lovgivningen, bør en konkret skjønnsmessig

²⁰² Se tabelloversikt for ulike myndighetsaldre i NOU 2020: 14 s. 343–345.

²⁰³ Lov 24. april 2020 nr. 31 om tros- og livssynssamfunn (trossamfunnsloven).

²⁰⁴ Lov 7. juni 2002 nr. 19 om personnavn (navneloven).

²⁰⁵ Jf. blant annet Prop. 56 LS (2017–2018) s. 99 og NOU 2020: 14 s. 362.

²⁰⁶ Se for eksempel NRK (2016) og Solås (2018).

vurdering av barnets modenhet være avgjørende for om det har personvernrettslig myndighet i det enkelte eksponeringstilfellet, jf. bl. § 33. På den måten er det en åpning for at barn kan være personvernrettslig myndig allerede fra 13-årsalderen, slik Barnelovutvalget ønsker. Samtidig gir den skjønnsmessige vurderingen rom for å holde igjen både barn som er under og over 15 år. En individuell skjønnsmessig vurdering vil sånn sett ivareta barnets rettssikkerhet, og beskytte det mot seg selv til det er modent nok til å bli personvernrettslig myndig. Når det er sagt bør barn som har fylt 15 år normalt anses for å være personvernrettslig myndig. Dette skyldes den gjennomgående enigheten i norsk lovgivning om at barn over 15 år generelt har utviklet tilstrekkelig modenhet til å bestemme over seg selv på en fornuftig måte.²⁰⁷ Dermed bør foreldrenes kompetanse til å eksponere barnet, i kraft av foreldreansvaret, i mange tilfeller bortfalle når barnet fyller 15 år.

4.3 Barnets nektelsesrett

4.3.1 Hva er nektelsesrett?

Selvbestemmelsesretten blir ofte assosiert med hva individet kan binde seg til ved å avgi virksomt samtykke (samtykkekompetansen). Nektelsesretten er en form for selvbestemmelsesrett, men gir et annet startpunkt enn samtykkekompetansen når individet skal bestemme over seg selv. I stedet for å avgi et samtykke, gis et avslag. I eksponeringstilfellene vil bruk av nektelsesretten innebære at barnet har rett til å motsette seg at sine personopplysninger offentliggjøres i mediene, eller måten foreldrene ønsker å gjennomføre eksponeringen.

Forskjellen mellom personvernrettslig myndighetsalder og nektelsesretten er at førstnevnte gir barnet kompetanse til å både samtykke til og nekte å bli eksponert.²⁰⁸ Nektelsesretten gir et barn mulighet til å nekte foreldre å eksponere det, selv om barnet er for ungt til å ha samtykkekompetanse. På den måten *innskrenker* nektelsesretten den kompetansen foreldre har til å eksponere barnet etter foreldreansvaret, mens kompetansen *bortfaller* i sin helhet når barn blir personvernrettslig myndig.

I punkt 4.2.4 iii) konkluderte jeg at barnets personvernrettslige myndighet må baseres på en konkret modenhetsvurdering, der den utberedte 15-årsgrensen indikerer at barnet kan være modent nok. Dermed vil ikke et «ja» alltid være et virksomt samtykke fra barnet, men kan et

²⁰⁷ Se NOU 2020: 14 s. 343–345 for tabelloversikt over ulike myndighetsaldre.

²⁰⁸ NOU 2019: 10 s. 66.

«nei» alltid være et virksomt avslag? Dette reiser spørsmål om nektelsesretten kan inntre tidligere enn samtykkekompetansen, og i så fall om når nektelsesretten inntre.

4.3.2 Når kan barn nekte med rettslig virkning?

Et samtykke krever at barnet forstår hva det innebærer å få personopplysninger om seg offentliggjort i mediene, og hvilken risiko og konsekvenser offentliggjøringen innebærer. Samme krav til barnets modenhet kan neppe stilles for inntredelsen av nektelsesretten. Trolig kreves det mindre grad av modenhet for å vite at man ikke ønsker personopplysninger om seg offentliggjort i mediene, enn det gjør for å forstå risikoene og konsekvensene forbundet med offentliggjøring.²⁰⁹

Allstrin viser til analogislutninger fra helseforskningens område for å begrunne at nektelsesretten inntre tidligere enn selvbestemmelsesretten hva gjelder offentliggjøring av barnets personopplysninger i sosiale medier.²¹⁰ Etter helseforskningsloven § 17 første ledd bokstav b er barn over 16 år gitt samtykkekompetanse til å delta i helseforskning.²¹¹ Derimot gir hforsknl. § 18 første ledd bokstav b barnet en ubetinget rett til å nekte å delta. Den ubetingede nektelsesretten begrunnes i at barnet ikke har behov for foreldrenes beskyttelse i like stor grad når barnet nekter å delta i forskningen.²¹² Tanken er at det er mindre behov for innblanding fra foreldrene når barnets nektelse ikke utsetter barnet for negative konsekvenser. Samme må gjelde i eksponeringstilfellene, siden et avslag ikke utsetter barnet for den risikoen enhver eksponering innebærer.²¹³ Dette tilsier at utgangspunktet bør være at et barns nektelse alltid skal være virksomt.

Åpenhetsutvalget la til grunn at barn normalt er personvernrettslig myndig etter det har fylt 15 år, slik at nektelsesretten må inntre «en god stund før dette».²¹⁴ Videre presiserte Åpenhetsutvalget at selv barn i barnehagealder kan ha «bestemte meninger om at de ikke ønsker å fotograferes eller filmes og at de ikke ønsker deling eller publisering av slikt materiale».²¹⁵ Følgelig legges det til grunn at nektelsesretten inntre tidligere enn samtykkeretten, fordi det kreves mindre modenhet fra barnet for at nektelsesretten skal inntre. Nektelsesretten inntre såfremt barnet «er i stand til å vurdere spørsmålet».²¹⁶ Det skal neppe

²⁰⁹ Se NOU 2019: 10 s. 66 og Smith (2011) s. 116–117.

²¹⁰ Allstrin (2015) s. 215.

²¹¹ Lov 20. juni 2008 nr. 44 om medisinsk og helsefaglig forskning (helseforskningsloven – hforsknl.).

²¹² Mår (2007) s. 392–393.

²¹³ Mår (2007) s. 393 om avslag på forespørsel om deltakelse i medisinske forsøk.

²¹⁴ NOU 2019: 10 s. 66.

²¹⁵ NOU 2019: 10 s. 66.

²¹⁶ NOU 2020: 14 s. 363. Se også Aarli (2020) s. 263.

mye til før barnet har tilstrekkelig forståelse til å nekte.²¹⁷ Barn har derfor mulighet til å begrense foreldres kompetanse i stor grad fra tidlig alder.

4.3.3 Tilsidesettelse av barnets nektelsesrett?

Det kan tenkes tilfeller der hensynet til barnets beste taler for at barnets nektelse ikke bør være virksomt. I så fall må det foreligge andre tungtveiende grunner for at nektelsen ikke skal gjelde, ettersom eksponering medfører en risiko for barnet. For eksempel kan det tenkes at foreldrenes eksponering av sitt syke barn vil medføre økt sannsynlighet for å motta nødvendig hjelpetiltak fra staten.²¹⁸ I slike tilfeller kan det mulig anføres at en nektelse fra barnet ikke kan respekteres, fordi sannsynligheten for at barnet mottar nødvendig hjelp øker i etterkant av eksponeringen.

Problemet med en løsning der barnets nektelse kan tilsidesettes grunnet hensynet til barnets beste, er at man får et skille mellom yngre og eldre barn. Det er for eksempel vanskeligere å tilsidesette en nektelse gitt av en 12-åring kontra en 5-åring, grunnet modenhetsutviklingen. Nektelser fra eldre barn har større innslag av forståelse og refleksjoner, og er dermed et markant uttrykk for barnets selvbestemmelsesrett. Av den grunn er det uheldig å bruke hensynet til barnets beste mot et barn som i stor grad er moden nok til å vite selv hva som er best for seg. Det er imidlertid sjeldent at eksponering av barn kan sies å være til det beste for barnet, slik at nektelsesretten mulig kan tilsidesettes. Disse situasjonene kan derfor anses å være mer et tankeeksperiment enn en realitet.

4.3.4 Er nektelsesretten tilstrekkelig hjemlet i regelverket?

En nærmere undersøkelse av nektelsesretten viser at den inntreder tidligere enn samtykkekompetansen, og at en nektelse som hovedregel skal respekteres. Ordlyden «sjølvråderett» i bl. § 33 indikerer at retten til å bestemme over seg selv består av både samtykkekompetansen og nektelsesretten. Til tross for dette virker det som at Barnelovutvalget har vurdert gjeldende ordlyd for å være mangelfull når det gjelder å tydeliggjøre barns nektelsesrett.

Barnelovutvalget har foreslått å innta barnets nektelsesrett i ny barnelov gjennom en ny lovbestemmelse utformet som § 6-7. Lovbestemmelsen regulerer barnets rett på personvern og vern om privatlivet.²¹⁹ Paragraf 6-7 tredje ledd pålegger foreldre en plikt til å respektere

²¹⁷ NOU 2019: 10 s. 66.

²¹⁸ Et godt eksempel er Spinraza-saken fra 2017, se Huuse (2018) og Huuse og Ertesvåg (2018).

²¹⁹ NOU 2020: 14 s. 384 og 415.

barns nektelse av deling av personopplysninger. Regelen medfører at dersom foreldrene ikke respekterer barnets nektelse vedrørende eksponeringen, og den som har innhentet samtykket fra foreldrene blir kjent med dette, er samtykket ugyldig. Nektelsesretten er gjort ubetinget fordi rettigheten er direkte tilknyttet deling av barnets personopplysninger. I realiteten vil § 6-7 tredje ledd få virkning av å være *lex specialis* når det gjelder barns nektelsesrett i eksponeringstilfellene. Dersom § 6-7 ikke inntas i ny barnelov, bør bl. § 33 i alle fall endres til å ha en ordlyd som generelt styrker nektelsesretten for å fremheve betydningen av nektelsesretten.

Ordlyden i bl. § 33 kan endres ved å presisere at «sjølvråderett» omhandler barnets samtykkekompetanse og nektelsesrett, og at nektelsesretten kan kreve mindre modenhet fra barnet før rettigheten inntreffer. På den måten kan lovgiver tydeliggjøre at barnets selvbestemmelsesrett er sammensatt av både samtykkekompetansen og nektelsesretten, uten at kodifiseringen av nektelsesretten er en realitetsendring. I motsetning til lovforslaget fra Barnelovutvalget og hforsknl. § 18 første ledd bokstav b, kan ikke nektelsesretten i bl. § 33 være ubetinget. Grunnen er at nektelsesretten i bl. § 33 må være generell utformet for å passe til andre typetilfeller som reguleres av barnelova. Da er det hverken hensiktsmessig eller ønskelig at barnet i realiteten nærmest får en vetorett.²²⁰ For eksempel må nektelsesretten i barnelova kunne anvendes i et eksponeringstilfelle så vel som i bekledningsspørsmål. Forskjellen ved anvendelsen av nektelsesretten blir da hvor mye vekt nektelsen skal tillegges. En nektelse veier tyngre i en eksponeringssak enn når barnet nekter å bruke varme klær om vinteren.

4.4. Samtykke i straffbare eksponeringstilfeller

4.4.1 Problematikken

I strafferetten kan et samtykke gjøre en handling – som i utgangspunktet ville vært straffbar – rettmessig og dermed straffri.²²¹ Samtykket fratrukker handlingen dens straffbare karakter ved at det ikke oppstår noen krenkede interesser når handlingen utføres. Det skjer altså en vurdering om handlingen er rettsstridig eller ikke. Utfordringene med samtykkespørsmålet aktualiseres når barnet ikke har selvbestemmelsesrett og dermed ikke kan avgi et virksomt samtykke om

²²⁰ En nektelse må respekteres forutsatt at nektelsen er virksomt. Nektelsen er virksom når barnet har en minimumsforståelse av situasjonen, jf. NOU 2020: 14 s. 363 og Aarli (2020) s. 263.

²²¹ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 206–207.

eksponeringen. Da er det opp til foreldrene å bestemme om de skal avgi samtykke på vegne av barnet eller la være, jf. bl. § 30 første ledd.

Det er imidlertid problematisk om foreldre – i kraft av foreldreansvaret – kan legalisere egen straffbar eksponering av barn, eller avgi samtykke til at en tredjeperson kan foreta den straffbare eksponeringen. Spørsmålet er om foreldrenes kompetanse til å eksponere barnet i medier alltid begrenses mot straffbare eksponeringstilfeller, eller om straffbar eksponering unntaksvis kan være i samsvar med barnets beste etter en nærmere vurdering.

4.4.2 Foreldrenes kompetanse i straffbare eksponeringstilfeller

i) Høyesteretts uttalelser om foreldreansvarets rekkevidde i straffbare eksponeringstilfeller

Dommen HR-2019-2038-A gjaldt en kvinne som hadde publisert sensitive og private opplysninger om datteren i en Facebook-gruppe i forbindelse med en barnevernssak. Eksponeringsmaterialet bestod av bilder, videoklipp og saksdokumenter som var tilgjengelig for ca. 5000 følgere. Offentliggjøringen var i hovedsak morens virkemiddel i hennes egen kamp mot barnevernet for å få opphevet omsorgsovertakelsen. Spørsmålet var om offentliggjøringen av datterens opplysninger på Facebook-gruppen var et brudd på privatlivets fred etter strl. § 267. Høyesterett måtte vurdere om moren hadde foretatt en straffbar handling ved å offentliggjøre opplysningene, eller om det forelå et gyldig samtykke som gjorde offentliggjøringen lovlig.

Høyesterett vurderte samtykkeproblematikken i to vendinger. Førstvoterende startet med å fastslå at datteren på 7 år ikke hadde samtykkekompetanse i saken.²²² Dersom datteren hadde hatt samtykkekompetanse og avgitt et virksomt samtykke til morens eksponering, ville eksponeringen ikke vært en straffbar handling, jf. rettsstridsvurderingen. Ettersom datteren ikke hadde samtykkekompetanse, tok domstolen stilling til betydningen av at moren hadde samtykket «til egne handlingar som elles ville ha vore lovbrøt overfor dottera i denne situasjonen».²²³ Høyesterett mente at foreldre som foretar eksponering – som egentlig er en straffbar handling – er et «misbruk av den moglege kompetansen» som ligger i foreldreansvaret.²²⁴ Dermed kunne ikke moren på vegner av datteren samtykke til egne handlinger som ellers ville vært et brudd på strl. § 267 om privatlivets fred. Dersom slike

²²² HR-2019-2038-A avsnitt 20.

²²³ HR-2019-2038-A avsnitt 22. Høyesterett omtaler morens handling som at hun har samtykket til egne handlinger overfor datteren. Jeg mener at det er mer treffende å si at moren har brukt sin bestemmelsesrett til å offentliggjøre eksponeringsmaterialet når hun selv har publisert det, jf. redegjørelsen min om foreldreansvaret i punkt 2.2.

²²⁴ HR-2019-2038-A avsnitt 22.

handlinger hadde vært lovlige etter foreldreansvaret, ville barn generelt vært «utan vern mot utilbørleg offentleggjering av sensitive og private forhold frå foreldres side».²²⁵

ii) Ulike meninger om hvordan Høyesterett kartla foreldreansvarets rekkevidde i HR-2019-2038-A

Straffeloven § 267 krever at den offentlige meddelelsen «krenker» privatlivets fred.

Førstvoterende uttalte at krenker-vilkåret innebærer at handlingen må være «rettsstridig» for å være straffbar.²²⁶ Videre påpekte dommeren at dersom eksponeringen er straffbar, innebærer dette også at eksponeringen er utilbørleg og uforsvarlig.²²⁷ Høyesterett mente at det ville vært et misbruk av foreldreansvaret om foreldre skulle fått kompetanse til å utføre utilbørleg og uforsvarlig eksponering av egne barn. Her tolker jeg Høyesterett som at utilbørleg og uforsvarlig eksponering aldri er i samsvar med barnets beste, jf. bl. § 30 første ledd. Med andre ord kan ikke straffbar eksponering forankres i foreldreansvaret.²²⁸

Det kan innvendes at ovennevnte løsning er for kategorisk.²²⁹ Ellen Lexerød Hovlid og Ingvild Sande Lillebø skriver at det kan tenkes tilfeller der «[...] alvorleg publisering, som i utgangspunktet er utilbørleg og ulovleg etter straffelova, er i barnets interesse».²³⁰ De begrunner standpunktet i Spinraza-saken fra 2017.²³¹ Spinraza-saken gjaldt statens avslag på å godkjenne offentlig økonomisk dekning av det kostbare legemiddelet Spinraza i behandling av barn med spinal muskelatrofi (SMA). Flere foreldre valgte å eksponere sine syke barn med personopplysninger i håp om å få staten til å endre mening og på den måten sikre barna livsviktig medisin.²³² Resultatet av foreldrenes engasjement ble at staten godkjente økonomisk dekning av legemiddelet. Hovlid og Lillebø mener at eksponeringen i Spinraza-saken var utilbørleg og ulovlig etter straffeloven, men likevel innenfor foreldreansvarets rekkevidde fordi inngrepet i barnas privatliv var i barnas interesse.²³³

Jeg er enig i at eksponering som utgjør et stort inngrep i barnets privatliv – slik Spinraza-saken medførte – kan være i samsvar med barnets beste etter en helhetsvurdering.²³⁴ Derimot

²²⁵ HR-2019-2038-A avsnitt 22.

²²⁶ HR-2019-2038-A avsnitt 18.

²²⁷ HR-2019-2038-A avsnitt 18 og 19.

²²⁸ I samme retning se Holmboe (2020) s. 87.

²²⁹ Hovlid og Lillebø (2020) s. 303 og Manshaus (2019) s. 17.

²³⁰ Hovlid og Lillebø (2020) s. 303.

²³¹ Hovlid og Lillebø (2020) s. 303.

²³² Se Buer og Graff (2017) og Fjellalden og Michelsen (2017) som eksempel på eksponeringen.

²³³ Hovlid og Lillebø (2020) s. 303. I samme retning Aarli (2020) s. 267–269.

²³⁴ Se punkt 5.3 om hvordan ulike oppfatninger av barnets beste kan gi foreldrene videre handlingsrom til å eksponere barnet.

er jeg uenig i at eksponering som er utilbørlig og ulovlig etter straffeloven (straffbar eksponering) kan ligge innenfor den ytre rammen som barnets beste fastsetter for foreldreansvaret. Foreldrenes medieeksponering av egne barn er en handling eller avgjørelse som «berører» barnet, jf. Grl. § 104 annet ledd.²³⁵ Når strl. § 267 får anvendelse fordi foreldrene har offentliggjort barnets personopplysninger,²³⁶ bør strl. § 267 tolkes i lys av barnets beste som *lex superior* etter Grl. § 104 annet ledd. Dermed kan det hevdes at hensynet til barnet beste ligger implisitt i vurderingen av om eksponeringen er utilbørlig etter strl. § 267 når spørsmålet er om foreldrene har krenket barnets privatliv ved å eksponere han eller henne. Av den grunn gir det lite mening å først konstatere at eksponeringen er straffbar, for deretter å spørre om eksponeringen er utført i samsvar med barnets beste. Poenget er at strl. § 267 ikke kommer til anvendelse dersom eksponeringen samsvarer med barnets beste, fordi denne eksponeringen har foreldre kompetanse til å foreta seg etter foreldreansvaret.

For øvrig kan det stilles spørsmål om Spinraza-saken er et godt eksempel for å argumentere at straffbar eksponering kan være i samsvar med barnets beste. I Spinraza-saken kan det argumenteres at eksponeringen var til det beste for barnet, selv om eksponeringen var et stort inngrep i barnets privatliv. Begrunnelsen er at eksponeringen økte sannsynligheten for at barnet fikk livsviktig medisin. Det er da hensynet til barnets beste som ga foreldrene et såpass vidt handlingsrom til å eksponere barnet, slik at eksponeringen aldri gikk utover foreldreansvarets rekkevidde. Av den grunn var eksponeringen i Spinraza-saken neppe over utilbørlighetsterskelen for å gjøre eksponeringen straffbar.

Jeg er enig med Høyesterett i HR-2019-2038-A når domstolen fastslår at så alvorlig eksponering er et misbruk av foreldreansvaret og utenfor foreldreansvarets rekkevidde. Det at Høyesterett var kategorisk tydeliggjør et viktig forhold som begrenser foreldres kompetanse: Straffbare eksponeringshandlinger ligger utenfor foreldreansvarets rekkevidde. Poenget er at det ikke skal være rom for at foreldre kan vise til foreldreansvaret for å legitimere enhver medieeksponering av barnet som de foretar seg.

4.5 Barn og lojalitetskonflikter

4.5.1 Hva er lojalitetskonflikter?

Høyesterett har bekreftet at problematikken om barn og lojalitetskonflikter er relevant i eksponeringstilfellene. I HR-2019-2038-A uttalte domstolen at det måtte veie tungt at «eit

²³⁵ Se også barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1, jf. mrl. § 2 nr. 4.

²³⁶ Se Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) s. 425.

barn ikkje skal måtte ta stilling til samtykkespørsmål, sidan det lett kan oppstå press frå ein forelder slik at barnet kjem i ein lojalitetskonflikt».²³⁷ En vanlig forståelse av ordet «lojalitetskonflikt» er at det foreligger motstridende interesser som gjør det vanskelig å velge hvilken side man skal være trofast overfor. For barn kan lojalitetskonflikter oppstå der barnet føler at det må velge lojalitet til den ene forelderen fremfor den andre. Likeledes kan lojalitetskonflikter oppstå der barnets lojalitet til seg selv strider mot foreldrenes interesser. Med «barnets lojalitet til seg selv» mener jeg tilfellene der barnet føler det ikke kan være tro mot sine interesser fordi det oppstår motstrid med foreldrenes ønsker.

Problematikken om lojalitetskonflikter er like aktuell der barnet kun har medbestemmelsesrett og ikke selvbestemmelsesrett. Situasjonen kan likevel tenkes å være mer tyngende for barn når det har selvbestemmelsesrett, fordi foreldre må respektere barnets avgjørelse. Når barnet fatter avgjørelser i kraft av selvbestemmelsesretten er det derfor lettere å plassere en skyldtanke kontra når barnets mening kun er et moment i avgjørelsesgrunnlaget. Derfor har jeg valgt å skrive om lojalitetskonflikter under selvbestemmelsesretten, selv om dette underkapittelet også kunne vært plassert i kapittel 3.

4.5.2 Hvordan påvirker lojalitetskonflikter oppriktigheten ved barnets mening eller avgjørelse?

Barnet skal alltid være direkte involvert i beslutningsprosessen så lenge det har medbestemmelsesrett og ønsker deltakelse, eller når barnet har selvbestemmelsesrett.²³⁸ Det er nettopp i slike tilfeller lojalitetskonflikter settes på spissen, ettersom barnets mening eller avgjørelse kan stride mot én eller begge foreldrene. Uavhengig av hvorfor lojalitetskonflikten oppstår, vil barnet plasseres i en vanskelig situasjon der det kan føle seg som taperen uansett hvilket valg barnet tar. Dersom barnet velger sine interesser fremfor foreldrenes interesser, kan dette gi barnet skyldfølelse for ikke å ha skjermet foreldrenes følelser. Det samme kan skje dersom barnet sier seg enig med den ene forelderen, da det har «valgt» den ene forelderen fremfor den andre forelderen.

Lojalitetskonflikter illustrerer at dersom barnet er under nevneverdig påvirkning fra den ene eller begge foreldrene, kan det få vansker med å uttrykke sin faktiske mening eller fatte

²³⁷ HR-2019-2038-A avsnitt 20.

²³⁸ Jf. bl. §§ 31 og 33.

avgjørelser.²³⁹ Nevneverdig påvirkning kan medføre at barnet ikke har hatt mulighet til å utvikle en egen selvstendig mening om saken, eller at hensynet til foreldrene overstyrer barnets egne ønsker.²⁴⁰ Konsekvensen blir at barnets vilje og egne interesser undergraves. Om barn ikke er oppriktige blir det vanskeligere for foreldre å kartlegge hva som faktisk samsvarer med barnets beste. Lojalitetskonflikter fører til en stor risiko for at barn tilsynelatende er positive til noe de ikke vil og negative til noe de vil. Av den grunn kan foreldreansvarets rekkevidde bli påvirket, ved at det tilsynelatende skal mer eller mindre til før eksponeringen støter på den ytre grensen som barnets beste fastsetter. Altså hjelper det ikke å stadfeste at barnet har med- eller selvbestemmelsesrett så lenge barnet ikke føler seg trygt nok til å gi et oppriktig svar.

²³⁹ Innst. O. nr. 96 (2002–2003) s. 21–22. Her blir lojalitetskonflikter tatt opp i forbindelse med barnefordelingssaker, men lojalitetskonfliktenes påvirkning på barnets reelle interesser virker inn på samme måte i eksponeringstilfellene.

²⁴⁰ Ot.prp. nr. 29 (2002–2003) s. 62.

Kapittel 5

Andre forhold som påvirker foreldrenes kompetanse

5.1 Innledning

I dette kapittelet går jeg bort fra barnets med- og selvbestemmelsesrett. Kapittel 5 ser nærmere på andre forhold i rettsforholdet mellom barn og foreldre, som kan trekkes inn som vurderingsmomenter i kartleggingen av foreldrenes kompetanse etter foreldreansvaret. Forholdene som behandles i kapittel 5 har klare forbindelseslinjer til barnets beste, samt barnets med- og selvbestemmelsesrett.²⁴¹ Dermed vil samtlige forhold i dette kapittelet ha noe å si for om eksponeringen samsvarer med barnets beste, og om barnet har med- eller selvbestemmelsesrett i et konkret tilfelle. Grunnen til at jeg likevel har valgt å skrive om disse forholdene i et eget kapittel, er for å tydeliggjøre skillet og sammenhengen mellom de samfunnsvitenskapelige og rettsvitenskapelige vurderingene.

Enkelte av forholdene som omtales i dette kapittelet byr ikke på rettslige vurderinger. Likevel har de samfunnsvitenskapelige vurderingene en direkte påvirkning på den rettslige vurderingen av hvilken kompetanse foreldre har til å eksponere egne barn. For eksempel kan eksponeringen medføre at barnet utsettes for nettmobbing, som taler for at eksponeringen strider mot barnets beste. Konsekvensene av eksponeringen er riktignok et fremhevet vurderingsmoment fra EMD, men et dypdykk i nettmobbing resulterer ikke i rettslige drøftelser. Eksempelet illustrer at det er en nær sammenheng mellom de samfunnsvitenskapelige og de rettslige vurderingene. En unnlattelse av å adressere de samfunnsvitenskapelige vurderingene ville gitt masteroppgaven en misvisende og lite treffende behandling av hvilken kompetanse foreldre har etter foreldreansvaret. Derfor har jeg valgt å ikke fjerne de samfunnsvitenskapelige vurderingene, men heller behandle dem kort. Derimot vil forhold som gir rettslige vurderinger tilknyttet oppgavens problemstilling behandles nærmere.

Kapittelet starter med punkt 5.2 om hvordan eksponeringens skadevirkninger påvirker foreldres kompetanse etter foreldreansvaret. I dette punktet undersøker jeg hvilke forhold som

²⁴¹ Se henholdsvis punkt 2.3, kapittel 3 og kapittel 4.

har betydning for skaderisikoens størrelse. Forholdene som behandles i punkt 5.2.2 til 5.2.4 er inspirert fra EMDs momentliste, som ble redegjort i punkt 2.5.3 ii). I punkt 5.3 behandles barn i meningsladet eksponeringsmateriale. I den forbindelse belyser jeg hvordan ulike forståelser av barnets beste resulterer til ulikt handlingsrom innenfor foreldreansvarets rekkevidde. Til slutt i punkt 5.4 går jeg kort gjennom føre-var-prinsippet, og hvordan prinsippet har overføringsverdi i situasjoner der foreldre utøver foreldreansvaret i eksponeringstilfellene.

5.2 Skadevirkninger av eksponeringen

5.2.1 Problemstillingen

Eksponering av barn i medier er ikke uten skaderisiko. Skaderisikoen kan være stor eller liten, avhengig av omstendighetene i eksponeringstilfellet. Generelt kan det konstateres at jo større skaderisikoen er, desto større sannsynlighet er det for at eksponeringen strider mot barnets beste. Dermed vil mulige skadevirkninger påvirke hvilken kompetanse foreldre har til å eksponere egne barn. Skadevirkningene kan tilsi at foreldre må være særlig varsomme før eksponeringen gjennomføres, eller at eksponeringen rett og slett ikke kan gjennomføres. Målet med punkt 5.2 er å belyse hvilke faktorer som påvirker størrelsen av skaderisikoen ved den enkelte eksponeringen, og hvorfor det er viktig at foreldre reflekterer over disse faktorene før eksponeringen skjer.

5.2.2 Eksponeringsmaterialets innhold

Innholdet i eksponeringsmaterialet er et naturlig sted å starte når skaderisikoen skal kartlegges. I Rt. 2010 s. 258 (Lokalhistorie) måtte Høyesterett vurdere om utgivelsen av en lokalhistorisk bok krenket privatlivets fred etter straffeloven 1902 § 390.²⁴² Bakgrunnen for søksmålet var at forfatteren uten samtykke hadde skrevet flere sider om eget samliv med tidligere ektefelle og deres separasjon. Høyesterett uttalte følgende i forbindelse med strl. 1902 § 390 om privatlivets fred:

«Videre vil det ha betydning om opplysningen er negativ eller positiv for den som omtales, om den er riktig, eventuelt om den fremtrer som sjikanøs».²⁴³

²⁴² Lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven) (opphevet). Paragraf 390 tilsvarer någjeldende strl. § 267.

²⁴³ Jf. Rt. 2010 s. 258 (Lokalhistorie) avsnitt 56. Se også Rt. 2008 s. 489 (Plata) avsnitt 56 og Rt. 2008 s. 1089 (Bryllupsfoto) avsnitt 47 og *Von Hannover v. Germany no. 2* (2012) avsnitt 112.

Det er altså mindre tyngende å bli eksponert dersom materialet har et positivt eller nøytralt innhold kontra når innholdet er negativt. Dermed vil eksponeringsmaterialets innhold styrke eller svekke intensiteten av privatlivets vern. Her er det viktig å fremheve at barnets privatliv vil være under mer press dersom foreldrene offentliggjør sensitive personopplysninger enn når eksponeringsmaterialet ikke gjør det.

Som eksempel kan det vises til en ny artikkel fra NRK om en 16 år gammel jente som forteller om sine opplevelser med å bli eksponert i mediene av foreldrene sine.²⁴⁴ Det var mer inngripende i hennes privatliv at foreldrene publiserte bildet av henne som nyoperert i sykehussengen enn bildet av henne i karatekamp på Facebook. Eksempelet illustrerer også at barn og foreldre kan ha et ulikt syn på hva som er greit å offentliggjøre. Selv om jentas foreldre var lettet over å kunne dele nyheten om at hjerteoperasjonen hadde gått fint, følte jenta seg veldig sårbar og utslitt. Det at barn og foreldre har ulikt syn på eksponeringsmaterialets innhold viser hvor viktig det er at foreldre inntar et barns perspektiv på eksponeringsmaterialet før det eventuelt publiseres. Ved å innta et barns perspektiv på eksponeringen blir det lettere avdekke om eksponeringen samsvarer med barnets beste, og er særlig viktig om barnet er for ungt til å ha medbestemmelsesrett. På den måten kan det bli enklere for foreldre å tilpasse utøvelsen av foreldreansvaret, slik at foreldre holder seg innenfor foreldreansvarets rekkevidde.

5.2.3 Bruk av en bestemt medieplattform og eksponeringsmaterialets form

i) Betydningen av de ulike medieplattformene og formålet med å bruke dem

Digitaliseringen av mediebildet har gjort det lett å bli eksponert, og å eksponere andre offentlig. Digitaliseringen utfordrer privatlivet på en helt annen måte enn de tidligere medieplattformene som bare ble utgitt i papirutgave, eller kringkastet én gang.

Digitaliseringen og internetteknologien har gjort medieplattformene velutstyrte med ulike funksjoner og egenskaper. Dette gjør det lett å gjenfinne, lagre og videresende budskap, noe som påvirker skaderisikoens størrelse.

Den enkelte medieplattformens funksjoner og egenskaper påvirker om eksponeringen skjer i samsvar med barnets beste. Dersom formålet med eksponeringen er å holde familie og nære venner oppdatert på barnets utvikling og velvære, kan det hevdes at eksponering for øvrige personer ikke samsvarer med barnets beste. Motsatt kan det tenkes at omfattende eksponering i de digitale mediene samsvarer med barnets beste. Dersom formålet er å hjelpe et talentfullt

²⁴⁴ Storhaug og Myklebust (2023).

barn med karrieren ved å fronte det gjennom avanserte medieplattformer, kan barnets karriere tilsi at den omfattende eksponeringen er i samsvar med barnets beste.

ii) Eksponeringsmaterialets fremsatte form

Formatet til eksponeringsmaterialet har betydning for hvor mange personopplysninger som gjøres tilgjengelig. Det er mer belastende å eksponere barnet gjennom videoklipp enn kun gjennom bilder eller lydopptak. Videoklipp utleverer flere personopplysninger og er dermed et større inngrep i barnets privatliv. Den europeiske menneskerettsdomstolen har i en rekke dommer fremhevet mediets påvirknings- og gjennomslagskraft. I EMD-dommen *Radio France v. France* (2004) avsnitt 39 uttalte domstolen at «the potential impact of the medium concerned» er en viktig faktor. Videre ble det fremhevet at det er allment kjent at «the audiovisual media have often a much more immediate and powerful effect than the print media». Denne forståelsen er senere fulgt opp i *Eerikäinen and others v. Finland* (2009) avsnitt 70. Her la EMD til grunn at publiseringen av et bilde generelt må anses for å være «a more substantial interference with the right to respect for private life than the mere communication of the person's name».²⁴⁵ Eksponeringsmaterialets fremsatte form har altså betydning for hvor stor skaderisiko eksponeringen medfører i det enkelte eksponeringstilfellet, og om skaderisikoen strider mot barnets beste.

5.2.4 Konsekvenser ved eksponeringen

Eksponering av barnet gjør det mer sårbart og utsatt for å rammes av negative konsekvenser. De negative konsekvensene har direkte betydning for om eksponeringen strider mot barnets beste, og gir foreldrene en god pekepinn på om eksponeringen ligger innenfor eller utenfor den kompetansen som foreldreansvaret gir. Derfor er det viktig at foreldre er bevisste på både mulige og aktuelle konsekvenser før de eksponer egne barn.

Lovforarbeidene viser gjennomgående til digital mobbing som en negativ konsekvens ved bruk av de digitaliserte medieplattformene.²⁴⁶ Digitaliseringen gjør at fysiske grenser ikke lenger setter begrensninger for hvor og når mobbingen skjer. Om barnet opplever å bli mobbet eller trakassert på grunn av eksponeringsmaterialet som foreldrene har offentliggjort, kan det oppstå ulike følgeskader. Det er eksempelvis vanlig at barnet kan utvikle depresjon, angst, få

²⁴⁵ Se også *Mosley v. The United Kingdom* (2011) avsnitt 130 og *Küchl v. Austria* (2012) avsnitt 90.

²⁴⁶ Se for eksempel NOU 2009: 1 s. 136–137, NOU 2011: 12 s. 40, NOU 2011: 20 s. 91, NOU 2015: 2 kapittel 6, NOU 2019: 10 s. 170 og NOU 2021: 3 s. 180–190.

lav selvtillit og dårlig selvfølelse, redusert trivsel, og problemer med å utvikle vennskap.²⁴⁷ Videre kan barnet oppleve eksponeringen av seg selv som belastende. Belastningen er ikke betinget av at eksponeringsmaterialet har et negativt innhold. Eksponeringen kan også være belastende dersom den eksponerte får utstrakt positiv omtale, ettersom positiv omtale påvirker dannelsen av selvbildet vårt.²⁴⁸

Foreldres eksponeringsmateriale av egne barn kan også misbrukes av tredjepersoner på ulike måter. Det er for eksempel kjent at uskyldige barnebilder lett kan manipuleres for å bli brukt som pornografisk materiale.²⁴⁹ Redd Barna fremhever bekymringen for at barn som eksponeres i medier er mer utsatt for uønskede henvendelser og overgrep.²⁵⁰ Henvendelsene og overgrepene kan skje både fysisk og på nett av iakttagere med dårlige hensikter. I tillegg vil eksponeringsmaterialet trolig gjøre barnet mer utsatt for identitetstyveri.

5.2.5 Foreldrenes metode for å innhente eksponeringsmaterialet av barnet og bruken av eksponeringsmaterialet

Når det gjelder foreldrenes eksponering av barnet i ikke-redaktørstyrte medier, oppstår det spørsmål om foreldrenes metode for å innhente eksponeringsmaterialet av barnet og bruken av eksponeringsmaterialet. I praksis vil foreldre ha stor tilgang til egne barn, slik at det kan stilles spørsmål om hvor påtrengende foreldre egentlig er når de innhenter eksponeringsmaterialet av egne barn. Her må det imidlertid påpekes at den påtrengende atferden kan være tilknyttet bruken av eksponeringsmaterialet, og ikke bare måten eksponeringsmaterialets innhentes på. Foreldrene trenger ikke å ha utvist en påtrengende atferd for å innhente eksponeringsmateriale av barnet på sengekanten under leggerutinen. Derimot kan offentliggjøring av eksponeringsmaterialet være særlig påtrengende og uetisk fordi det er et særs privat øyeblikk mellom barnet og foreldrene, som barnet med rimelighet ikke forventer blir delt med flere.

Tanken er at jo mer påtrengende foreldrene har oppført seg for å få tak i eksponeringsmaterialet eller ved å offentliggjøre eksponeringsmaterialet, desto større invasjon

²⁴⁷ NOU 2021: 3 s. 200. Se også Christensen (2012) s. 334–335 om «medieoffersyndromet» der den omtalte rammes av alvorlige konsekvenser etter å ha blitt negativt omtalt i mediene.

²⁴⁸ Christensen (2012) s. 332.

²⁴⁹ Se for eksempel NOU 2009: 1 s. 145. Selv om lovforarbeidet er gammelt, er misbruk av eksponeringsmateriale av barn fortsatt like relevant i dag. For øvrig viser en ny artikkel fra NRK at uskyldige barnebilder ikke trenger å manipuleres for å bli brukt som pornografisk materiale. Artikkelen viser at pedofile kan se på helt vanlige barnebilder som folk har delt på nettet, og finne bildene seksuelt opphissende, jf. Sundby (2023).

²⁵⁰ NOU 2009: 1 s. 137.

er det i barnets privatliv. Det skal mindre til for å konstatere at eksponeringen strider mot barnets beste dersom fremgangsmåten for å få tak i eksponeringsmaterialet, eller bruken av eksponeringsmaterialet i seg selv er kritikkverdig.

Mange foreldre offentliggjør sitt privat- og familieliv på sosiale medier overfor familie, venner og fremmede personer. Enkelte foreldre foretar offentliggjøringen fordi de synes det er stas å vise frem øyeblikk fra livet sitt, mens andre foreldre også har bygget karriere på å dele slik informasjon for å tilfredsstille nysgjerrige følgere. Når foreldre offentliggjør sitt privat- og familieliv blir ofte barna deres indirekte eller direkte eksponert, fordi de er en stor og naturlig del av livene til foreldrene. Det kan derfor stilles spørsmål om foreldrene – ved å kontinuerlig innhente eksponeringsmateriale og eksponere barnet – er en påtrengende opptreden som kan fremkalle en følelse av invasjon eller forfølgelse av privatlivet for barnet. I så fall vil den regelmessige dokumenteringen og eksponeringen av barnet i hverdagslige settinger kunne stride mot barnets beste.

Følelsen av at privatlivet blir invadert eller forfulgt, forsterkes av at foreldrene normalt har stor tilgang på barnet i både private og offentlige settinger. Når eksponeringen skjer i hjemmet og/eller av personer som barnet anser som trygge omsorgspersoner, kan innhenting av eksponeringsmateriale og offentliggjøringen av materialet være mer påtrengende for barnet. Selve innhenting av eksponeringsmaterialet kan bli skjult ved at det nettopp er foreldrene som innhenter materialet i tide og utide. Samtidig kan opplysningene som foreldrene får innhentet være særlig private. Foreldrene får oppleve barnet i både gode og dårlige settinger på arenaer der barnet føler seg trygg på å vise sitt sanne jeg. Eksempler kan være når barnet er sykt, gråter, har pottetrening, er i trass, er flau, leker hjemme, og sover. I slike private settinger er det unaturlig for barnet å regne med å bli eksponert i mediene sammenliknet ved andre anledninger det er vanlig å stille opp for å bli fotografert, filmet og liknende. Eksempler på anledninger hvor det er mer naturlig å stille opp for å bli dokumentert er skoleavslutning, på julaften, og i bursdagsfeiringer.

Dokumenteringen og eksponeringen av barnets hverdag kan oppleves som et tillitsbrudd, selv om materialets innhold i seg selv er uskyldig. Tillitsbruddet kan illustreres ved å vise til et eksempel fra virkeligheten. Eksempelet er fra en influencer som har bygget karriere ved å eksponere familielivet sitt på Instagram. I et videoklipp gredde influenceren det krøllete håret til sin toåring bakfra. Videoen hadde følgende tekst: «Denne stunden om morgenen som vi har

sammen bare oss to.» Formålet med videoen var likevel å annonsere et hårprodukt foran nærmere 85 000 følgere via publiseringsfunksjonen «Stories» på Instagram.²⁵¹

5.2.6 Anonymisering og tildekking av barnets personopplysninger i eksponeringsmaterialet

i) Problemstillingen

Når foreldrene vurderer om barnet skal eksponeres, må de ta stilling til barnets rett på privatliv.²⁵² Det er barnet som rammes om foreldrene ikke klarer å beskytte barnets privatliv.²⁵³ Derfor er det viktig at foreldrene er bevisste på hvilke personvernvennlige tiltak som kan gjennomføres for å påse at deres ytringer om barnet ikke strider mot barnets beste. Dersom eksponeringen krenker barnets privatliv på en måte som strider mot barnets beste, har foreldrene gått utenfor sin kompetanse til å eksponere barnet i kraft av foreldreansvaret.²⁵⁴ En krenkelse av barnets privatliv forutsetter at personopplysningene kan knyttes til det enkelte barnet.²⁵⁵ Med andre ord må barnet være identifiserbart gjennom personopplysningene som fremkommer i eksponeringsmaterialet. Det er tilstrekkelig at det er mulig å identifisere barnet. Det er ikke krav om hvor sannsynlig det er at barnet identifiseres.²⁵⁶

Anonymisering eller tildekking av barnets personopplysninger er viktige personvernvennlige tiltak for å ivareta barnets privatliv.²⁵⁷ Begrepet anonymisering referer til prosessen der personopplysninger gjøres anonyme, slik at det er umulig å knytte personopplysningene til et bestemt enkeltindivid.²⁵⁸ Tildekking av barnets personopplysninger kan gjøres via aidentifisering og pseudonymisering. Aidentifisering og pseudonymisering fjerner eller erstatter alle personentydige kjennetegn slik at opplysningene ikke lenger kan knyttes direkte

²⁵¹ Ifølge Instagrams hjelpesenter (2023) lar publiseringsfunksjonen «Stories» («Historier») brukeren dele videoer og bilder som forsvinner fra vedkommendes Instagram-profil, oppdatering og meldinger etter 24 timer. Tidsbegrensninger på 24 timer har likevel begrenset effekt om brukeren har en åpen profil, slik influenceren i eksempelet hadde under delingstidspunktet. Med åpen profil kan enhver med tilgang på Instagram se eksponeringsmaterialet publisert som «Stories».

²⁵² Se punkt 2.5.1 om retten til respekt for privatlivet.

²⁵³ Grønvold og Hendis (2014) s. 103.

²⁵⁴ Se punkt 2.3 om barnets beste.

²⁵⁵ Jf. Hovlid (2015) s. 112 med videre henvisninger. Det kan også ses hen til NOU 1996: 12 s. 95 om Nils Einarsson Øy sin «Identitetstrapp». «Identitetstrappen» er et verktøy for å vurdere graden av identifikasjon, og trappen består av 13 trinn. Hvert trinn innebærer en økning av antall personer som har mulighet for å identifisere den omtalte personen.

²⁵⁶ Jf. Rt. 2009 s. 1568 der en snowboardkjører fikk erstatning for publisering av et bilde som viste han bakfra i vinterklær. Han kunne identifiseres av andre personer i snowboardmiljøet, og dette var tilstrekkelig til at kravet om identifiserbarhet var oppfylt. Se også Hovlid (2015) s. 112.

²⁵⁷ Se Rt. 2008 s. 489 (Plata) avsnitt 55 og Hovlid (2015) s. 303.

²⁵⁸ Datatilsynet (2015) s. 6.

til rette vedkommende.²⁵⁹ I motsetning til anonymisering, er det mulig å identifisere vedkommende etter aidentifisering eller pseudonymisering: Barnet kan indirekte identifiseres basert på omstendighetene i saken og at informasjon fra øvrige kilder settes sammen.²⁶⁰ Derfor gir anonymisering et bedre vern om privatlivet enn det aidentifisering og pseudonymisering gir.

Når barnet ikke kan identifiseres eller det er vanskelig å identifisere det, vil ikke hensynene bak privatlivets fred gjøre seg gjeldende på samme måte som når barnet kan gjenkjennes eller lett gjenkjennes.²⁶¹ Ved å anonymisere eller tildekke barnets identitet er det større mulighet for at foreldrene kan eksponere barnet på en måte som samsvarer med barnets beste. Foreldrene kan dermed få et videre handlingsrom innenfor foreldreansvarets rekkevidde til å ytre seg om barnet.

ii) Har foreldre en plikt til å anonymisere barnet, eller tildekke barnets personopplysninger i eksponeringsmaterialet?

Det finnes ingen lovbestemmelse som pålegger foreldrene en plikt til å anonymisere, eller tildekke barnets personopplysninger når barnet eksponeres av foreldrene i kraft av foreldreansvaret. Spørsmålet om foreldre har en slik plikt må derfor utledes fra hensynet til barnets beste i bl. § 30 første ledd. Problemstillingen er mest relevant i de tilfellene foreldre selv lager og offentliggjør eksponeringsmaterialet, da redaktørstyrte medier uansett er pliktig til å vurdere dette.²⁶² Derfor vil gjennomgangen konsentrere seg om tilfellene der foreldre selv produserer og publiserer eksponeringsmaterialet i ikke-redaktørstyrte medier.

En eventuell plikt til å anonymisere eller tildekke barnets personopplysninger må bero på en vurdering av den aktuelle eksponeringen sett opp mot barnets beste. Dersom eksponeringen strider mot hensynet til barnets beste før det foretas personvernvennlige tiltak, må foreldrene vurdere om eksponeringen fremdeles strider mot barnets beste etter å ha utført personvernvennlige tiltak. Om foreldrene må anonymisere eller tildekke barnets personopplysninger, avhenger av hvorfor eksponeringen i første omgang strider mot barnets beste. Det bør kreves større anstrengelser for å skjerme barnets identitet i samsvar med hvor alvorlig eksponeringen er. For eksempel er offentliggjøring av barnets sensitive opplysninger

²⁵⁹ Datatilsynet (2015) s. 6, 14 og 15. Her fremkommer det at personentydige kjennetegn er personidentifiserende kjennetegn som gjør det lett å gjenkjenne den bestemte personen, som for eksempel navn, personnummer og andre særegne trekk ved vedkommende.

²⁶⁰ Datatilsynet (2015) s. 6.

²⁶¹ Hovlid (2015) s. 112.

²⁶² Se medieansvarsloven kapittel 4 og Vær Varsom-plakaten (2021) punkt 4.8.

et tungtveiende argument for at foreldrene bør anonymisere barnet. I andre tilfeller kan det derimot være tilstrekkelig å tildekke barnets personopplysninger for at eksponeringen ikke skal stride mot barnets beste.

Når det gjelder anonymisering kan det imidlertid virke urealistisk å forvente at foreldre klarer å gjennomføre en slik omfattende prosess. En anonymiseringsplikt vil i realiteten medføre at foreldrene også må anonymisere seg selv, ettersom barnet indirekte kan identifiseres gjennom foreldrene.²⁶³ Av den grunn er det mulig at mange foreldre må benytte seg av de redaktørstyrte mediene for å overholde en anonymiseringsplikt.²⁶⁴ Foreldrene og barnet kan da forbli anonyme under kildevernet, samtidig som foreldrene får utøvd sin ytringsfrihet på en måte som samsvarer med barnets beste.

Et argument mot å anonymisere foreldre og barn er at budskapet forsterkes og får en annen gjennomslagskraft ved å koble historie til konkrete personer. Igjen kan Spinraza-saken fra 2017 trekkes inn som eksempel. Her viste staten liten villighet til å skaffe livsviktig medisin til de syke barna. Foreldrenes eksponering av sine syke barn gjorde utvilsomt inntrykk på befolkningen, slik at staten fikk et ytre press til å revurdere avgjørelsen. Eksponeringen ville ikke nødvendigvis hatt samme gjennomslagskraft og virkning dersom foreldrene og barna var anonymiserte. Dermed er det mulig at foreldrenes eksponering, som medfører stor skaderisiko for barnet og inngrep i dets privatliv, likevel samsvarer med barnets beste slik at foreldrene ikke får en anonymiseringsplikt.

I de alminnelige eksponeringstilfellene er det – som utgangspunkt – neppe behov for å anonymisere barnet. Det enkelte eksponeringsmaterialet er et mindre inngrep i barnets privatliv og faller lettere innenfor foreldreansvarets rekkevidde.²⁶⁵ Av den grunn er det ikke nødvendigvis det enkelte eksponeringstilfellet isolert sett som aktualiserer behovet for å skjerme barnets identitet. Tvert imot er det mer nærliggende at omfanget og hyppigheten av den harmløse eksponeringen er det som utløser behovet for å tildekke barnets identitet. Det problematiske med å bruke omfang som målestokk, er at den harmløse eksponeringen synes å kunne strekke seg ut i tid før behovet om å tildekke barnets identitet oppstår. Dermed blir det

²⁶³ Jf. Aarli (2020) s. 271.

²⁶⁴ I de tilfellene det er tale om å offentliggjøre et barns sensitive personopplysninger, har eksponeringsmaterialet ofte allmenn interesse. Dermed er det også naturlig at de redaktørstyrte mediene lager en sak på det foreldrene ønsker å ytre.

²⁶⁵ Jf. punkt 2.2 foreldreansvaret, samt Aarli (2020) s. 264–265 og Smith (2011) s. 121.

også vanskelig å vite når man er over «omfangsgrensen» og følgelig må foreta personvernvennlige tiltak for at eksponeringen skal samsvare med barnets beste.

iii) Avsluttende refleksjoner

Redegjørelsen viser at en eventuell plikt til å anonymisere eller tildekke barnets personopplysninger utløses etter en nærmere vurdering. Vurderingen må baseres på graden av identifisering sett opp mot barnets beste, jf. bl. § 30 første ledd. Det kan for eksempel tenkes situasjoner der ytringsfriheten og den allmenne interessen står sterkt, men at det overordnet ikke samsvarer med barnets beste å bli eksponert i mediene uten å bli anonymisert eller tildekket. Et praktisk eksempel er foreldre som offentliggjør barnets personopplysninger som en del av kritikken mot barnevernet.²⁶⁶ Kritikken av barnevernet er utvilsomt av allmenn interesse, men å utlevere barnets personopplysninger vil potensielt få store negative konsekvenser for et barn som allerede er i en sårbar situasjon.²⁶⁷ Foreldrenes ytringsfrihet blir dermed begrenset ved at barnets identitet må anonymiseres eller tildekkes.

Når det er usikkert om eksponeringen samsvarer med barnets beste før det foretas personvernvennlige tiltak, blir det enda vanskeligere å vurdere i hvilken grad foreldrene kan utøve ytringsfriheten sin innenfor foreldreansvaret. Det kan tenkes at usikkerheten bør gi foreldre et videre handlingsrom til å utøve sin ytringsfrihet innenfor foreldreansvarets rekkevidde. Usikkerheten kan likevel løses ved å se hen til det samme hensynet som gjorde seg gjeldende for barnets nektelsesrett: Dersom barnet aldri eksponeres utsettes det heller ikke for skaderisiko.²⁶⁸ Av den grunn bør usikkerheten komme barnet til gode ved at foreldrene opptrer etter føre-var-prinsippet.²⁶⁹

Slike gråsoner illustrerer den komplekse sammenhengen og avveiningen mellom foreldrenes utøvelse av foreldreansvaret og håndhevelsen av deres egne rettigheter. Det kan dermed ikke fastsettes en generell plikt for foreldre til å foreta anonymisering, pseudonymisering eller aidentifisering når de eksponerer egne barn. Dermed faller en tilbake til utgangspunktet etter bl. § 30 første ledd. Det avgjørende for om eksponeringen kan skje, enten med eller uten personvernvennlige tiltak, er at eksponeringen ikke strider mot hensynet til barnets beste.

²⁶⁶ Se for eksempel HR-2019-2038-A. VG sin artikkelserie «Barnevern-motstanderne» fra årsskiftet 2022-2023 (VG 2022-2023) viser at mange foreldre som er involvert med barnevernet, eksponerer sensitive og private personopplysninger om egne barn. Eksponeringen skjer direkte gjennom foreldrene, eller så har foreldrene samtykket til at en barnevernsaktivist gjør det.

²⁶⁷ HR-2019-2038-A avsnitt 31.

²⁶⁸ Se punkt 4.3.2 om når nektelsesretten inntreffer.

²⁶⁹ Se punkt 5.4 om føre-var-prinsippet.

Dersom foreldrene har en plikt til å vanskeliggjøre identifisering av barnet fordi eksponeringen strider mot barnets beste, er spørsmålet hvilke tiltak som er tilstrekkelige for at barnets personvern ivaretas.²⁷⁰ Drøftelsen av hvilke tildekkende tiltak som ivaretar barnets beste gir ikke i seg selv en rettslig vurdering. Jeg vil imidlertid påpeke at selv om foreldre tildekker barnets identitet, kan kontinuerlig eksponering og dets omfang motvirke de tiltakene som gjennomføres. Til tross for at de mest åpenbare personopplysningene tildekkes, kan øvrig informasjon i eksponeringsmaterialet samlet bidra til å danne et bilde av hvem barnet er. For eksempel vil hårfarge, hårlengde, hudtone, alder og klesstil være opplysninger som over tid gjør det enkelt eller lettere å identifisere barnet. Dersom foreldrene i tillegg dokumenterer og deler hvor barnet er til enhver tid, hvilke aktiviteter det gjør og hva det liker, vil mottakeren i helhet få et godt inntrykk av hvem barnet er.

5.3 Barn i meningsladet eksponeringsmateriale: Ulike forståelser av barnets beste

5.3.1. Problemstillingen

Foreldreansvarets rekkevidde begrenses av barnets beste, jf. bl. § 30 første ledd. Hva som samsvarer med barnets beste er ulikt fra barn til barn, ettersom barns interesser og behov er forskjellige. Det som samsvarer med et barns beste er ikke nødvendigvis i tråd med det beste for et annet barn. Dermed vil også foreldres kompetanse til å eksponere egne barn se veldig ulikt ut, avhengig av det konkrete barnet. Inntil barnet får selvbestemmelsesrett over eget personvern, er det foreldrene som må vurdere om et hvert eksponeringstilfelle strider mot barnets beste eller ikke. Her ser man at foreldrenes oppfatning og vurdering av hva som omfattes av barnets beste har mye å si for hvordan foreldreansvaret blir utøvd. Målet med dette punktet er nettopp å belyse ulike oppfatninger av barnets beste, og hvordan ulike oppfatninger påvirker foreldrenes kompetanse.

Jeg har valgt å fokusere på tilfeller der eksponeringen kan tenkes å gi foreldre et videre handlingsrom innenfor foreldreansvaret. Grunnen er at disse typetilfellene har vært aktuelle i mediene.²⁷¹ Typetilfellene som behandles er eksponering av barn i foreldrenes influencervirksomhet i punkt 5.3.2, og eksponering av barn med sykdom eller

²⁷⁰ Begrunnelsen for at det kun er relevant å drøfte tildekking av personopplysninger skyldes at når det er tale om anonymisering, er det kun reell anonymisering som er tilstrekkelig. Anonymiseringen er reell når den er irreversibel, jf. Datatilsynet (2015) s. 6.

²⁷¹ Se for eksempel Andersland (2023), NRK TV (2023a), Engelsen (2023), og Sterud og Edvardsen (2021). Se også Dokument 8:81 S (2022–2023) s. 3–4.

funksjonsnedsettelse i punkt 5.3.3. Spørsmålet er om disse eksponeringstilfellene i det hele tatt kan samsvare med barnets beste, og hva som er grunnen til hvorfor det strider eller ikke strider mot barnets beste.

Jeg må besvare spørsmålet ut ifra en objektiv vinkling grunnet individuelle forskjeller hos barn. Når foreldrene skal vurdere hva som samsvarer med barnets beste, må vurderingen derimot være tilpasset det konkrete barnet for å imøtekomme barnets interesser og behov. Dermed vil det være umulig for meg å komme med en fasit på om eksponeringstilfellene strider eller ikke strider mot barnets beste, men drøftelsen kan gi uttrykk for en generell retningslinje for hvert av typetilfellene.

5.3.2 Eksponering av barn i foreldres influencervirksomhet

1) Er foreldrenes kommersielle eksponering av barnet på nett i tråd med barnets beste?

Fremveksten av sosiale medier har gitt folk mulighet til å gjøre karriere som influenser, der vedkommende tjener penger på å markedsføre og profilere ulike produsenter og produkter. I den forbindelse har influencere, som også er foreldre, begynt å involvere barna sine i influencervirksomheten med et kommersielt formål. Foreldre kan inngå avtale med en kommersiell aktør om at barna og foreldrene skal være ambassadører for aktøren, eller så blir foreldrene betalt for å bruke barna til å markedsføre aktørens produkter.²⁷² Høyre har reagert på denne kommersielle bruken av barn ved å støtte Venstre sitt lovforslag.²⁷³ Lovforslaget går ut på å opprette et forbud mot at foreldre kan publisere barns personopplysninger for kommersielle formål på nett.²⁷⁴

Venstre begrunner forbudet med at denne type eksponering skiller seg markant fra andre arenaer hvor barn eksponeres kommersielt, som for eksempel som barneartister, barneskuespillere og barnemodeller.²⁷⁵ På disse arenaene blir skillet mellom barnets privatliv og barnets deltakelse i den offentlige sfæren intakt.²⁷⁶ Dermed er det tydeligere for barnet når det kan forvente vern om sitt privatliv og når det «er på jobb».²⁷⁷ Skillet mellom privatliv og jobbliv tydeliggjøres av at barnet som regel må dra til en bestemt lokasjon og forholde seg til andre profesjonelle aktører.²⁷⁸ Poenget er at eksponeringen ikke skjer innenfor hjemmets

²⁷² Dokument 8:81 S (2022–2023) s. 4.

²⁷³ Innst. 279 S (2022–2023) s. 7.

²⁷⁴ Dokument 8:81 S (2022–2023) s. 4.

²⁷⁵ Høyre og Sosialistisk Venstreparti støtter denne begrunnelsen, jf. Innst. 279 S (2022–2023) s. 6.

²⁷⁶ Dokument 8:81 S (2022–2023) s. 4.

²⁷⁷ Dokument 8:81 S (2022–2023) s. 4 og NRK TV (2023a) fra tiden 11:03 til 17:00.

²⁷⁸ Dokument 8:81 S (2022–2023) s. 4 og NRK TV (2023a) fra tiden 11:03 til 17:00.

vegger i hverdagslige settinger og/eller at de medvirkende aktørene ikke er barnets foreldre. Det virker som om Venstre – ved å forelå nevnte forbud – vil lovregulere det nærmere innholdet i barnets beste utover det som allerede fremgår av straffeloven.²⁷⁹

Familie- og kulturkomiteens medlem fra Fremskrittspartiet stemte mot forslaget om å innføre forbud mot foreldres kommersielle eksponering av egne barn på nett. Medlemmet mente det var «lite egnet å lovregulere i hvilken utstrekning foreldre har adgang til å publisere barns personopplysninger [...], for kommersielle formål på nett».²⁸⁰ Enkelte influencere som ble rammet av Venstres representantforslag beskrev representantforslaget som «hodeløst»,²⁸¹ og reagerte sterkt på at det nærmest ville vært et yrkesforbud.²⁸² Dersom familiens inntekt helt eller vesentlig baseres på foreldrenes kommersielle eksponering av barnet på nett, kan det stilles spørsmål om eksponeringen kan samsvare med barnets beste fordi foreldrene sikrer barnet økonomisk.²⁸³

Argumentet om at foreldrenes kommersielle eksponering samsvarer med barnets beste fordi foreldrene sikrer barnet økonomisk, må nyanseres. Dersom familien får råd til å dekke familiemedlemmenes grunnleggende behov, kan hensynet til barnets beste tilsi at eksponeringen ligger innenfor foreldreansvarets rekkevidde. Annerledes blir det dersom familien har romslig økonomi fra før av, slik at inntektene fra eksponeringen går til å dekke utgifter som den vanlige barnefamilien ellers ikke tar seg råd til.

Motargumentet for å akseptere kommersiell eksponering av barn fra foreldre med svak økonomi, er velferdsstaten Norge. Velferdsordningene gir barnefamilier barnetillegg, barnetrygd og sosialstønad for å sørge for at foreldre dekker barns grunnleggende behov.²⁸⁴ En kan diskutere om dette er gode nok ordninger som faktisk dekker barns grunnleggende behov, men diskusjonen faller utenfor hovedproblemstillingen og behandles ikke nærmere. Videre vil det ha formodning mot seg at driften av influencervirksomheter skal styres etter om foreldrene er «fattig nok» til å kunne anse kommersiell eksponering av barnet i tråd med barnets beste. Et slikt skille blir et tilfeldig gode eller onde for foreldre. Dermed må det være

²⁷⁹ Se strl. §§ 267, 267 a og 311.

²⁸⁰ Innst. 279 S (2022–2023) s. 7.

²⁸¹ Andersland (2023).

²⁸² Johnsen og Andersen (2023).

²⁸³ Hovlid og Lillebø stiller samme spørsmål i Hovlid og Lillebø (2020) s. 313 uten å behandle spørsmålet.

²⁸⁴ Se henholdsvis lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven – ftrl.) § 12-15, lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd (barnetrygdloven – btrl.) § 2 og lov 18. desember 2009 nr. 131 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (sosialtjenesteloven – sotjl.) § 18.

like regler for alle influencere når det er tale om å eksponere egne barn med kommersielt formål.

Generelt er det betenkelig at barnets behov skal dekkes på bekostning av barnets personvern – uavhengig av om familien har god eller dårlig økonomi før influencervirksomheten opprettes. Et viktig poeng er at barn, som eksponeres i foreldrenes kommersielle virksomhet, kan utsettes for særlig belastende lojalitetskonflikter når barnet forstår at dets deltakelse i virksomheten har noe å si for familiens økonomi.²⁸⁵ Det er uheldig om barn føler et økonomisk ansvar overfor familiens daglige drift. Om barnet vil ta del i foreldrenes kommersielle eksponering, bør foreldrene følge reglene i arbeidsmiljøloven.²⁸⁶ Følgelig er det vanskelig å konkludere med at foreldrenes kommersielle eksponering av barnet på nett er i samsvar med barnets beste, jf. bl. § 30 første ledd.

ii) Usaklig forskjellsbehandling av eksponeringsmateriale i kommersiell virksomhet?

Barns personopplysninger offentliggjøres når foreldre eksponerer det. Dermed vil eksponeringen også medføre skaderisiko overfor barnet i større eller mindre grad.²⁸⁷ Om eksponeringen av barnet er et viktig virkemiddel for å skape engasjement i forelderens kommersielle virksomhet, vil barnet trolig eksponeres hyppig. Skaderisikoen kan altså være like stor, uavhengig av hvilken type virksomhet foreldrene driver med. For eksempel kan barnet utsettes for samme skaderisiko i art og omfang i en virksomhet som fronter barneklær så vel som i en virksomhet om ernæring og matglede.

Til tross for at skaderisikoen kan være den samme, synes det å foreligge en ubevisst forskjellsbehandling av hvilket eksponeringsmateriale som anses for å være akseptabelt og uakseptabelt når barn eksponeres i kommersielt øyemed. Forskjellsbehandlingen har direkte betydning for foreldrenes oppfatning av hva slags eksponering som strider og ikke strider mot barnets beste. Et søk på Google gir flere artikler som illustrerer forskjellsbehandlingen. Kritikken mot foreldrenes kommersielle eksponering av egne barn på nett, er i stor grad ensidig rettet mot foreldrene som utelukkende har bygget karriere ved å eksponere sitt

²⁸⁵ Se punkt 4.5 om barn og lojalitetskonflikter.

²⁸⁶ Lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven – aml.). Det kan imidlertid stilles spørsmål om foreldrene og deres barn er å anse som arbeidsgiver og arbeidstaker overfor hverandre etter aml. § 1-8. Se også Ot.prp. nr. 49 (1983-1984) s. 36 i forbindelse med aml. § 11-1 om forbud mot barnarbeid.

²⁸⁷ Se punkt 5.2 om eksponeringens skadevirkninger.

familieliv.²⁸⁸ Disse foreldrene har ikke et bestemt formål med eksponeringen av barna, annet enn å dele sin hverdag som forelder med nysgjerrige lesere og følgere.

En motsats mot influencerne som bare publiserer familielivet sitt, er influencere som har et mer aktverdig formål bak eksponeringen. Med andre ord er det ikke eksponeringen av barnet og familielivet som er det sentrale, men medieeksponeringen av barnet er et virkemiddel for å oppnå hovedformålet. For eksempel kan det tenkes influencere som har et hovedformål om å fronte sunne middagsretter til barnefamilier, eller som skal spre turglede for at familien skal komme seg mer ut i naturen. Hva gjelder sistnevnte eksempel eksisterer det en kjent norsk duo bestående av en far og hans datter på 7 år, som drar på lange og korte turer i naturen. Faren deler hyppig eksponeringsmateriale av datteren sin i diverse medier. Duoen har egen digital hjemmeside, brukerprofiler på ulike sosiale medier, bøker og tv-serie. I løpet av det siste året har også hennes yngre søsken blitt inkorporert i turfølget og dermed også i eksponeringen. Dette eksponeringsmaterialet får sjeldent samme kritikk som influencerne som kun deler hverdagsøyeblikk, selv om også turbarna er utsatt for mange av de samme skaderisikoene som barna til de andre influencerne. Det virker som at mange overser skaderisikoen barna utsettes for ved å bli eksponert – såfremt eksponeringsmaterialet har et mer aktverdig kommersielt formål.

5.3.3 Eksponering av barn med sykdom eller funksjonsnedsettelse

Barnet har krav på «omsut og omtanke» og «forsvarleg oppseding og forsyting» fra foreldrene, jf. bl. § 30 første og annet ledd. Foreldreansvaret blir mer tyngende om barnet har en sykdom eller funksjonsnedsettelse som krever særlige hjelpebehov.²⁸⁹ I tilfeller når staten har begrenset evne eller vilje til å hjelpe foreldre med særlig tyngende omsorgsoppgaver, kan mediene brukes til å skape offentlig debatt for at foreldre skal motta den hjelpen de trenger.²⁹⁰

Det er påvist at foreldre som eksponerer sensitive personopplysninger om barnets sykdomshistorikk kan utgjøre en positiv forskjell for barnet, ved at barnet og familien får nødvendig hjelp fra staten. Et godt eksempel er eksponeringen i Spinraza-saken som jeg har omtalt tidligere i oppgaven. Et annet eksempel er organisasjonen Løvemammaene, som jobber med å opplyse om og forbedre rettighetene til barn og unge med sykdom og funksjonsvariasjon.²⁹¹ Et styremedlem fra organisasjonen fortalte i Debatten på NRK at

²⁸⁸ Se for eksempel Gjelsvik (2023), Johnsen (2014), Svelstad, Nielsen og Andersen (2021), Tahseen, Aronsen og Ekker (2018), og Yusuf (2016).

²⁸⁹ Aarli (2020) s. 267.

²⁹⁰ Aarli (2020) s. 267.

²⁹¹ Lovemammaene.no om «Om Løvemammaene».

eksponeringen bidrar til å skape et mer inkluderende samfunn ved å bryte ned fordommer mot barn med særlige hjelpebehov.²⁹² I tillegg har deres opplysende arbeid og engasjement medført at sykehus har endret rutiner og praksis.²⁹³

Det å vise hvordan barnet faktisk lever er nødvendig for at eksponeringen skal få den tiltenkte virkningen på myndighetene. Eksponeringen skaper mer engasjement og empati når en historie kan knyttes til et ansikt. Dermed vil eksponeringen av disse barna ofte frigi navn, barnets utseende og detaljert informasjon om helseutfordringer. Følgelig er eksponeringen svært inngripende i barnets privatliv, selv om det kan påvises et høyst aktverdig formål for eksponeringen. På grunn av det store inngrepet i barnets privatliv, kan det ikke utledes en norm om at eksponering av barn med sykdom eller funksjonsnedsettelse alltid samsvarer med barnets beste. Dette må gjelde selv om eksponeringen riktignok bidrar til å bryte ned fordommer, eller endrer sykehusenes rutiner og praksis. Foreldre kan tross alt ytre seg om sine opplevelser som foreldre til barn med særlige hjelpebehov uten å aktivt utlevere barnets identitet.²⁹⁴ Vurderingen av hvor langt foreldrenes ytringsfrihet strekker seg må i alle tilfeller kunne forsvares ut fra barnets beste, jf. bl. § 30 første ledd.

Gjennomgangen viser at eksponering av barn med sykdom eller funksjonsnedsettelse ikke generelt kan sies å være i samsvar med barnets beste, selv om eksponeringen forfølger et aktverdig formål. Det beror på en konkret og streng avveining mellom barnets privatliv og foreldrenes ytringsfrihet. Bakgrunnen for den strenge vurderingen er at eksponeringen offentliggjør sensitive personopplysninger, som er mer alvorlig enn offentliggjøring av ikke-sensitive personopplysninger. Dersom barnet i tillegg har en diagnose som gjør at det aldri kan få selvbestemmelsesrett over egne personopplysninger, er dette et forhold som aktualiserer et særlig behov for beskyttelse mot foreldrenes medieeksponering. Siden eksponering av barn med sykdom eller funksjonsnedsettelse kan gi barnet nødvendig helsehjelp, er det trolig lettere å konstatere at denne eksponeringen samsvarer med barnets beste enn når barnet eksponeres av foreldre i kommersielt øyemed.

5.4 Føre-var-prinsippet

Føre-var-prinsippet er i utgangspunktet et generelt prinsipp, men som har fått sterkt fotfeste i miljøretten. I naturmangfoldloven er føre-var-prinsippet lovregulert i § 9, og lovbestemmelsen

²⁹² NRK TV (2023a) fra tiden 33:10 til 35:35.

²⁹³ NRK TV (2023a) fra tiden 33:10 til 35:35.

²⁹⁴ Se punkt 5.2.6 om personvernvennlige tiltak.

kan fungere som en modell for hvordan prinsippet kan anvendes på barnerettens område i tilknytning til oppgavens hovedproblemstilling.²⁹⁵ Ifølge nml. § 9 kommer prinsippet til anvendelse i situasjoner der det ikke foreligger «tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger» en beslutning kan ha for naturmiljøet. Formålet er å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet ved å motvirke at beslutningen fattes, eller at beslutningen gjennomføres på en måte som gir minst miljørisiko.²⁹⁶ Førre-var-prinsippet er altså en retningslinje for hvordan myndighetene skal håndtere tvil om konsekvensene for naturmiljøet.²⁹⁷

Hva gjelder spørsmålet om hvilken kompetanse foreldre har til å eksponere egne barn i medier, kan det være vanskelig å forutse hvilke konsekvenser som faktisk inntreffer etter at eksponeringen gjennomføres. Usikkerheten er et godt argument for foreldre til å være førre-var når de utøver foreldreansvaret på en måte som utsetter barna for medieeksponering. Førre-var-prinsippet kan tilsi at foreldrene skal håndtere usikkerheten ved å foreta tiltak som reduserer de negative virkningene for barnet, eller la være å eksponere barnet. På den måten kan førre-var-prinsippet gi foreldrene en god retningslinje som bidrar til å oppnå eksponeringsavgjørelser i tråd med barnets beste.

²⁹⁵ Lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven – nml.).

²⁹⁶ Bugge (2019) s. 268.

²⁹⁷ Ot.prp. nr. 52 (2008–2009) s. 380–381.

Kapittel 6

Rettsforholdet mellom foreldrene påvirker den enkelte forelderens kompetanse

6.1 Innledning

Hittil har oppgaven tatt for seg problemstillinger mellom barn og foreldre som påvirker foreldrenes kompetanse til å eksponere barnet. I dette kapitlet skal jeg se nærmere på rettsforholdet mellom foreldrene til barnet. Kapittel 6 fokuserer ikke på vurderingen om eksponeringen strider mot barnets beste, slik de tidligere kapitlene har omhandlet. I stedet er temaet hvilken kompetanse hver forelder har til å eksponere felles barn i medier når eksponeringen er innenfor foreldreansvarets rekkevidde. Formålet med kapitlet er å vise at foreldres kompetanse ikke bare beror på en avveining mellom rettighetene til barnet og foreldrene, men også på hvilke rettigheter foreldrene har i forholdet seg imellom. I tillegg vil jeg fremheve at det ikke alltid er foreldreansvaret som gir en forelder kompetanse til å fatte avgjørelser på vegne av barnet.

I punkt 6.2 behandler jeg problemstillingen om foreldre som er uenige om eksponeringen av felles barn. Her undersøker jeg om uenigheten påvirker hvilken kompetanse den enkelte forelder har til å eksponere felles barn. Deretter i punkt 6.3 spør jeg om én forelder kan representere begge foreldrene, og i så fall i hvilke situasjoner representasjon kan skje.

6.2 Foreldre som er uenige om eksponeringen av felles barn

6.2.1 Problemstillingen

Avgjørelsen TOSL-2022-118944 er en ny kjennelse som illustrerer problemstillingens aktualitet. Saken gjaldt en film som ble laget av en profesjonell aktør, og som skulle vises på en filmfestival. I filmen deltok en mor og hennes to barn, som var 3 og 5 år gamle under filminnspillingen. Før fremvisningen oppstod det uenighet mellom barnas foreldre angående eksponeringen av barna, herunder hvordan eksponeringen skjedde og omfanget av den. Et hovedspørsmål var om barnas far hadde gitt samtykke til at barna kunne delta i filmen slik filmen hadde blitt laget. Faren anførte at hans samtykke kun gjaldt så lenge barna var statister

uten replikker og uten fremvisning av deres ansikter. Moren mente derimot at faren hadde gitt et samtykke til at barna ble eksponert slik de ble i filmen – uten noen forbehold.

Når foreldrene er uenige om eksponeringen av felles barn, er spørsmålet hva den enkelte forelder kan foreta seg på egen hånd. Uenigheten kan knytte seg til avgjørelsen om å eksponere barnet og/eller til eksponeringsmaterialets form og innhold. Vurderingstemaet er om uenighet mellom foreldrene påvirker kompetansen som hver forelder har til å eksponere barnet, og i så fall hvordan påvirkningen realiserer seg.

6.2.2 Foreldrenes kompetanse til å eksponere felles barn avhenger av familiesammensetningen

i) Foreldrene har felles foreldreansvar og bor sammen

Foreldre med felles foreldreansvar og som bor sammen, skal ta «avgjerdene saman», jf. bl. § 30 første ledd.²⁹⁸ Ordlyden viser at foreldrene som utgangspunkt må være enige om de personlige avgjørelsene de tar på vegne av barnet, herunder å eksponere det i mediene. Barnelova har ingen lovregel om foreldrene avtalerettslig kan dele opp foreldreansvaret for å bestemme at hver forelder har foreldreansvar i enkelte situasjoner, men ikke i andre. Så lenge foreldrene har felles foreldreansvar og bor sammen, kan ikke den ene forelderens beslutte at barnet eksponeres eller ikke eksponeres uten at den andre forelderens er enig. I punkt 6.3 vurderer jeg om det kan gjøres unntak fra dette utgangspunktet ved at én forelder kan representere begge foreldrene uten fullmakt.

ii) Foreldrene har felles foreldreansvar, men bor ikke sammen

Til tross for at begge foreldrene har foreldreansvar, er rettighetene og pliktene som utledes av bl. § 30 bare gjeldende fullt ut så lenge foreldrene også bor fast sammen med barnet.²⁹⁹ Derfor blir foreldreansvaret begrenset for den som ikke har barnet fast boende hos seg, jf. bl. §§ 37 og 42. Kompetansen til å eksponere barnet i kraft av å ha foreldreansvar, spaltes i tre kategorier avhengig av hvor alvorlig eksponeringsavgjørelsen er for barnet.³⁰⁰ Disse tre kategoriene omtaler jeg heretter som en tredeling av foreldreansvaret.

²⁹⁸ Selv om bl. § 30 første ledd ikke eksplisitt sier at foreldrene må bo sammen, har barnelova egne bestemmelser om foreldreansvaret når foreldrene deler foreldreansvaret og ikke bor sammen, jf. bl. §§ 37 og 42.

²⁹⁹ Sml. bl. §§ 37 og 42, og Bendiksen og Haugli (2021) s. 113.

³⁰⁰ Jf. NOU 2019: 10 s. 67, NOU 2020: 14 s. 167 og 202, og Bendiksen og Haugli (2021) s. 116.

Den første kategorien omhandler de *største og viktigste avgjørelsene* som foreldrene må ta i fellesskap.³⁰¹ For eksempel må avgjørelser om vergemål, navnespørsmål, samtykke til adopsjon, utstedelse av pass og valg av type skole, tas i fellesskap av foreldrene.³⁰² Dersom det gjelder *vesentlige avgjørelser om barnets omsorg*, kan avgjørelsene treffes alene av den som barnet bor fast sammen med etter bl. § 36, jf. bl. § 37 – såkalt bostedsforelder. Eksempler på vesentlige avgjørelser er «om barnet skal vere i barnehage, kor i landet barnet skal bu og andre større avgjerder om dagleglivet», jf. bl. § 37. Lovforarbeidene nevner også spørsmål om fritidssysler, valg av aktivitet i et idrettslag og skolefritidsordning.³⁰³ Dersom barnet har delt fast bosted etter bl. § 36 annet ledd, må foreldrene fatte de vesentlige avgjørelsene i fellesskap.³⁰⁴

Den siste kategorien omfatter de *dagligdagse avgjørelsene* som foreldrene må fatte til enhver tid barnet er sammen med dem, jf. bl. § 42 annet ledd. Eksempler er spørsmål som påkledning, mat, samvær med venner, leggetider, samt daglig tilsyn og stell.³⁰⁵ Paragraf 42 annet ledd viser at det er bostedsforelder som har ansvaret for å ta disse avgjørelsene når barnet er hos denne, og at samværsforelder har samme ansvar under samvær med barnet.³⁰⁶ Samværsforelder er altså betegnelsen for forelder som ikke har barnet fast boende hos seg, men dette utelukker ikke at samværsforelder har del i foreldreansvaret. En samværsforelder med foreldreansvar har derfor rett til å være med i de største og viktigste avgjørelsene for barnet.

En viktig påpekning er at en samværsforelder også kan være en forelder uten foreldreansvar.³⁰⁷ Da har samværsforelder kun samværsrett etter bl. §§ 42 og 43. Til forskjell fra samværsforelder med foreldreansvar, kan ikke samværsforelder uten foreldreansvar ta del i viktigere avgjørelser som gjelder barnet. Foreldreansvaret får først betydning for samværsforelder uten foreldreansvar når det gjelder kompetanse til å fatte avgjørelser utover den daglige omsorgen for barnet etter bl. § 42 annet ledd. Men uavhengig av om samværsforelder har foreldreansvar eller ikke, er kompetansen til å fatte dagligdagse avgjørelser for barnet etter bl. § 42 annet ledd den samme. Derfor er drøftelsene i kapittel 3 til

³⁰¹ Ot.prp. nr. 56 (1996–1997) s. 56, Bendiksen og Haugli (2021) s. 115–117 og Sandberg (2018) barnelova § 37 note 93.

³⁰² Ot.prp. nr. 56 (1996–1997) s. 56 og Sandberg (2018) barnelova § 37 note 93.

³⁰³ Ot.prp. nr. 56 (1996–1997) s. 54.

³⁰⁴ NOU 2020: 14 s. 202.

³⁰⁵ Ot.prp. nr. 56 (1996–1997) s. 56 og NOU 2019: 10 s. 67.

³⁰⁶ Bendiksen og Haugli (2021) s. 114.

³⁰⁷ Bendiksen og Haugli (2021) s. 155.

5 også relevant for å kartlegge hvilken kompetanse en samværsforelder uten foreldreansvar har til å eksponere egne barn.

iii) Den ene forelder har foreldreansvaret alene

Om den ene forelder har foreldreansvaret alene, har den andre forelder normalt samværsrett med barnet.³⁰⁸ Samværsretten skal etablere og opprettholde personlige forbindelser mellom forelder og barnet gjennom direkte kontakt.³⁰⁹ Under samværet er det derfor nødvendig at samværsforelder har en viss kompetanse til å ta avgjørelser overfor og på vegne av barnet for å yte nødvendig «omsut og omtanke».³¹⁰ Samværsforelder har altså rett og plikt til å ta avgjørelser om den daglige omsorgen for barnet under samværet, jf. bl. § 42 annet ledd. Når det gjelder hvilke konkrete avgjørelser samværsforelder kan fatte alene, viser jeg tilbake til redegjørelsen av § 42 annet ledd ovenfor i punkt 6.2.2 ii).

6.2.3 Hvordan løser tredelingen av foreldreansvaret uenighet mellom foreldre med felles foreldreansvar, men som ikke bor sammen?

i) Tredelingen gir bare en tydelig løsning for enkelte konflikter mellom foreldrene

Når foreldre er uenige med hverandre om eksponeringen, må de forholde seg til barnelovas tredeling av foreldreansvaret. Tredelingen bestemmer hvilken kompetanse hver forelder har til å eksponere felles barn i mediene på egen hånd. Tredelingen løser konflikter i den forstand at den forhindrer den ene forelder å fatte beslutninger utenfor sin kompetanse, men tredelingen regulerer ikke hvordan foreldre konkret skal løse en uenighet. Dersom samværsforelder ønsker å foreta eksponering, som er en av de største avgjørelsene eller en vesentlig avgjørelse overfor barnet, må samværsforelder få samtykke av bostedsforelder.³¹¹ Om bostedsforelder er uenig med samværsforelder angående eksponeringen, kan ikke samværsforelder likevel eksponere barnet. Tredelingen løser også uenighet tilknyttet de største og viktigste avgjørelsene overfor barnet, da slike avgjørelser må tas i fellesskap forutsatt delt foreldreansvar.³¹² Videre må foreldre til barn med delt fast bosted ta vesentlige eksponeringsavgjørelser i fellesskap, jf. bl. §§ 30 og 37.

³⁰⁸ Jf. bl. §§ 42 og 43.

³⁰⁹ Se også Bendiksen og Haugli (2021) s. 155. Fratakelse av samværsretten kan skje dersom retten mener at samvær ikke er til barnets beste, jf. bl. § 43 første ledd.

³¹⁰ Bl. § 42 annet ledd.

³¹¹ Ot.prp. nr. 56 (1996–1997) s. 56, Bendiksen og Haugli (2021) s. 115–117, Sandberg (2018) barnelova § 37 note 93 og bl. § 37.

³¹² Ot.prp. nr. 56 (1996–1997) s. 56, Bendiksen og Haugli (2021) s. 115–117 og Sandberg (2018) barnelova § 37 note 93.

Følgelig løser tredelingen uenighet mellom foreldre som har ulike kompetanse etter foreldreansvaret, i de største avgjørelsene for barnet, og for de vesentlige avgjørelsene når barnet har delt fast bosted. Derimot gir ikke tredelingen samme tydelige ramme for de eksponeringsavgjørelsene som kan anses for å være en del av barnets ordinære og daglige omsorg etter bl. § 42 annet ledd. I det følgende omtaler jeg disse eksponeringsavgjørelsene for dagligdagse eksponeringsavgjørelser.

Begrunnelsen for at tredelingen ikke gir samme tydelige ramme, er at foreldrenes kompetanse etter bl. § 42 annet ledd er lik – uavhengig av om forelderen er bostedsforelder eller samværsforelder. Ytterligere er dagligdagse eksponeringsavgjørelser mindre alvorlig enn de største og vesentlige eksponeringsavgjørelsene. Mindre grad av alvorlighet kan tilsi at det er rom for innblanding fra den ene foreldrene om hva den andre forelderen kan gjøre eller ikke gjøre under samværet, enn når det er mer markante skiller mellom foreldrenes kompetanse. Derfor er det usikkert hvordan foreldres uenighet om de dagligdagse eksponeringsavgjørelsene skal løses.

ii) Hvordan løse uenighet om de dagligdagse eksponeringsavgjørelsene?

Foreldre har i utgangspunktet kompetanse til å fatte dagligdagse eksponeringsavgjørelser alene, jf. bl. § 42 annet ledd. Spørsmålet er om uenighet mellom foreldre likevel kan begrense den enkelte forelders kompetanse til å eksponere felles barn i medier. Dersom foreldrene ikke bor sammen, er det viktig at foreldrene respekterer at barnet får anledning til å bli kjent med begge sine foreldre på deres premisser.³¹³ Dette må gjelde så langt barnet ikke tar skade av forelderens premisser. Av den grunn kan ikke forelder A bestemme over de dagligdagse eksponeringstilfellene med virkning for forelder B under dennes samvær, og omvendt.³¹⁴ Den forelderen som ikke er med barnet kan i utgangspunktet høyst gi råd til den forelderen som har samværet.³¹⁵ Derfor bør det kreves tungtveiende momenter rundt eksponeringen dersom forelder A skal kunne nekte forelder B å foreta dagligdags eksponering av barnet som ligger innenfor foreldreansvaret. Uttrykt annerledes kan ikke uenighet være den eneste grunnen til å begrense en legitim eksponeringsavgjørelse.

Ved uenighet om dagligdagse eksponeringsavgjørelser bør konflikten løses ved å ta utgangspunkt i hensynet til barnets beste. Dersom det kan konstateres at eksponeringen er til det beste for barnet eller ikke strider mot barnets beste, må forelder B kunne gjennomføre

³¹³ Backer (2009) lovkommentar til bl. § 42.

³¹⁴ Backer (2009) lovkommentar til bl. § 37.

³¹⁵ Backer (2009) lovkommentar til bl. § 37.

eksponeringen selv om forelder A er uenig. Løsningen kan forankres i at foreldrene skal respektere samværsretten, eksponeringen ligger innenfor foreldreansvaret, og eksponeringen medfører liten skaderisiko for barnet. Ved tvil om eksponeringen samsvarer med hensynet til barnets beste, bør tvilen derimot behandles etter føre-var-prinsippet.³¹⁶ Tvilen kommer da til gode for barnet og den nektende forelderens ved at eksponeringen ikke foretas.

For øvrig må det tas stilling til om eksponeringen av barnet også er et inngrep i privatlivet til den forelderens som ikke ønsker at eksponeringen gjennomføres. For eksempel kan det handle om et harmløst bilde av barnet, der eksponeringen vil avsløre viktige opplysninger om hvor den nektende forelderens bor mens forelderens har hemmelig bostedsadresse. Det er de særlige omstendighetene rundt eksponeringen som tydeliggjør at uenighet om dagligdagse eksponeringsavgjørelser *kan* begrense den ene forelderens kompetanse til å eksponere felles barn. Da må det foretas en klassisk forholdsmessighetsvurdering mellom den ene forelderens ytringsfrihet og den andre forelderens rett på respekt for sitt privatliv.³¹⁷ Jeg behandler ikke forholdsmessighetsvurderingen nærmere, fordi dette er en konflikt som må løses ut fra det menneskerettslige perspektivet, og ikke ut ifra foreldreansvarets rekkevidde.

6.2.4 Hvilke eksponeringsavgjørelser kan fattes alene av foreldre med felles foreldreansvar, men som ikke bor sammen?

i) Anvendelse av tredelingen på eksponeringstilfellene

I punkt 6.2.2 ii) ble det forklart at foreldreansvaret har en tredeling når foreldrene har felles foreldreansvar, men ikke bor sammen. Formålet med punkt 6.2.4 er å vise hvordan tredelingen av foreldreansvaret skal overføres til og anvendes på eksponeringstilfellene. Utfordringen her er å finne frem til ulike eksponeringstilfeller som gir et representativt bilde av hvordan eksponering av barn foregår i virkeligheten. Videre er det krevende å både vurdere og plassere de ulike eksponeringstilfellene etter tredelingen som gjelder for foreldreansvaret. Det er ikke like enkelt å kategorisere eksponeringstilfellene som det er å kategorisere avgjørelser om barnets navn, flytting innenlands og barnets leggetider.³¹⁸

For å kunne anvende tredelingen på eksponeringstilfeller må vurderingen av eksponeringen være objektiv. For eksempel vil en influencer som eksponerer barnet sitt hyppig i sin virksomhet kunne anse eksponeringen som en avgjørelse av dagligdags karakter. Derimot vil

³¹⁶ Se punkt 5.4 om føre-var-prinsippet.

³¹⁷ Se punkt 2.5.3 om den klassiske konflikten mellom privatlivet og ytringsfriheten.

³¹⁸ Jf. punkt 6.2.2 ii) om tredelingen av foreldreansvaret.

de fleste foreldre trolig karakterisere avgjørelsen om å bruke barnet i kommersiell eksponering, som en av de viktigste eksponeringsavgjørelsene. Dersom man skal vurdere hvor alvorlig en eksponeringsavgjørelse er i lys av tredelingen, er det hensiktsmessig å ta i betraktning eksponeringens skaderisiko.³¹⁹ En naturlig slutning er at eksponeringsavgjørelsen blir mer alvorlig desto større skaderisikoen er ved eksponeringen. Eksemplene som skal behandles nedenfor i punkt 6.2.4 ii) til iv) er verken uttømmende eller en fasit, men kan illustrere hvordan ulike eksponeringstilfeller generelt bør behandles av foreldre som ikke bor sammen.

ii) Eksponering som begge foreldrene må være enige om

Eksponering som krever enighet fra begge foreldrene, forutsetter at eksponeringen er en av de største og viktigste avgjørelsene foreldrene kan ta overfor barnet. Eksponeringen må objektivt sett ikke være en vanlig del av barnets dagligliv. Dersom skaderisikoen er stor, er det en oppfordring til å kreve samtykke fra begge foreldrene fordi det skal mindre til for at eksponeringen strider mot barnets beste.

Et eksempel på eksponering som medfører stor skaderisiko for barnet er den typen eksponering som organisasjonen Løvemammaene utøver. Organisasjonens medlemmer opptrer aktivt i diverse medier for å fortelle om sitt liv som «løveforeldre» til barn med sykdom og/eller funksjonsnedsettelse. Organisasjonen har en Snapchat-kanal der foreldre fast legger ut eksponeringsmateriale. Eksponeringsmaterialet er tilgjengelig for enhver som bruker Snapchat. I tillegg kan eksponeringsmaterialet enkelt lagres og videresendes ved for eksempel å ta skjermbilde av materialet, selv om foreldrene oppfordrer til å ikke gjøre det. Foreldrene har i realiteten ingen kontroll over hvem mottakerne er, og om mottakerne følger deres oppfordring. På Snapchat-kanalen opplyser løveforeldrene om barnets sykdom eller funksjonsnedsettelse ved å offentliggjøre bilder, videoer og tekst om barnets tilstand. Til tross for at intensjonen med eksponeringen er god, er det ubestridt at eksponeringen utleverer sensitive personopplysninger. Derfor må disse tilfellene kunne plasseres innunder den eksponeringstypen som krever at begge foreldrene er enige om eksponeringen.

Andre eksponeringstilfeller som bør kreve samtykke fra begge foreldrene, er dokumentarserier om barn som skiller seg fra majoriteten. Her kan de norske dokumentarseriene «Født i feil kropp», «Søsken» og «Hjertebarna» trekkes frem som eksempler. Seriene handler henholdsvis om deltakernes forhold til egen kjønnsidentitet,

³¹⁹ Se punkt 5.2 om eksponeringens skadevirkninger.

forholdet mellom søsken der en av søsknene har en funksjonshemming, og hverdagen til hjertesyke barn. Slike dokumentarserier offentliggjør sensitive personopplysninger om det deltagende barnet som skiller seg ut fra majoriteten. Derfor bør begge foreldrene ta avgjørelsen sammen om barnet skal eksponeres på den måten.

Det kan også vises til influencere som eksponerer barnet sitt på nett i kommersielt øyemed. Så lenge det ikke gjelder et forbud mot slik eksponering, foreligger det gode grunner for å konstatere at eksponeringen i alle fall krever samtykke fra begge foreldre.³²⁰ Et siste eksempel er foreldrenes eksponering av sine talentfulle barn med formål om at barnet skal få et karriereløft. Avgjørelsen om å hjelpe barnet til å bli oppdaget og kjent for sitt talent kan medføre at barnet får et liv i offentligheten, og at barnet inntretr jobblivet i tidlig alder.

iii) Eksponering som bostedsforelder kan bestemme over alene

Bostedsforelder kan alene bestemme over eksponeringstilfeller som er av vesentlig betydning overfor barnet, jf. bl. § 37. Om eksponeringen er av vesentlig betydning kan baseres på om skaderisikoen er moderat. Et eksempel på eksponering i denne kategorien er barn som eksponeres i Aftenposten Junior. Aftenposten Junior er en avis som retter seg direkte til barn og unge for å blant annet fremme leseglede og læring med spesialtilpasset nyhetsinnhold. Avisen er landsdekkende og finnes i papir- og nettutgave. Skaderisikoen blir riktignok større når avisen er landsdekkende i flere formater. Derimot har avisen en begrenset interessert mottakerkrets: Avisen er laget for barn og unge i Norge, samtidig som avisen er skrevet på norsk. Ytterligere må det påpekes at avisen er underlagt medieansvarsloven og Vær Varsom-plakaten, der barn har et særlig vern i Vær Varsom-plakaten (2021) punkt 4.8.

På grunn av forhold som demper skaderisikoen, er eksponering i Aftenposten Junior og liknende aviser neppe en av de viktigste avgjørelsene overfor barnet. Men eksponering i en landsdekkende avis er heller ikke en del av de dagligdagse omsorgsavgjørelsene etter bl. § 42. Trolig vil eksponering i slike aviser ligge innunder kompetansen som bostedsforelder har etter foreldreansvaret. Forutsetningen er likevel at eksponeringsmaterialet ikke oppgir barnets sensitive personopplysninger. I tilfeller der barnets sensitive personopplysninger offentliggjøres vil nok eksponeringen kreve samtykke fra begge foreldrene fordi skaderisikoen øker betraktelig, jf. punkt 6.2.4 ii).

Et annet eksempel er at barnet er med i tv-innslag som et intervjuobjekt i en nyhetssending, eller sender en hilsen til familiemedlemmer gjennom den årlige 17. mai-sendingen på NRK.

³²⁰ Se punkt 5.3.2 om foreldre som eksponerer barn i sin influencervirksomhet.

Skaderisikoen blir større ved at eksponeringen skjer digitalt som tv-sending, og gjerne blir liggende på internett som lagret opptak. Eksponeringen er i de fleste tilfeller likevel ikke så alvorlig til å falle innunder den første kategorien. Skaderisikoen reduseres ved at tv-innslaget kringkastes i Norge. Mottakerkretsen blir også i stor grad begrenset, fordi norsktalende tv-sendinger om nasjonale og lokale forhold har begrenset relevans og interesse for utlandet. I tillegg er det forskjell på å være med i et kort tv-innslag kontra å være deltager i en hel tv-serie eller film. Derimot er det viktig å påpeke at også deltagelse i korte tv-innslag kan kreve samtykke fra begge foreldre. For eksempel kan et nasjonalt nyhetsinnslag handle om et barns sensitive personopplysninger, som gjør at skaderisikoen øker fra å være moderat til stor.

iv) Eksponering som samværsforelder kan bestemme over alene

For at samværsforelder alene skal kunne bestemme eller samtykke til at barnet eksponeres, må den konkrete eksponeringen være en avgjørelse tilhørende den daglige omsorgen, jf. bl. § 42 annet ledd. Eksponeringstilfellene som ligger innenfor de dagligdagse avgjørelsene, medfører lav skaderisiko i forhold til eksponeringstilfellene behandlet i punkt 6.2.4 ii) og iii). Fellesnevneren for de dagligdagse eksponeringsavgjørelsene er nettopp at de inntreffer som en alminnelig del av barnets dagligliv. Dette nødvendiggjør at samværsforelder kan fatte avgjørelsene alene for å få hverdagslivet til å gå rundt.

En samværsforelder har kompetanse til å publisere harmløst eksponeringsmateriale fra barnets hverdag, såfremt eksponeringen ikke strider mot barnets beste etter en nærmere vurdering.³²¹ For eksempel kan det være innenfor foreldreansvaret at samværsforelder publiserte et bilde av barnet som koser seg på lekeplassen. Videre kan samværsforelder trolig samtykke til at barnet, som scoret vinnermålet, får portrettet sitt publisert i lokalavisen av en journalist etter at håndballaget vant en kamp. Det sentrale er at de fleste tilfellene der foreldre eksponerer egne barn, er gjort i forbindelse med barnets dagligliv som faller innunder den daglige omsorgen for barnet.

Et interessant spørsmål er om samværsforelder også kan samtykke til at barnehagen eller skolen fotograferer barnet og bruker bildematerialet til ulike interne formål. For eksempel til å lage skolekataloger og i bruk av ulike kommunikasjonsplattformer mellom barnehagen/skolen og hjemmet.³²² Dersom barnehagen eller skolen bruker digitale hjemmesider, sosiale medier eller andre digitale kommunikasjonsplattformer til dokumentasjon og informasjonsutveksling

³²¹ Se kapitlene 3, 4 og 5.

³²² Prop. 145 L (2020–2021) s. 16.

om barna, må rekkevidden av samværsforelderens kompetanse vurderes nærmere.³²³

Digitaliseringen påvirker størrelsen av skaderisikoen, noe som kan påvirke samværsforelderens kompetanse. Det er tross alt lettere å både iakttå og misbruke eksponeringsmaterialet når det er digitalt enn når eksponeringsmaterialet eksisterer i et begrenset antall fysiske eksemplarer.

Om samværsforelderene alene kan samtykke til at barnets personopplysninger innhentes og offentliggjøres av barnehagen eller skolen, må i stor grad baseres på retningslinjene som barnehagen eller skolen har for deling av personopplysninger. Dersom barnehagen eller skolen foretar tiltak for å redusere skaderisikoen, er dette et argument for at eksponeringsavgjørelsen kan tilhøre den daglige omsorgen for barnet.³²⁴ For eksempel kan skolen og barnehagen kun offentliggjøre eksponeringsmaterialet for foreldre til barn i samme klasse eller barnehageavdeling. Skolen og barnehagen kan også sladde ansikt og bare ta bilder av barna bakfra når de er påkledd.

Teoretisk sett er det nok mulig at en samværsforelder kan samtykke til at barnehager og skoler eksponerer barnet, fordi det er en del av barnets ordinære omsorg og dagligliv. Jeg er imidlertid kritisk til om det er en hensiktsmessig måte at barnehager og skoler kun skal belage seg på samværsforelders samtykke. I praksis bør barnehager og skoler innhente samtykke fra forelderene med størst kompetanse etter tredelingen av foreldreansvaret. På den måten unngår man mange spørsmål om det faktisk foreligger et gyldig samtykke til eksponeringen.

v) Avsluttende refleksjoner

Gjennomgangen i punkt 6.2.4 ii) til vi) viser at det er vanskelig å konkludere hvor det enkelte eksponeringstilfellet skal plasseres etter barnelovas tredeling av foreldrenes kompetanse. Det er særlig krevende å dra skillet mellom hva som utgjør de vesentlige eksponeringstilfellene som bostedsforelder må samtykke til etter bl. § 37, og de dagligdagse eksponeringstilfellene som samværsforelder kan samtykke til alene etter bl. § 42 annet ledd. Det skal bare til få og små endringer i faktumet før eksponeringen blir så alvorlig at den kan plasseres innunder en annen kategori etter foreldreansvarets tredeling. Usikkerheten som oppstår ved grensedragningen mellom ulike eksponeringstilfeller, tydeliggjør at en anvendelse av tredelingen på eksponeringstilfellene i aller høyeste grad skaper gråsoner.

³²³ Se for eksempel de digitale kommunikasjonsplattformene Visma, Vigilo, TietoEvry Education og IST, som det er vanlig å bruke i skolen og barnehagen, jf. NOU 2022: 11 s. 122.

³²⁴ Se punkt 5.2 om skadevirkninger av eksponeringen og punkt 5.4 om føre-var-prinsippet.

Utgangspunktet for å i det hele tatt kunne overføre tredelingen på eksponeringstilfellene, er at tredelingen kommer tydelig frem i lovteksten. For de vesentlige og dagligdagse avgjørelsene kommer tredelingen eksplisitt til uttrykk i bl. §§ 37 og 42 annet ledd. Derimot er det vanskeligere å forstå at foreldrene med felles foreldreansvar må være enige om de største avgjørelsene som rammer barnets personlige forhold. Her må rettsanvenderen foreta en systembasert tolkning av barnelova, samt lete i lovforarbeider og juridisk teori for å finne frem til svaret.³²⁵ Av den grunn bør gjeldende rett endres ved at barnelova – i ny lovbestemmelse – eksplisitt stadfester at foreldre må fatte de største avgjørelsene i fellesskap.

Det er vanskelig å regulere hvor grensedragningen mellom ulike eksponeringstilfeller bør gå i henhold til foreldreansvarets tredeling. Likevel kan eksponeringens skaderisiko gi et godt utgangspunkt for å vurdere hvor alvorlig en eksponeringsavgjørelse er. Jo større skaderisiko eksponeringen medfører, desto mer tilsier at eksponeringen er en avgjørelse som foreldrene må beslutte i fellesskap. Når det er sagt må eksponeringen alltid sammenholdes med hensynet til barnets beste, jf. bl. § 30 første ledd. Dersom eksponeringen strider mot hensynet til barnets beste, har ikke uenigheten mellom foreldrene noe å si. Da kan eksponeringen uansett ikke gjennomføres i kraft av kompetansen som foreldreansvaret eller samværsretten gir til foreldrene.

6.3 Foreldre med felles foreldreansvar og som bor sammen: Kan én forelder representere begge foreldrene uten fullmakt?

6.3.1 Problemstillingen

I utgangspunktet skal avgjørelser om barnets personlige forhold treffes i fellesskap mellom foreldre med felles foreldreansvar som bor sammen, jf. bl. § 30 første ledd. Formuleringen «ta avgjørdene saman» ble tilføyd i ordlyden nettopp for å tydeliggjøre at foreldrene skal ta beslutninger om barnets personlige forhold sammen.³²⁶ Enighet må foreligge når den ene forelder selv skal eksponere barnet, men også når det er tale om å gi samtykke til at en tredjeperson eksponerer barnet.

³²⁵ Se for eksempel Ot.prp. nr. 56 (1996–1997) s. 56, Bendiksen og Haugli (2021) s. 115–117 og Sandberg (2018) barnelova § 37 note 93.

³²⁶ Prop. 161 L (2015–2016) s. 33–34. Samtykket fra en forelder kan trolig oppstå ved konkludent atferd, jf. kjennelsen TOSL-2022-118944.

I realiteten kan det oppstå mange upraktiske situasjoner dersom det alltid må innhentes samtykke fra den andre forelderens i mangel av fullmakt.³²⁷ Innhenting av den andre forelderens samtykke kan være tidskrevende. Av den grunn kan det være vanskelig å anvende utgangspunktet i bl. § 30 fullt ut på alle avgjørelser som gjelder eksponering av felles barn. Dette reiser spørsmålet om foreldre med felles foreldreansvar som bor sammen, kan representere hverandre når kun én av dem eksponerer barnet, eller avgir samtykke til at barnet kan eksponeres. Ettersom representasjon fraviker utgangspunktet etter bl. § 30 første ledd, oppstår det også spørsmål om i hvilke eksponeringstilfeller representasjon kan aksepteres. Spørsmålet om den ene forelderens kan representere begge foreldrene har stor betydning for hvordan felles foreldreansvar skal praktiseres funksjonelt i det virkelige liv. Dersom forelder A – på vegne av seg selv og forelder B – kan bestemme at barnet eksponeres eller avgi et virksomt samtykke til tredjeperson, blir forelder B bundet av samtykket til forelder A. Representasjon påvirker kompetansen som hver forelder har etter foreldreansvaret. Den ene forelderens trenger ikke å innhente samtykke fra den andre forelderens, samtidig som at tredjeperson ikke trenger å innhente samtykke fra begge foreldrene.

6.3.2 Hva sier rettskildene om representasjon mellom foreldrene?

Barnelova regulerer ikke spørsmålet om den ene forelderens kan representere begge foreldrene.³²⁸ I NOU 2019: 10 behandler Åpenhetsutvalget spørsmålet om representasjon kort. Åpenhetsutvalget uttaler at når foreldrene har felles foreldreansvar og bor sammen, kan man «antagelig gå ut i fra at en forelder kan representere begge og samtykke på vegne av begge foreldrene».³²⁹ Utvalget følger opp antagelsen med denne setningen:

«I alle fall når det kommer til spørsmål om behandling av personopplysninger i form av å ta eller publisere bilder, film eller lydopptak, og der den som innhenter samtykket ikke har noen grunn til å tro at det er uenighet mellom foreldrene.»³³⁰

Uttalelsene fra Åpenhetsutvalget gir imidlertid ikke en sikker avklaring på spørsmålet om representasjon, ettersom konklusjonen bygger på antagelser i en NOU. I mangel av rettskilder som gir et klart svar på spørsmålet er det fremdeles usikkert om foreldrene kan representere hverandre og i så fall når representasjon kan skje.

³²⁷ Se lov 31. mai 1918 nr. 4 om avslutning av avtaler, om fullmakt og om ugyldige viljeserklæringer (avtaleloven – avtl.) kapittel 2 om fullmakt.

³²⁸ Se også NOU 2019: 10 s. 67 og NOU 2020: 14 s. 168.

³²⁹ NOU 2019: 10 s. 67.

³³⁰ NOU 2019: 10 s. 67.

6.3.3 Rettslig grunnlag for analogi fra helse retten?

i) Er analogi fra pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4 løsningen på spørsmålet om representasjon?

En mulig løsning på spørsmålet om representasjon er å se hen til særlovgivning som eksplisitt regulerer når det er tilstrekkelig at én forelder samtykker. Der lovforarbeidene har tatt opp spørsmålet om representasjon, vises det til pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4 som eksempel på en lovhjemmel som regulerer når det er tilstrekkelig med samtykke fra én forelder.³³¹ Paragrafen regulerer samtykke til helsehjelp på vegne av barn under 16 år. Til tross for at lovbestemmelsen regulerer samtykke i forbindelse med helsehjelp til barnet, er den relevant for spørsmålet om representasjon tilknyttet eksponering. Grunnen er at pbrl. § 4-4 er utformet etter barnelovas regler om foreldreansvarets tredeling og barnets medbestemmelsesrett.³³² Følgelig er det mindre betenkelig å trekke analogiske slutninger fra lovbestemmelsene i pasient- og brukerrettighetsloven som harmoniserer med barnelovas system og regler.

Analogisk anvendelse kan forsvares ved at like tilfeller skal behandles likt for å motvirke vilkårlighet og fremme sammenheng i rettssystemet.³³³ Derfor forutsetter analogisk anvendelse av en lovregel at det foreligger både faktiske likheter og formålslikheter mellom tilfellene det skal foretas analogi mellom.³³⁴ I tillegg må analogisk anvendelse av lovregelen resultere i en god regel for tilfellet som ikke omfattes av lovregelen.³³⁵

Etter pbrl. § 4-4 første ledd har foreldre kompetanse til å samtykke til helsehjelp på vegne av barn under 16 år. I utgangspunktet skal begge foreldrene samtykke til at felles barn får helsehjelp. Det at foreldrene må være enige med hverandre og fatte avgjørelsen sammen, samsvarer med utgangspunktet i bl. § 30 første ledd. Pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4 oppstiller imidlertid to unntak fra utgangspunktet om at begge foreldrene må avgi samtykke. I pbrl. § 4-4 annet ledd står det eksplisitt at det er tilstrekkelig at én av foreldrene samtykker til helsehjelp som regnes som «del av den daglige og ordinære omsorgen for barnet, jf. barnelova §§ 37 og 42 andre ledd». Det betyr at både bostedsforelder etter § 37 og samværsforelder etter § 42 kan avgi virksomt samtykke på vegne av begge foreldrene dersom helsehjelpen er en del

³³¹ NOU 2019: 10 s. 67 og NOU 2020: 14 s. 168, samt lov 2. juli 1999 nr. 63 om pasient- og brukerrettigheter (pasient- og brukerrettighetsloven – pbrl.).

³³² Se pbrl. § 4-4 annet og femte ledd.

³³³ Askeland (2005) s. 500 og Monsen (2012) s. 97.

³³⁴ Monsen (2012) s. 97.

³³⁵ Monsen (2012) s. 97.

av barnets daglige og ordinære omsorg.³³⁶ Etter pbrl. § 4-4 tredje ledd gjelder tilsvarende for helsehjelp som kvalifisert helsepersonell mener er «nødvendig for at barnet ikke skal ta skade». Med andre ord kan én forelder avgi virksomt samtykke på vegne av begge foreldrene i de viktigste avgjørelsene om helsehjelp for barnet.³³⁷ Dermed er tredje ledd et lovfestet unntak fra hovedregelen om at de største avgjørelsene må treffes i fellesskap mellom foreldre med felles foreldreansvar.³³⁸

Spørsmålet er om de lovfestede unntakene i pbrl. § 4-4 annet og tredje ledd kan anvendes analogisk på eksponeringstilfellene når foreldrene har felles foreldreansvar og bor sammen. Åpenhetsutvalgte skiller ikke mellom ulike eksponeringstilfeller når de uttaler at foreldrene antagelig kan representere hverandre. I stedet legger utvalget til grunn at representasjon i alle fall kan skje om tredjepersonen som innhenter samtykket ikke har noen grunn til å tro at det er uenighet mellom foreldrene. Nettvett.no mener også det er tilstrekkelig at én av foreldrene gir samtykke til bildepublisering av barnet når foreldrene har felles foreldreansvar, men avklarer ikke om representasjon avhenger av hva slags eksponering det er tale om.³³⁹

Ettersom eksponeringstilfellene kan variere i innhold, omfang og form, bør spørsmålet om representasjon nyanseres deretter. Dersom eksponeringen er en av de største avgjørelsene eller en vesentlig avgjørelse for barnet, kan dette tilsi at begge foreldrene faktisk må gi samtykke.³⁴⁰ I så fall kan eksponeringens alvorlighet i seg selv være et moment for tredjepersonen – som innhenter samtykket – til å forstå at det ikke er nok med kun samtykke fra den ene forelder. I den videre drøftelsen av om én forelder kan representere begge foreldrene, vurderer jeg representasjon opp mot hvor alvorlig eksponeringen er.

Eksponeringens alvorlighet følger tredelingen av eksponeringstilfellene, som ble redegjort i punkt 6.2.4 ii). Dermed vurderer jeg om det kan foretas analogi mellom pbrl. § 4-4 annet ledd

³³⁶ Ifølge Syse (2022) pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4 note 155 er ordinære legebesøk og behandlingsoppfølging en del av barnets daglige og ordinære omsorg. Eksempler er behandling av «øreverk, halsbetennelse, skrubbsår og så videre». Lovbestemmelsen gjelder også for personer som er barnets foreldre etter barnelova og adopsjonsloven, men som ikke har foreldreansvar for barnet, jf. bl.§ 42 annet ledd om samvær.

³³⁷ Det må foreligge en konkret helsefaglig vurdering av hva som kan være skadelig for barnet, jf. ordlyden «kvalifisert helsepersonell mener er nødvendig» i pbrl. § 4.4. Ifølge Syse (2022) pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4 note 157 kan skaden være av somatisk og psykisk art, der det avgjørende er om risikoen er noe mer enn en «ubetydelig skade eller ubehag for barnet».

³³⁸ Ot.prp. nr. 56 (1996–1997) s. 56, Bendiksen og Haugli (2021) s. 115–117 og Sandberg (2018) barnelova § 37 note 93.

³³⁹ Nettvett.no (2020). Det er interessant å se hvilken forståelse Nettvett.no, som en utenrettslig aktør, har om representasjonsspørsmålet. Begrunnelsen er at det kan gi en pekepinn om samme forståelsen gjelder generelt i samfunnet i mangel på et klart svar fra rettskildene.

³⁴⁰ Se punkt 6.2.4 ii) og iii) for hvilke eksponeringstilfeller som regnes som de største avgjørelsene, eller som vesentlige avgjørelser.

og de dagligdagse eksponeringsavgjørelsene.³⁴¹ Deretter vurderer jeg muligheten for analogi mellom pbrl. § 4-4 tredje ledd og de største og vesentlige eksponeringsavgjørelsene.³⁴²

ii) Representasjon mellom foreldrene når eksponeringen er en del av barnets daglige og ordinære omsorg

Det er når eksponeringen er en del av barnets daglige og ordinære omsorg at representasjon er særlig aktuelt. Aktualiteten skyldes at det er flest tilfeller av de dagligdagse eksponeringstilfellene. Utgangspunktet i bl. § 30 første ledd kan derfor medføre uforholdsmessige store anstrengelser for å gjennomføre eksponering som samsvarer med barnets beste. I realiteten gir bl. § 30 første ledd upraktiske situasjoner for både barnet og foreldrene hva gjelder eksponering. Det er ikke alltid at foreldrene på kort tid kan få tak i hverandre i hverdagen for å avklare et oppstått samtykkespørsmål. Ved å følge bl. § 30 kan ikke forelder A bestemme at barnet skal eksponeres, eller avgi samtykke til tredjeperson på vegne av dem begge, selv om forelder B ikke ville motsatt seg eksponeringen. Løsningen som bl. § 30 fastsetter kan da virke for streng og lite operativ til å brukes i hverdagen, særlig når eksponeringen ikke medfører høy skaderisiko for barnet.

Hva gjelder vilkårene for analogisk anvendelse, må det påpekes at det ikke er faktisk likhet mellom å motta helsehjelp og å bli eksponert i medier. Dette taler for at pbrl. § 4-4 annet ledd ikke kan løse representasjonsspørsmålet mellom foreldre tilknyttet de dagligdagse eksponeringstilfellene. På den annen side er foreldres bestemmelsesrett og samtykkekompetanse etter foreldreansvaret alltid relevant i rettsspørsmål som gjelder barn uten samtykkekompetanse.³⁴³ Det særegne med foreldreansvaret er at det skal gjelde på mange ulike livsområder i barnets liv. Dermed ville det vært umulig for lovgiver å lovregulere alle tilfeller der foreldreansvaret får betydning i barneretten. Selv om samtykke til helsehjelp for barn er eksplisitt regulert i pbrl. § 4-4, utelukker ikke det at en tilsvarende løsning også bør gjelde for andre tilfeller der foreldrenes kompetanse etter foreldreansvaret står sentralt. En kan dermed hevde – ut ifra et bredere barnerettslig perspektiv – at den faktiske likheten mellom pbrl. § 4-4 og eksponeringstilfellene er bestemmelsesretten og samtykkekompetansen som foreldre har etter foreldreansvaret.

³⁴¹ Jf. bl. § 42 annet ledd, og punkt 6.2.4 iv).

³⁴² Jf. Ot.prp. nr. 56 (1996–1997) s. 56, Bendiksen og Haugli (2021) s. 115–117 og Sandberg (2018) barnelova § 37 note 93, og bl. § 37. Se også punkt 6.2.4 ii) til iii).

³⁴³ Såfremt rettsspørsmålet faller innunder foreldreansvarets anvendelsesområde, jf. punkt 2.2 om foreldreansvaret.

Videre er formålet med pbrl. § 4-4 å sørge for at barnet mottar forsvarlig omsorg i form av helsehjelp. Forsvarlig omsorg krever i blant at foreldre må foreta handlinger og avgjørelser raskt. Helsehjelp inngår her. Slik sett foreligger det et nødvendighetselement når det gjelder helse, og nødvendighetselementet kan vanskelig sies å være så fremtredende når det gjelder dagligdags eksponering. Men pbrl. § 4-4 omhandler også effektivitet og progresjon i den beslutningsprosessen som foreldre må gjennom når de utøver foreldreansvaret. Effektivitet og progresjon gjelder også for de dagligdagse eksponeringsavgjørelsene, fordi det er ønskelig å unngå uforholdsmessige store anstrengelser for å gjennomføre dagligdags eksponering som samsvarer med barnets beste. Det at foreldre generelt må ha kompetanse til å fatte enkelte avgjørelser raskt, er tilknyttet den daglige driften av familielivet for å få hverdagen til å gå rundt. Av den grunn kan det sies å foreligge formålslikhet mellom pbrl. § 4-4 og eksponeringsavgjørelsene.

Det avgjørende for at pbrl. § 4-4 annet ledd kan anvendes analogisk på de dagligdagse eksponeringstilfellene er om det fører til en god regel. Om foreldre ikke kan representere hverandre når det gjelder eksponering innenfor barnets daglige og ordinære omsorg, gir lovgivningen en forskjellsbehandling som kan virke uforståelig for folk flest. Det vises til at den enkelte forelderens bestemmelsesrett og samtykkekompetanse blir forskjellig avhengig av om foreldrene bor sammen eller ikke, selv om eksponeringen er den samme. For eksempel kan ikke den ene forelder alene samtykke til at barnet, som scoret vinnermålet for håndballaget, får portrettet sitt publisert i lokalavisen av en journalist. Denne løsningen er lite tilfredsstillende når samme forelder trolig kunne avgitt virksomt samtykke til samme eksponering om foreldrene ikke bodde sammen, jf. bl. § 42 annet ledd og punkt 6.2.4 iv). En slik løsning gir ikke en tilfredsstillende rettstilstand sett opp mot hvordan foreldreansvaret må utøves i det virkelige liv. Derfor vil representasjon mellom foreldre i de dagligdagse eksponeringstilfellene være en god regel.

Et bredere barnerettslig perspektiv på pbrl. § 4-4 annet ledd tilsier at en analogisk anvendelse av lovbestemmelsen bør være mulig på dagligdagse eksponeringsavgjørelser.

iii) Representasjon mellom foreldrene når eksponeringen er en av de største avgjørelsene, eller en vesentlig avgjørelse for barnet

Spørsmålet her er om den ene forelderen kan representere begge foreldrene når eksponeringen er en av de største avgjørelsene for barnet, eller av vesentlig betydning.³⁴⁴ I motsetning til de dagligdagse eksponeringsavgjørelsene, vil de større avgjørelsene kreve flere inngående refleksjoner av foreldrene. Begrunnelsen er at disse eksponeringstilfellene medfører større skaderisiko for barnet.³⁴⁵ Hva gjelder faktisk likhet mellom å motta helsehjelp og eksponering i medier, viser jeg til drøftelsen om faktisk likhet ovenfor i punkt 6.3.3 ii).

Derimot er det vanskeligere å stadfeste formålslikhet mellom pbrl. § 4-4 tredje ledd og eksponeringstilfellene. Det kan neppe sies at de største og vesentlige eksponeringsavgjørelsene vanligvis oppstår plutselig, slik de dagligdagse eksponeringstilfellene kan gjøre. Av den grunn er det ikke et like sterkt behov for å oppnå effektivitet og progresjon i hverdagslivet når det gjelder de største og vesentlige eksponeringstilfellene. Pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4 tredje ledd fremmer riktignok effektivitet og progresjon i likhet med § 4-4 annet ledd. Effektiviteten og progresjonen er likevel direkte knyttet opp mot nødvendighetskravet i ordlyden «nødvendig for at barnet ikke skal ta skade». Slik jeg tolker pbrl. § 4-4 er nødvendighetselementet enda sterkere i tredje ledd enn det er i annet ledd, fordi helsehjelpen må være nødvendig for barnet for at representasjon kan skje. For å stadfeste at det foreligger formålslikhet, må eksponeringen i de største og vesentlige eksponeringstilfellene også være nødvendig for barnet for at representasjon mellom foreldrene kan være aktuelt.

Det problematiske er at nødvendighetskravet generelt ikke er like treffende for eksponeringsavgjørelsene. Det er lettere å stadfeste nødvendighet forbundet med helsehjelp enn eksponering. Ordlyden «nødvendig» tilsier at eksponeringen ikke bare må være ønskelig, men eksponeringen må dekke et behov. Nødvendighetselementet setter derfor opp en høy terskel for å kunne fastslå at eksponering av barnet er nødvendig for barnets skyld. Eksempler på eksponeringstilfeller som kan være nødvendig for barnet, er eksponering av syke barn for å motta statlig helsehjelp og eksponering av barn som er etterlyst. Disse eksponeringstilfellene tilhører imidlertid sjeldenheten, og en representasjonsregel blir lite praktisk. Videre må det fremheves at representasjon i de største og vesentlige eksponeringsavgjørelsene er et stort

³⁴⁴ Se punkt 6.2.4 ii) og iii) for henholdsvis hvilke eksponeringstilfeller som regnes som de største avgjørelsene og som vesentlige avgjørelser.

³⁴⁵ Se punkt 5.2 om eksponeringens skadevirkninger.

unntak fra hovedregelen i bl. § 30. Unntaket blir særlig markant ved at eksponering medfører stor skaderisiko for barnet. Størrelsen på skaderisikoen tilsier at foreldre – i samsvar med bl. § 30 – bør fatte de største og vesentlige eksponeringsavgjørelsene i fellesskap.

Av hensyn til barnets beste er en representasjonsregel mellom foreldrene i de største og vesentlige eksponeringstilfellene, neppe en god regel. Det er på grunn av skaderisikoens størrelse at foreldrene bør diskutere og vurdere eksponeringen i fellesskap for å komme til en god avgjørelse for barnet. Derfor bør ikke representasjon være mulig i eksponeringstilfeller som strekker seg utover den daglige og ordinære omsorgen. Følgelig bør det innhentes samtykke fra begge foreldrene i de største og vesentlige eksponeringstilfellene.

Kapittel 7

Avsluttende kommentarer

Masteroppgavens problemstilling har vært hvilken kompetanse foreldre har til å eksponere egne barn på ulike medieplattformer – i kraft av foreldreansvaret. Analysen bekrefter at rettsspørsmålet ikke kan besvares med en generell og entydig konklusjon. Det er flere grunner til dette. For det første vil foreldreansvarets rekkevidde generelt minske desto eldre barnet blir. For det andre er eksponeringstilfellene nyanserte, noe som legger ulikt press på barnets rettigheter og interesser. For det tredje er innholdet i barnets beste forskjellig fra barn til barn. Svaret på problemstillingen beror altså på en konkret helhetsvurdering, der det avgjørende er om eksponeringen strider mot hensynet til barnets beste. Gjennomgangen illustrerer imidlertid at det er lett å angripe problemstillingen ut fra foreldrenes rett på ytringsfrihet.

Videre viser analysen at gjeldende rett verner om barnets privatliv, barnets med- og selvbestemmelsesrett og barnets beste. Problemet er at vernet gis gjennom et fragmentert regelverk som er generelt utformet. Derfor er det vanskelig å anvende rettsreglene i sammenheng, og på en måte som gir barnet et tilfredsstillende vern i henhold til sine interesser og behov. Lovgiver bør etterstrebe en mer helhetlig tilnærming i lovgivningen for å styrke barns rettsstilling ved foreldres medieeksponering. Her er det imidlertid viktig å anerkjenne at den raske teknologiutviklingen kompliserer problemstillingen i stor grad ved å nyansere eksponeringstilfellene. Derfor er det vanskelig å utforme dekkende lovbestemmelser som er egnet til å følge samfunnsutviklingen.

Til tross for en mer helhetlig regulering av kompetansespørsmålet, tror jeg det vil være vanskelig å utforme en lovbestemmelse som ikke krever en skjønnsmessig vurdering. Dette er likevel ikke til hinder for at lovgiver kan operasjonalisere det nærmere innholdet i foreldreansvaret tilknyttet barneeksponering enn det gjeldende rett gjør i dag. God lovgivning er særlig viktig når det er vanskelig å overprøve foreldrenes forståelse av barnets beste.

Lovgivningen må da være tydelig for at barn og foreldre enklere kan forutse sin rettsstilling i rettsforholdet til hverandre. Det er for eksempel behov for at lovgivningen fremhever barnets nektelsesrett, tredelingen av foreldreansvaret, og avklarer spørsmålet om personvernrettslig myndighetsalder. Et viktig poeng er at arbeidet med å styrke barns rettigheter ikke slutter ved en eventuell lovendring. Tvert imot er lovendringen bare starten på den virkelige jobben med å realisere en forbedret rettsstilling til barn i møte med foreldres medieeksponering.

Kilderegister

Lover

Nasjonale lover

- 1814 Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grl.).
- 1902 Lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven) (opphevet).
- 1918 Lov 31. mai 1918 nr. 4 om avslutning av avtaler, om fuldmagt og om ugyldige viljeserklæringer (avtaleloven – avtl.).
- 1969 Lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning (skadeserstatningsloven – skl.).
- 1981 Lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova – bl.).
- 1997 Lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven – ftrl.).
- 1999 Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven – mrl.).
- 1999 Lov 2. juli 1999 nr. 63 om pasient- og brukerrettigheter (pasient- og brukerrettighetsloven – pbrl.).
- 2000 Lov 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven – popplyl.) (opphevet).
- 2002 Lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd (barnetrygdloven – btrl.).
- 2002 Lov 7. juni 2002 nr. 19 om personnavn (navneloven).
- 2003 Lov 1. august 2003 nr. 86 om endringer i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov).
- 2005 Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven – strl.).
- 2005 Lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven – aml.).
- 2008 Lov 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven – utlendl.).

- 2008 Lov 20. juni 2008 nr. 44 om medisinsk og helsefaglig forskning (helseforskningsloven – hforsknl.).
- 2009 Lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven – nml.).
- 2009 Lov 18. desember 2009 nr. 131 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (sosialtjenesteloven – sotjl.).
- 2010 Lov 26. mars 2010 nr. 9 om vergemål (vergemålsloven – vgml.).
- 2017 Lov 16. juni 2017 nr. 48 om adopsjon (adopsjonsloven).
- 2018 Lov 15. juni 2018 nr. 38 om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven).
- 2020 Lov 24. april 2020 nr. 31 om tros- og livssynssamfunn (trossamfunnsloven).
- 2020 Lov 29. mai 2020 nr. 59 om redaksjonell uavhengighet og ansvar i redaktørstyrte journalistiske medier (medieansvarsloven).
- 2021 Lov 18. juni 2021 nr. 97 om barnevern (barnevernsloven – bvl.).

Utenlandske lover

- 1949 Föräldrabalken (1949:381) av 10. juni 1949 (Sverige).
- 2020 Bekendtgjørelse af forældreansvarsloven, jf. lovbekendtgjørelse nr. 776 af 7. august 2019, med de ændringer, der følger af § 4 i lov nr. 962 af 26. juni 2020 (Danmark).
- 2022 LOI n° 2020-1266 du 19 octobre 2020 visant à encadrer l'exploitation commerciale de l'image d'enfants de moins de seize ans sur les plateformes en ligne (Frankrike).

Konvensjoner

- 1953 European Convention on Human Rights, 4. november 1950 (trådt i kraft 3. september 1953) (EMK).
- 1966 International Covenant on Civil and Political Rights, 16. desember 1966 (trådt i kraft 23. mars 1976) (SP).
- 1989 Convention on the Rights of the Child, 20. november 1989 (trådt i kraft 2.

september 1990) (barnekonvensjonen).

EU-rettsakter

- 2015 Directive (EU) 2015/1535 of the European Parliament and of the Council of 9 September 2015 laying down a procedure for the provision of information in the field of technical regulations and of rules on Information Society services (codification).
- 2016 Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data, and on the free movement of such data and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation – GDPR/personvernforordningen).

Lovforarbeider

- NOU 1977: 35 Lov om barn og foreldre (barnelova).
- NOU 1996: 12 Medieombud.
- NOU 2009: 1 Individ og integritet: Personvern i det digitale samfunnet.
- NOU 2011: 12 Ytringsfrihet og ansvar i en ny mediehverdag.
- NOU 2011: 20 Ungdom, makt og medvirkning.
- NOU 2015: 2 Å høre til: Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø.
- NOU 2019: 10 Åpenhet i grenseland: Bilder, film og lydopptak i helse- og omsorgstjenesten, barnevernet, skolen og barnehagen.
- NOU 2020: 14 Ny barnelov: Til barnets beste.
- NOU 2021: 3 Barneliv foran, bak og i skjermen: Utvalg for beskyttelse av barn og unge mot skadelig medieinnhold – med særlig vekt på pornografisk og seksualisert innhold.
- NOU 2022: 11 Ditt personvern – vårt felles ansvar: Tid for en personvernpolitikk.
- Ot.prp. nr. 62 (1979–1980) Om lov om barn og foreldre (barnelova).

Ot.prp. nr. 49 (1983–1984)	Om lov om endringer i lov 4. februar 1977 nr. 4 om arbeidervern og arbeidsmiljø m.v.
Ot.prp. nr. 56 (1996–1997)	Om lov om endringer i lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova).
Ot.prp. nr. 29 (2002–2003)	Om lov om endringer i barnelova mv. (Nye saksbehandlingsregler i barnefordelingssaker for domstolene mv.).
Ot.prp. nr. 22 (2008–2009)	Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning).
Ot.prp. nr. 52 (2008–2009)	Om lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven).
Ot.prp. nr. 110 (2008–2009)	Om lov om vergemål (vergemålsloven).
Prop. 85 L (2012–2013)	Endringer i barnelova (barneperspektivet i foreldretvister).
Prop. 161 L (2015–2016)	Endringer i barnelova mv. (likestilt foreldreskap).
Prop. 56 LS (2017–2018)	Lov om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven og samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse av forordning (EU) nr. 2016/679 (generell personvernforordning) i EØS-avtalen.
Prop. 145 L (2020–2021)	Endringer i opplæringslova, friskulelova og barnehagelova (behandling av personopplysninger, fjernundervisning o.a.).
Innst. O. nr. 96 (2002–2003)	Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om lov om endringer i barnelova mv. (Nye saksbehandlingsregler i barnefordelingssaker for domstolene mv.).

Innst. 279 S (2022–2023)	Innstilling til Stortinget fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grunde Almeland, Abid Raja og Ingvild Wetrhus Thorsvik om å styrke barns personvern på digitale flater.
St.meld. nr. 26 (2003–2004)	Om endring av Grunnloven § 100.
Dokument 16 (2011–2012)	Rapport til Stortingets presidentskap fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven.

Rettspraksis

Høyesterettsavgjørelser

Rt. 2007 s. 687 (Big Brother).

Rt. 2008 s. 489 (Plata).

Rt. 2008 s. 1089 (Bryllupsfoto).

Rt. 2009 s. 265 (Memo).

Rt. 2009 s. 1261.

Rt. 2009 s. 1568.

Rt. 2010 s. 258 (Lokalhistorie).

Rt. 2015 s. 93 (Maria).

HR-2016-2554-P (Holship).

HR-2019-2038-A.

Underrettsavgjørelser

TOSL-2022-118944.

Rettsavgjørelser fra EMD

1979 *Sunday Times v. The United Kingdom no. 1* [P], Judgement of 26 April 1979, application no. 6538/74.

1979 *Handyside v. The United Kingdom* [P], Judgement of 7 December 1979, application no. 5493/72.

- 1992 *Castells v. Spain* [J], Judgement of 23 April 1992, application no. 11798/85.
- 1994 *Jersild v. Denmark* [GC], Judgement of 23 September 1994, application no. 15890/89.
- 2004 *Von Hannover v. Germany no. 1* [J], Judgement of 24 June 2004, application no. 59320/00.
- 2008 *S. and Marper v. The United Kingdom* [GC], Judgement of 4 December 2008, application nos. 30562/04 og 30566/04.
- 2011 *Mosley v. The United Kingdom* [J], Judgement of 10 May 2011, application no. 48009/08.
- 2012 *Von Hannover v. Germany no. 2* [GC], Judgement of 7 February 2012, application nos. 40660/08 og 60641/08.
- 2012 *Axel Springer AG v. Germany* [GC], Judgement of 7 February 2012, application no. 39954/08.
- 2012 *Krone Verlag GmbH v. Austria* [J], Judgement of 19 June 2012, application no. 27306/07.
- 2012 *Küchl v. Austria* [J], Judgement of 4 December 2012, application no. 51151/06.
- 2014 *Lillo-Stenberg and Sæther v. Norway* [J], Judgement of 16 January 2014, application no. 13258/09.
- 2015 *Delfi AS v. Estonia* [GC], Judgement of 16 June 2015, application no. 64569/09.
- 2015 *Perinçek v. Switzerland* [GC], Judgement of 15 October 2015, application no. 27510/08.
- 2016 *Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary* [GC], Judgement of 8 November 2016, application no. 18030/11.
- 2017 *Axel Springer SE and RTL Television GmbH v. Germany* [J], Judgement of 21 September 2017, application no. 51405/12.
- 2022 *Mesić v. Croatia* [J], Judgement of 5 May 2022, application no. 19362/18.

Litteratur

Bøker

Aalen (2013)

Aalen, Ida, *En kort bok om sosiale medier*, Fagbokforlaget 2013.

Aalen (2015)

Aalen, Ida, *Sosiale medier*, Fagbokforlaget 2015.

Aall (2022)

Aall, Jørgen, *Rettsstat og menneskerettigheter 1: En innføring i vernet om individets sivile og politiske rettigheter*, Fagbokforlaget 2022.

Aarli (2020)

Aarli, Ragna, "Om offentliggjøring av opplysninger om egne barn på internett" i *Likestilling, barn og velferd: Rettsfelt i utvikling*, Sigrid Eskeland Schültz, Ragna Aarli og Henriette Sinding Aasen (red.), Gyldendal Norsk Forlag AS 2020, s. 256–272.

Bendiksen og Haugli (2021)

Bendiksen, Lena R.L og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 4. utgave, Universitetsforlaget 2021.

Bugge (2019)

Bugge, Hans Christian, *Lærebok i miljøforvaltningsrett*, 5. utgave, Universitetsforlaget 2019.

Christensen (2012)

Christensen, Marit, "Ord kan drepe" i *Gravende journalistikk: Metode, prosess og etikk*, Morten Møller Warmeland og Guri Hjeltnes (red.), Gyldendal Norsk Forlag AS 2012, s. 327–339.

Eggen (2002)

Eggen, Kyrre, *Ytringsfrihet: Vernet om ytringsfriheten i norsk rett*, J.W. Cappelens Forslag AS 2002.

Enjolras mfl. (2013)

Enjolras, Bernard, Rune Karlsen, Kari Steen-Johnsen og Dag Wollebæk, *Liker - liker ikke: Sosiale medier, samfunnsengasjement og offentlighet*, Cappelen Damm AS 2013.

Gamst (2017)

Gamst, Kari Marie Trøften, *Profesjonelle barnesamtaler: Å ta barn på alvor*, 2. utgave, Universitetsforlaget 2017.

Gröning, Husabø og Jacobsen (2019)

Gröning, Linda, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff: En systematisk fremstilling av norsk strafferett*, 2. utgave, Fagbokforlaget 2019.

Grønvold og Hendis (2014)

Grønvold, Sara Eline og Morten Hendis, *Barn og personvern*, Kommuneforlaget 2014.

Hovlid (2015)

Hovlid, Ellen Lexerød, *Vern av privatlivets fred*, Gyldendal Norsk Forlag 2015.

Lindholm (2004)

Lindholm, Magne, *Makt. Mening. Medier.*, GAN Forlag AS 2004.

Monsen (2012)

Monsen, Erik, *Innføring i juridisk metode og oppgaveteknikk*, Cappelen Damm AS 2012.

Wessel-Aas og Ødegaard (2018)

Wessel-Aas, Jon og Martin Ødegaard, *Personvern: Publisering og behandling av personopplysninger*, Gyldendal Norsk Forlag 2018.

Artikler

Allstrin (2015)

Allstrin, Nina Tøgersen, «Barns rett til beskyttelse mot at foreldrene offentliggjør personlig informasjon om dem på sosiale medier - Er barn tilstrekkelig beskyttet?» *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 2015, volum 13, nr. 3, s. 202–219, Gyldendal Rettsdata. DOI: <https://doi.org/10.18261/ISSN0809-9553-2015-03-02>.

Andersland (2023)

Andersland, Kjetil Kjær, «Raser mot forslag: - Hodeløst», *dagbladet.no*, 8. januar 2023, tilgjengelig fra: <https://www.dagbladet.no/nyheter/raser-mot-forslag-hodelost/78225066> (lest 9. januar 2023).

Askeland (2005)

Askeland, Bjarte, «Om analogi og abduksjon» *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 2005, volum 117, nr. 4-5, s. 499–547, Universitetsforlaget. DOI: <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3096-2004-04-05-02>.

Astrup (2023)

Astrup, Nikolai, «På sporet av den tapte tid», *nrk.no*, 30. januar 2023, tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/ytring/pa-spoeret-av-den-tapte-tid-1.16273715> (lest 1. februar 2023).

Buer og Graff (2017)

Buer, Kathleen og Sverre Bjørnstad Graff, «Foreldrene til barn med sjelden muskelsykdom håper Beslutningsforum sier ja til medisinen som Legemiddelverket omtaler som «kunstig dyr»», *abcnyheter.no*, 30. september 2017, tilgjengelig fra: <https://www.abcnyheter.no/helse-og-livsstil/helse/2017/09/30/195329906/spinraza-vil-kunne-gi-matheo-7-en-helt-annen-fremtid?redirect=true> (lest 3. mars 2023).

Engelsen (2023)

Engelsen, Thale Heidel, «Sinnssykt at ingen har kommet med et forslag før», *dagsavisen.no*, 13. januar 2023, tilgjengelig fra: <https://www.dagsavisen.no/nyheter/2023/01/13/sinnssykt-at-ingen-har-kommet-med-et-forslag-for/> (lest 16. januar 2023).

Ericson og Kvalø (2023)

Ericson, Ingvild Schiøll og Kirsten Kolstad Kvalø, «Barns personvern er et samfunnsansvar», *dagsavisen.no*, 13. april 2023, tilgjengelig fra: https://www.dagsavisen.no/debatt/2023/04/13/barns-personvern-er-et-samfunnsansvar/?fbclid=IwAR1pfG8gDY0aOpGkdpK33IQKwHJZr7dF3VLZukkj-mqof_dwJuFkg7n0PiQ (lest 14. april 2023).

Fjelldalen og Michelsen (2017)

Fjelldalen, Helle og Ingunn Michelsen, «Myndighetene har plikt etter norsk lov til å behandle barna», *nrk.no*, 19. oktober 2017, tilgjengelig fra:

<https://www.nrk.no/norge/-myndighetene-har-plikt-etter-norsk-lov-til-a-behandle-barna-1.13741190> (lest 3. mars 2023).

Gjelsvik (2023)

Gjelsvik, Kristin, «Er det barnearbeid satt i system?», *tv2.no*, 10. januar 2023, tilgjengelig fra: https://www.tv2.no/mening_og_analyse/er-det-barnearbeid-satt-i-system/15413383/ (lest 8. februar 2023).

Holmboe (2020)

Holmboe, Morten, "Utvalgte høyesterettsavgjørelser i strafferett " *Tidsskrift for strafferett*, 2020, volum 20, nr. 1, s. 54–88, Universitetsforlaget. DOI:

<https://doi.org/10.18261/issn.0809-9537-2020-01-05>.

Hovlid og Lillebø (2020)

Hovlid, Ellen Lexerød og Ingvild Sande Lillebø, «Foreldre og barn i sosiale medium – ein kommentar til HR-2019-2038-A» *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 2020, volum 18, nr. 3-4, s. 292–316, Universitetsforlaget. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.0809-9553-2020-03-04-06>.

Huuse (2018)

Huuse, Camilla Fredstad, «Millionmedisinen Spinraza behandles for tredje gang: - Ventetiden har vært forferdelig», *vg.no*, 2. februar 2018, tilgjengelig fra:

<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/WLjbjg/millionmedisinen-spinraza-behandles-for-tredje-gang-ventetiden-har-vaert-forferdelig> (lest 18. januar 2023).

Huuse og Ertesvåg (2018)

Huuse, Camilla Fredstad og Fransk Ertesvåg, «Ja til million-medisinen Spinraza – men ikke for pasienter over 18 år», *vg.no*, 12. februar 2018, tilgjengelig fra:

<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/p6WvnV/ja-til-million-medisinen-spinraza-men-ikke-for-pasienter-over-18-aar> (lest 18. januar 2023).

Johnsen (2014)

Johnsen, Vibeke, «Det er mitt ansvar å beskytte mitt barn», *nettavisen.no*, 18. mars 2014, tilgjengelig fra: <https://www.nettavisen.no/anna-rasmussen/det-er-mitt-ansvar-a-beskytte-mitt-barn/s/12-95-5178749> (lest 8. februar 2023).

Johnsen og Andersen (2023)

Johnsen, Juni Hordvin og Amalie Naley Andersen, «Reagerer på forslag om «barnebildenekt»: – Opplevs som yrkesforbud», *tv2.no*, 10. januar 2023, tilgjengelig fra: <https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/oppleves-som-yrkesforbud/15383415/> (lest 13. januar 2023).

Kolltveit (2022a)

Kolltveit, Selma, «Betyr status meir enn barnas sikkerhet og personvern?», *aftenposten.no*, 5. november 2022, tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/meninger/sid/i/WR0oaL/betyr-status-mer-enn-barnas-sikkerhet-og-personvern> (lest 13. januar 2023).

Kolltveit (2022b)

Kolltveit, Selma, «Skal man kunne poste bilder av barna på sosiale medier?», *aftenposten.no*, 29. november 2022, tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/meninger/sid/i/dw7jQq/skal-man-kunne-poste-bilder-av-barna-paa-sosiale-medier> (lest 13. januar 2023).

Kvalø (2019)

Kvalø, Kirsten Kolstand, «Prøvekanin for Facebook-foreldre», *nrk.no*, 3. mai 2019, tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/ytring/provekanin-for-facebook-foreldre-1.14536924> (lest 16. desember 2022).

Manshaus (2019)

Manshaus, Halvor, "Barn i sosiale medier" *Lov&Data*, 2019, nr. 4 s. 16–18.

Medietilsynet (2020c)

Medietilsynet, «Undersøkelser fra Medietilsynet: Halvparten av barna mener foreldre har lagt ut bilde av dem uten å spørre», *medietilsynet.no*, 21. oktober 2020, tilgjengelig fra: <https://www.medietilsynet.no/nyheter/aktuelt/undersokelser-fra-medietilsynet->

[halvparten-av-barna-mener-foreldre-har-lagt-ut-bilder-av-dem-uten-a-sporre/](#) (lest 11. oktober 2022).

Medietilsynet (2021)

Medietilsynet, «Barn og medier: Foreldretips om TikTok, Instagram, Snapchat og Youtube», *medietilsynet.no*, 18. mai 2021, tilgjengelig fra: <https://www.medietilsynet.no/digitale-medier/barn-og-medier/sosiale-medier/> (lest 25. september 2022).

Mår (2007)

Mår, Nina, «Barns selvbestemmelsesrett ved deltakelse i medisinske forsøk» *Lov og rett*, 2007, volum 46, nr. 7, s. 387–405, Universitetsforlaget. DOI: <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3061-2007-07-02>.

Smith (2011)

Smith, Lucy, «Om barns personvern» *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 2011, volum 9, nr. 2, s. 106–126, Gyldendal Akademisk. DOI: <https://doi.org/10.18261/ISSN0809-9553-2011-02-02>.

Solås (2018)

Solås, Sara Vilde, «Over 2 millioner har sett Kovu «komme ut av skapet»», *nrk.no*, 25. mars 2018, tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/osloogviken/kovu-16-deler-kjonnsskiftet-pa-youtube-1.13923331> (lest 22. august 2022).

Sterud og Edvardsen (2021)

Sterud, Kristine og Ingvil Edvardsen, «Billedeling i sosiale medier: Nå skal barna få mer innflytelse», *nrk.no*, 11. juli 2021, tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/norge/billedeling-i-sosiale-medier-na-skal-barna-fa-mer-innflytelse-1.15570167> (lest 15. september 2022).

Storhaug og Myklebust (2023)

Storhaug, Sofia og Arnhild Myklebust, «Foreldrene har delt over 100 bilder av Selma: - Jeg fikk helt nok!» *nrk.no*, 12. januar 2023, tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/norge/selma-ba-foreldrene-slutte-a-dele-bilder-av-henne-pa-sosiale-medier-1.16255004> (lest 13. januar 2023).

Storrusten (2023)

Storrusten, Kristin, «Hva deler foreldrene dine om deg på nett?» *Aftenposten Junior*, 24.-30. januar 2023, årgang 12, nr. 4, s. 12–13.

Sundby (2023)

Sundby, Jens Christian, ««Mathias» har fått hjelp så han ikke skal forgrripe seg på barn», *nrk.no*, 25. mars 2023, tilgjengelig fra:
<https://www.nrk.no/osloogviken/xl/mathias-har-fatt-hjelp-fra-det-finnes-hjelp-slik-at-han-ikke-skal-forgrripe-seg-pa-barn-1.16245099> (lest 27. mars 2023).

Svelstad, Nielsen og Andersen (2021)

Svelstad, Oda Elise, Jonathan Gaathaug Nielsen og Ida Yasin Andersen, «Bloggkjendis angrar på at ho delte bilde av barnet: – Lett å gløyme konsekvensane», *nrk.no*, 15. april 2021, tilgjengelig fra: https://www.nrk.no/kultur/kristin-gjelsvik-instavideoskapar-debatt_-_-alle-barn-har-rett-til-privatliv-1.15455657 (lest 8. februar 2023).

Syvertsen (2021)

Syvertsen, Trine, «Massemedier» i *Store norske leksikon*, 27. juli 2021, tilgjengelig fra: <https://snl.no/massemedier>, (lest 27. mars 2023).

Tahseen, Aronsen og Ekker (2018)

Tahseen, Rano, Anniken Aronsen og Bjørn Ekker, «Kritiske til bloggere som fronter barna: - Bør lages nye kjøreregler», *vg.no*, 15. august 2018, tilgjengelig fra:
<https://www.vg.no/rampelys/i/21AmE4/kritiske-til-bloggere-som-fronter-barna-boer-lages-nye-kjoereregler> (lest 8. februar 2013).

UNICEF Norge (2020)

UNICEF Norge, «Foreldre må begrense bildedeling av barn på nett», *kommunikasjon.ntb.no*, 2. januar 2020, tilgjengelig fra:
<https://kommunikasjon.ntb.no/pressemelding/foreldre-ma-begrense-bildedeling-av-barn-pa-nett?publisherId=17846799&releaseId=17877277> (lest 20. august 2022).

Yusuf (2016)

Yusuf, Kadra, «Kadra Yusuf: La meg slippe eksponerings-syke mammabloggere», *vg.no*, 8. september 2016, tilgjengelig fra:

<https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/d3Eqj/kadra-yusuf-la-meg-slippe-eksponeringssyke-mammabloggere> (lest 8. februar 2023).

Lovkommentarer

Backer (2009)

Backer, Inge Lorange, «Lovkommentar til barnelova» i *Juridika.no* (2009) (lest 7. september 2022).

Jarbekk (2021)

Jarbekk, Eva, «Karnov lovkommentar til GDPR» i *Lovdata Pro* (2021) (lest 19. oktober 2022).

Sandberg (2018)

Sandberg, Kirsten, «Kommentar til barnelova» i *Norsk lovkommentar, Gyldendal Rettsdata* (2018) (lest 22. september 2022).

Syse (2022)

Syse, Aslak, «Kommentar til pasient- og brukerrettighetsloven» i *Norsk lovkommentar, Gyldendal Rettsdata* (2022) (lest 14. mars 2023).

Offentlige dokumenter, kommentarer og veiledere

Datatilsynet (2015)

Datatilsynet (2015), «Anonymisering av personopplysninger», *datatilsynet.no*, 24. august 2015, tilgjengelig fra:

<https://www.datatilsynet.no/globalassets/global/dokumenter-pdf-er-skjema-ol/regelverk/veiledere/anonymisering-veileder-041115.pdf> (lest 12. desember 2022).

Datatilsynet og Forbrukerombudet (2004)

Datatilsynet og Forbrukerombudet (2004), «Barn og unges personopplysninger: Retningslinjer for innhenting og bruk», *docplayer.me*, 29. januar 2004, tilgjengelig fra <https://docplayer.me/5451-Barn-og-unges-personopplysninger-retningslinjer-for-innhenting-og-bruk.html> (lest 13. oktober 2022).

Dokument 8: 81 S (2022–2023)

Representantforslag 81 S fra stortingsrepresentantene Grunde Almeland, Abid Raja og Ingvild Wettrhus Thorsvik om å styrke barns personvern på digitale flater.

EMD, justissekretariat (2022)

Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights: Freedom of expression (2022).

Ericson (2022)

Ericson, Ingvild Schiøll Ericson, «Barns samtykkekompetanse på personvernfeltet», vedlegg til NOU 2022: 11 Ditt personvern – vårt felles ansvar: Tid for en personvernpolitikk.

FNs barnekomité, Generell kommentar nr. 12 (2009)

General comment No. 12 (2009) The right of the child to be heard, CRC/C/GC/12, 20 July 2009.

FNs barnekomité, Generell kommentar nr. 14 (2013)

General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1), CRC/C/GC/14, 29 May 2013.

FNs barnekomité, Generell kommentar nr. 25 (2021)

General comment No. 25 (2021) on children's rights in relation to the digital environment, CRC/C/GC/25, 2 March 2021.

Ipsos (2022)

Ipsos, «Sosiale medier tracker Q2'22: April – juni 2022», *ipsos.com*, 24. August 2022, tilgjengelig fra:

<https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/publication/documents/2022-08/Ipsos%20SoMe-tracker%20Q2%202022.pdf> (lest 7. september 2022).

Medietilsynet (2020a)

Medietilsynet, «Foreldre og Medier 2020: En kartlegging av foreldres erfaringer med 1–17-åringers digitale medievaner», *medietilsynet.no*, 15. oktober 2020, tilgjengelig fra: <https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2020/201015-foreldre-og-medier-2020-hovedrapport-med-engelsk-summary.pdf> (lest 25. oktober 2022).

Medietilsynet (2020b)

Medietilsynet, «Barn og medier 2020: En kartlegging av 9–18-åringers digitale medievaner», *medietilsynet.no*, 15. oktober 2020, tilgjengelig fra:

<https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2020/201015-barn-og-medier-2020-hovedrapport-med-engelsk-summary.pdf> (lest 20. september 2022).

Medietilsynet (2022)

Medietilsynet, «Barn og medier 2022: Barn og unges bruk av sosiale medier», *medietilsynet.no*, 21. september 2022, tilgjengelig fra:

https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2022/Barn_og_unges_bruk_av_sosiale_medier.pdf (lest 25. september 2022).

Medietilsynet (2023)

Medietilsynet, «Digitale dilemmaer – en undersøkelse om barns debut på mobil og sosiale medier», *medietilsynet.no*, 7. februar 2023, tilgjengelig fra:

https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2022/230206_digitale-dilemmaer.pdf (lest 12. februar 2023).

Smahel mfl. (2020)

Smahel, David, Hana Machackova, Giovanna Macheroni, Lenka Dedkova, Elisabeth Staksrud, Kjartan Ólafsson, Sonia Livingstone og Uwe Hasebrink, «EU Kids online 2020: Survey results from 19 countries», *eukidsonline.net*, 5. februar 2020. DOI: 10.219 53/lse.47fdeqj01of0.

Statistisk sentralbyrå (2023)

Statistisk sentralbyrå, «Norsk mediebarometer», *ssb.no*, 26. april 2023, tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/tids-og-mediebruk/statistikk/norsk-mediebarometer> (lest 28. april 2023).

Annet materiale

Instagrams hjelpesenter (2023)

Instagram, «Stories», *help.instagram.com*, sist oppdatert i 2023, tilgjengelig fra: https://help.instagram.com/1660923094227526/?helpref=hc_fnav&cms_id=1660923094227526 (lest 2. mai 2023).

Lovemammaene.no

Løvemammaene, «Om Løvemammaene», *lovemammaene.no*, ukjent publiseringsdato, tilgjengelig fra: <https://lovemammaene.no/om/> (lest 9. februar 2023).

Nettvett.no (2020)

Nettvett.no, «Bilder av barn på nett», *nettvett.no*, sist oppdatert 7. februar 2020, tilgjengelig fra: <https://nettvett.no/bilder-av-barn-pa-nett/> (lest 14. mars 2023).

Nhri.no (2022)

Nhri.no, «Forskningsprosjekt – barns rett til digitalt privatliv», *nhri.no*, 3. oktober 2022, tilgjengelig fra: https://www.nhri.no/prosjekter/barns-rett-til-digitalt-privatliv/?fbclid=IwAR2o5Tkyqciu56ud89E3aSbOb6Fg7lQ4C0iw8jIVZSzWmeIyk7pg0G_co9Q (lest 20. oktober 2022).

Unicef.no

UNICEF, «6 råd om deling av bilder av barn», *unicef.no*, ukjent publiseringsdato, tilgjengelig fra: <https://www.unicef.no/norge/oppvekst/eksponering-av-barn-i-sosiale-medier/rad-til-foreldre> (lest 20. august 2022).

Utdanning.no

Utdanning.no, «Influencer», *utdanning.no*, kvalitetssikret av United Influencers 5. mars 2018, tilgjengelig fra: <https://utdanning.no/yrker/beskrivelse/influencer> (lest 1. mai 2023).

VG (2022–2023)

VG, serien «Barneverns-motstanderne», *vg.no*, 2022–2023, tilgjengelig fra: <https://www.vg.no/spesial/2022/barnevernmotstanderne/> (lest 3. april 2023).

Vær Varsom-plakaten (2021)

Norsk presseforbund. «Vær varsom-plakaten.» *nored.no*, 21. januar 2021, tilgjengelig fra: <https://www.nored.no/Etikk/Vaer-Varsom-plakaten> (lest 10. oktober 2022).

Videoklipp

ANTI (2020)

ANTI for UNICEF, «Stopp Sharenting», *kreativforum.no*, 20. januar 2020, tilgjengelig fra: <https://www.kreativforum.no/arbeider/stopp-sharenting> (sett 20. august 2022).

NRK (2016)

NRK, «Mamma, jeg er jo en gutt», *nrk.no*, 23. mai 2016, tilgjengelig fra: https://www.nrk.no/video/--mamma-jeg-er-jo-en-gutt_267587 (sett 22. august 2022).

NRK TV (2023a)

Debatten, «Vil forby influensere å bruke bilder av barn», *tv.nrk.no*, 12. januar 2023, tilgjengelig fra: <https://tv.nrk.no/serie/debatten/202301/NNFA51011223/avspiller> (sett 12. januar 2023).

NRK TV (2023b)

Debatten, «Unge bruker en hel arbeidsdag på mobilen», *tv.nrk.no*, 31. januar 2012, tilgjengelig fra: <https://tv.nrk.no/serie/debatten/202301/NNFA51013123/avspiller> (sett 31. januar 2023).

VGTV (2015)

Panelet, «Datteren (4) følges av 16.000 på Instagram», *tv.vg.no*, 27. november 2015, tilgjengelig fra: <https://tv.vg.no/video/121551/datteren-4-foelges-av-16-000-paa-instagram> (sett 9. september 2022).

VGTV (2021)

Panelet, «Her føder hun på TV: - Veldig rart!», *tv.vg.no*, 18. januar 2021, tilgjengelig fra: <https://tv.vg.no/video/211419/her-foeder-hun-paa-tv-veldig-rart> (sett 9. september 2022).